

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Julius 2.

27. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutea 9. sz.*

Nyilatkozat.

A fővárosi és vidéki lapok némelyikében megjelent oly tartalmu közleményekkel szemben, mintha az erdélyi ev. ref. egyházkerület vagyonával tőzsdejáték üzetnék, avagy a jelzett vagyon, bár részben is, személyi érdekek szolgálatára használtatnék s ebből folyólag az illetékes egyházközségek az egyházkerület pénztárában kezelt tőkéiket, a veszélytől való félelem miatt, tömegesen kérnék saját kezelésük alá visszabocsátani: a jogosítottak tájékozása és a közvélemény megnyugtataása céljából, ezennel kijelentem, hogy sem az egyházkerület, sem pedig az egyházközségek vagyonával semminemű játék nem üzetik, sem pedig oly eset még elő nem fordult, hogy valamelyik egyházközség a birtokvásárlásra, vagy építkezésre leendő felhasználás eseteit kivéve, központilag kezelt tőkéjének kiadását kívánta volna.

Hasonlóan kijelentem, hogy az egyházkerület vagyona kezelésében semmi oly változás nem eszközöltetett, mely az arra jogosított egyházkerületi közgyűlés által megszabott korlátokon kívül esnék. Ezen korlátokon belül, hogy a vagyon egy részével effektív értékpapírok vásároltattak és részben eladattak, az nemcsak nyilvánvaló, hanem annyira kézzelfogható, hogy az így elért közel félmilliót tevő töke-többlet egy részével új papi állomások létesítettek és szegény egyházak segélyeztettek, sőt nem lehet tagadni, hogy a jók igyekvő anyagi támogatása mellett is, a kolozsvári theologiai fakultás díszes palotája részben ennek köszönheti oly rövid időn történt létesülését.

Ezek előrebocsátása mellett, az e tárgyban közelebbről megjelent célzatos hírleléseket a maguk értékére óhajtván leszállítani, kinyilatkoztatom, hogy az egyházkerületi számadásokra a netán szükséges felvilágosítással az arra jogosított testület előtt bármikor szolgálók, s ha kívántatni fog, a tulajdonos egyházközségek képviselőinek is módot nyujtok, képviselt egyházközségeik vagyonának lelkiismeretes kezeléséről és gyarapításáról meggyőződést szerezni.

Ennélfogva, csak sajnálatomnak adhatok kifejezést a fölött, hogy a sajtó némelyik organuma, nem tekintve közleményei által a közcélok magasabb érdekeinek okozható károkra, a névtelenség burka alá rejtőző személyi célok eszközévé szegődik s helyet ad oly közleményeknek, melyektől minden jó érzésű olvasó undorral fordul el.

Kolozsvártt 1896. jún. 30.

Maksay János,
egyházkerületi id. számvevő.

Döntés előtt.

A rohanó időben minden, a mi a szellem életére vall, változik, tökéletesedik, siet a legfőbb alkotó által kijelölt úton a megvalósulás felé. Mégis, a szellem képviselője, az ember, nem mindig találja örömét a haladásban; sokszor képzelt okokkal fölfegyverezve, harcol a maga helytelen álláspontja mellett, s mind azokat, a kik nem hajlandók a régiekhez visszatérni, és ez által az ő álláspontját elfogadni, ellenségnek, a szent ügy elárulóinak tekinti, egyuttal jogosítottnak képzeli magát arra, hogy a nyilvánosság előtt a rágalom sarával bemocskolja. Szomorú dolog, hogy ez irányzatnak, mely szelet vet, hogy vihart arasson, egyházkerületünkben is vannak képviselői. Szomorú azért, mert ha valaha volt, úgy bizonyára, ma nagy értelme van, hogy ref. vezér-férfiaink egyetértsenek oly sok nehéz körülmény által hátra vetett egyházkerületünk ügyeinek előbbvitelében. Mert, ma már a közöny mellett, mely az ideális célokért való harcolásnak zátonya, a kath. egyház is nagy vagyonával azon munkálkodik, hogy minden vonalon századok munkáját, a protestánsizmus verejtékének gyümölcsét megsemmisítse.

Tudom én azt jól, hogy a mi istentől van, az el nem vesztet; sőt, látom a gondviselés kezének kiváló munkáját, midőn nekünk püspökünkben oly férfit adott, ki lelkének kiválóságával, szívének öntudatos hevével egyházkerületünk életébe a fejlődésnek lelkét öntötte, nagy akaraterejével. Az alkotások egész hosszú sorozata: negyven új templom, és Kolozsvártt egy büszkén emelkedő theol. akadémia hirdetik tizenegy évnek áldásos munkáját, melyek minden igaz kálvinista embert örömmre, lelkesedésre kell, hogy indítsanak.

És mégis harc tüze villog egy néhány ember szívében, indulattól elkapott szó az ajkukon, és szenvedély epéjébe mártott toll a kezükben.

Ennek szemlélete ha meg nem is ijeszt, de elszomorít minket, kik a haladást szeretjük, kik hálás lélekkel szemléljük a gondviselés segédelmét, ki egyházkerületünkben is gyöngye emberekben megdicsőítette a maga nagy kegyelmét. Elszomorít, mert kerületünknek ellenzéki pártja, prot. szabadságunk ellenségeinek zajos öröme, nyakatekert bölcselkedéssel világgá kürtölik, hogy egyházi alapjaink ingó talajra jutottak; hogy veszélyeztetve látják theol. oktatásunk ügyét akkor, a midőn annak fellendülése érdekében Kolozsvártt, erdélyi részünk központján, a Ferenc József-tudomány egyetemmel kapcsolatosan nagy reményekre jogosító theol. akadémiánk, és tanárképző intézetünk létesült.

Valóban, ezek után kérhető az ember, mi lehet oka annak, hogy az illetők ily áldatlan álláspontra helyezkednek? Panaszuk, vádaskodásuk összefoglalt veleje: miért létesült Kolozsvártt a theol. intézet, és ha létesült, a nagyenyedi miért ne állhatna fenn; mert a nagyenyedi alapító oda tette alapítványát, és így a kegyelet és hála annak fentartását parancsolják; mérvadó indokoknak tekintik továbbá, hogy az ifjuság a bölcsesség követő ott inkább megtalálhatja, és végül, hogy Nagy-Enyed létérdeke szenvedne csorbát, ha eshetőleg ott a theol. intézet megszűnnék. Ha megvizsgáljuk ez állításokat, egyike sem áll. Bethlen Gábor, a nagy alapító előtt, midőn Gy.-Fehérvártt a felsőbb iskolát létesítette, nem a mellékkörülmények szabták meg eljárását, hanem az általános nevelés, és papképzés ügyének szent érdeke. Az akkori körülmények éppen úgy Gy.-Fehérvártt jelölték ki a főiskola székhelyeül, mint később, midőn 1688-ban itt a kollegium külsőleg feloszlott, Kolozsvár kínálkozott annak legalkalmasabb helyeül. Apaffi fejedelem, újból csak a körülmények kényszerítő útmutatása folytán, N.-Enyedre helyezte át a kollegiumot, a hol székhelye volt, a papnevelővel együtt, 1854-ig. Ekkor az utóbbi megszűnt, mivel a négy kollegium theol. fakultásai összevonattak, és így az egyesített új papnevelő intézet, a püspöki legfőbb felügyeleti jog könnyebb gyakorolhatása céljából, a püspöki székhelylyé lett Kolozsváron, mint legalkalmasabb helyen állított fel. Azonban, mint pár századdal előbb a kollegium, 1862-ben a theologia is N.-Enyedre helyeztetett.

Az elősoroltak a mellett bizonyítanak, hogy úgy a nagy alapító, valamint később kerületünk vezér-férfitai nem kötötték helyhez az alapítványok

értékesítését, tehát az intézetet mindig oda tették, a hol az ifjuságnak a körülményekhez mérten a békés munkásságra a legtöbb előny ígérkezett. E szerint, a kegyelet, és hála az alapító iránt nem hogy a maradást indokolná, sőt most ismét azt követeli, hogy erdélyi részünk tudományosságának gócpontján, Kolozsvártt legyen theologiánk székhelye.

Igaz, tanulni N.-Enyeden is sokat lehet, de a tudásnak a gyakorlati élet kívánalmaival való párhuzamba hozatalára a szűkebb kör nem nyújt alkalmat az ifju embernek. Mióta Kolozsvártt a tudomány egyetem felállított, a korszellem jelölte ki a helyet, hol theol. akadémiánk székhelye kell hogy legyen. Vezér-férfitaink tehát munkába vették a szép terv keresztülvitelét: kapcsolatba hozni theologiánkat az egyetemmel; bevezetni ifjuságunkat azon körbe, hol a különböző tudományszakra készülő ifjak munka-versenye van, hol a látókör szélesbül.

E szép céltól vezetve, küzdöttek oszlopos férfitaink, és mivel reális alapon nyugodott tervük, minden ellentörekvés dacára, létesült a már szép reményekre jogosító intézet Kolozsvártt a nélkül, hogy a Bethlen-alapítvány e célra szolgáló forrásából egyetlen fillér eddig a megvalósítás sikeréhez járult volna.

Most már az a kérdés: bir-e csak a legkisebb jogosultsággal is az ellenpárt merev megkötöttsége, melyivel Enyeden a második theol. intézetet fentartani akarja?

Lássuk az érveket. Hivatkoznak Enyed város létérdekére. De vajjon, szabad-e, magasabb szempontokat szűkebb körü érdekeknek alája rendelni: vajjon, melyik nagyobb: az erdélyi egyházkerület-e, vagy N.-Enyed? Így, ha talán bizonyos áldozatról szó is lehetne, kinek kell meghozni az áldozatot: N.-Enyednek-e, vagy egyházkerületünknek?

De, különben is egy város létérdeke soha sem függött huszonöt-harminc tanuló ifju, és öt tanár ott, vagy máshelytt lételetől. Enyedet nincsen mit féltetni, mert keblén marad egy erőteljes gimnázium, és a tanító-képezde, ezek pedig akkora jók, hogy sok nagyobb város hálás lenne ily méretü áldásért. Vagy éppen kerületünk oly gazdag, hogy esetleg ötven-hatvan theol. ifjuért könnyen fentarthatunk két intézetet? Ki merne e tétel igazolásához kezdeni? Theol. ifjuságunknak együtt, egy szellemben kell növekedni, hogy áthassa őket egy céltudatosan irányított egységes szellem, melytől egyedül lehet várni a jövőben előmenetelt.

A mi pedig kerületünk sebeit illeti, azok határozottan ellene mondanak, hogy személyes ellen-, vagy rokonszenvtől vezetve, szűkös anyagi erőnket megfontolatlanul szétfecséreljük. Hogy Erdélyben két ref. theol. intézet legyen, már gondolatnak is abnormis. Tudom, e kijelentést az ellenpárt rövid tartalmában magáévá teszi, de csak addig, és úgy, ha az ítélet mérlege Enyed javára dőlne. Nó, de nekem nem céлом, ismét fejtegetésébe bocsátkozni annak, hogy egyedül illetékes hely Kolozsvár, részben, mert felesleges, részben, mivel azokra nézve, kik a kákán még mindig nagy buzgalommal bogot keresnek, céltalan. Azért egyszerűen nézzük meg az éremnek másik felét is. Vajjon, nem égetőbb szükség-e kerületünkben a retorikai nagyszabású szólamoknál, hogy mihamarább keresztül vigyük kolozsvári theol. és tanárképző intézetünk megerősítését, valamint n.-enyedi kántor-tanító képezdénknak a kivánalmaknak megfelelő színvonalra emelését?

Ma már kolozsvári intézetünknek nem sok erőforrás kell, hogy teljesen megizmosodva, bizton nézzen a jövő felé; azonban, n.-enyedi tanítóképezdénk az anyagi feltételek szűkös volta következtében még messze áll attól a nivótól, melyen kerületünk létérdeke igényelné.

Pedig, ha egyházi létérdekünk megköveteli a jó, és képzett papokat, nem kevesebb követelményt támaszt a kántor-tanító kérdésben is. Ma pedig már ott állunk, hogy kivált alkalmas kántorokat alig kapunk. Ilyen körülmények között, isten-tiszteletünk egyik lényeges része, az orgonajáték, és ének mikint emelkedhetnék az ihletés magaslatára? Valóban, midőn az embernek tapasztalnia kell, hogy a kath. egyházakban kitűnően képzett kántorok vezetése mellett mily felségesen szép a templomi zene, és a karok éneke, fájó érzés kell hogy eltöltse lelkünket annak tudatában, hogy mi a buzgóság emelésének e kiváló forrását még mindig nem tudtuk javunkra kellőleg érvényesíteni.

Mert, ugyan hány gyülekezetünknek van kerületünkben dalárdája? Bizony, nagyon is könnyű azt megszámlálni. Miért? Mert mind eddig a kántor-képzésre kellő anyagi erőt nem fordítottunk, s így befektetés nélkül nem is lehet gyümölcs.

Ha a leírtakat fontolóra vesszük, akkor csodálkozunk kell, hogy akadnak még emberek, kik a közjó érvényesülését gátolni akarják. Bizony, mi elmondhatjuk, nemes ellenzék: kevesebb zajt, több körültekintést, és tetteikben gazdag

nemes lelkesedést vigyetek egyházi életünk főrumára.

Néhány nap mulva együtt lesz ismét kerületi közgyűlésünk, hogy e fontos kérdésben végrevalahára döntsön; tudom, a nagy többség ismerni fogja kötelességét, és egyházkerületünk hajóját biztos révbe fogja vezetni.

Isten áldása legyen a nemes munkán, és azután békesség közöttünk.

—y —d.

A budapesti prot. árvaház.

(A budapesti protestáns országos árvaegyesület, és árvaházának története 1859—1895-ig. Irta Brocskó Lajos. Budapest, Hornyánszky Viktór könyvnyomdája. 1896. Ára 20 kr.)

(Vége.)

Az intézet vagyoni gyarapítását tekintve, a választmány a legtalálékonyabb a módzatokban. A jövedelmi források között a következő címeket találjuk: a tőke kamatain, s alapítványokon kívül, a) a tagok évi járuléka: ily címen 1859—95-ig befolyt 135,054 frt. b) évi önkintes adományok: 1894-ben ily címen befolyt 4662 frt. 97 kr.; c) a »Prot. Egyházi és Iskolai Lap« gyűjtése 1861—95-ig 20,359 frt. 59 kr.; d) a »Prot. Árvaházi Képesnapár« jövedelme 1874-től 12,003 frt. 45 kr.; e) a »Prot. Bál« jövedelme 1874-től 23,376 frt. 22 kr.; f) a »karácsoni gyűjtés« 1860—95-ig 42,653 frt. 54 krt. jövedelmezett. A gondviselés pedig a legutolérhetőbb az áldozatkészség felkeltésében: egy kedves gyermeket korai halál ragad ki a szerető karok közül, s a bekövetkező karácson ünnepén a feldiszített karácsonfa harmadik osztaléka gazdátlanul marad. A szerető szülők fájó emléküktől indítatva, elköltözött kedves angyaluknak szánt ajándékot elküldik az árvák karácsonjára, s gyermekük emlékét 400 frt. alapítvánnyal örökítik meg. Máskor az árvaházi növendékek szíves előzékenysége, s őszinte nyájas köszöntése hódítja meg egy teljesen ismeretlen öreg úr emberszerető szívét, s megnyeri az intézetnek zolyomi dr. Wagner János 160,000 forintos alapítványát. Majd az intézet barátai szórakozásukat gyümölcsöztetik az intézet javára: »pique dame« társaságot alakítanak, s a kölcsönös nyereségből 4000 frtos alapítványt teremtenek.

De, »adj pénzt, adj kenyeret, adj ruhát az árváknak, és jót csak addig tettél vele, míg pénzt elkölti, kenyerét megeszi, ruháját elszakítja: de, neveld őt, tanítsd meg, dolgozni, tedd az emberi társaság hasznos tagjává, akkor el nem muló kincseket juttatsz birtokába, s jótéteményeddel egész életére boldoggá teted«, mondja Wehrli, az árvanevelők atyja.

A protestáns országos árva-egyesület e pár szóban formulázott irányban haladva, igyekszik jótékonyágát gyakorolni. Nem elégszik meg azzal, hogy az árváknak menedéket, ruházatot, s táplálékot nyújt, hanem a leggondosabban intézkedik nevelésükről. A nevelés formája a családi nevelés; alapelve: nevelve tanítani, tanítva nevelni és munka által munkára nevelni; a nevelés célja, hogy az árvákból »vallásos, erkölcsös, egészséges, munkás, és értelmes egyéneket, az egyháznak, hazának, s társadalomnak hasznos polgárokat neveljen«, s e célt a test,

és lélek harmonikus képzése, a munka, és hasznos szórakoztatások által igyekeznek elérni.

Az árvák az intézetbe lépven, egy családnak lesznek tagjaivá, hol megkapják az apát az árva-anya, az anyát az árva-anya, s a testvéreket az árva-gyermekek személyében. Az a körülmény pedig, hogy ez intézetben mindkét nembeli árvák vannak, külsőleg is megadja a családi jelleget az intézeti életnek.

Az intézeti élet, és rendtartás ugyanaz, a mi egy jól rendezett család élete, és rendtartása. A gyermekek a maga idején imádkoznak, dolgoznak, tanulnak, játszanak, étkeznek, s testüket gondozzák.

Tanulásra az intézetben magában, ez idő szerint, egy hat osztályu elemi iskola áll fenn, mely ugy felszerelés, mint vezetés tekintetében a főváros bármelyik hasonló jellegű iskolájával kiállja a versenyt. Legalább hat elemi osztályt minden árvának végezni kell, a tehetségesebbek számára a főváros magasabb iskolái állanak nyitva, hova kijárnak úgy a fiuk, mint a leányok. Már az intézetben nyert ismeretek alapján a kilépett növendékekből akármelyik pályára lépnek is, egy-egy értelmes tagja lesz a társadalomnak, mert legtöbben a hat elemi osztályon felül egy-két gimnáziumi osztályt is elvégznek; ha pedig valakit tehetsége a tanulói pályára útal, az intézet kilépése után is támogatja őt e pályáján úgy erkölcsi, mint anyagi segítségével.

Tanuláson kívül, dolgoznak a gyermekek. Végzik, teljesítik a mindennapi teendőket, melyeket a szülei háznál is teljesítettek volna. Az intézet gondosa, ügyel, hogy a végzendő munka ne legyen lealázó, hanem nemesítő s a növendékeket kötelesség-teljesítésre, és munka-szeretetre serkentő.

A rendes házi foglalatosságon kívül, a kézi ügyesség elsajátítására szervezte az intézet a szlőjdőt, melynek vezetésére állandó szakemberrel rendelkezik, a leányokat pedig szakképzett munkatanítónő oktatja a kézi munkában.

A tanulást, és munkát szórakozások váltják fel, melyekre nézve, az időszakokhoz képest, minden alkalmat felhasználnak az intézet derék vezetői. Korcsolyáznak, csúszkálnak, lapdázhatnak, úsznak, tornásznak, játszanak, énekelnek; téli esteiken felolvasásokat, szavallatokat, színi előadásokat rendeznek, a mikben a szív gyönyörködik, a lélek felvidámul.

Tekintettel arra, hogy az árvák többnyire kisebb-nagyobb szervi hibákkal, és fogyatékosággal bírnak, különös figyelmet fordít az intézet az egészség-ügy jó karban tartására. Azon kívül, hogy ez intézetnek házi orvosa van, a ki fáradságot nem ismerő gonddal örökös az egészségi állapotok felett, egészségi szempontból a növendékek hetenkint többször sétálnak, majd nagyobb kirándulásokat tesznek, s a nyári szüenidő alatt falura költöznek. Hogy az egészség-ügyet milyen gondosan vezet az intézet, tanúsítja az a körülmény, hogy az intézet utolsó tiz esztendejében 1076 benlakó közül megbetegedett 914; ezek közül meggyógyult 903, meghalt 11; a halál okai tüdővész, kanyaró, difteria, agyhártyalob. Ha most már meggondoljuk, hogy az árvák édes atyjának ötven százaléka tüdővészben halt meg, tekintve az intézeti rendszerrel járó sok más nehézségeket is, tisztában lehetünk, hogy az intézet orvosának derekas mun-

kájába kerül e szervi hajlandóságok leküzdése, a mi neki csak is a vezetők lelkiismeretes támogatásával sikerül.

Az intézet harminchét évi áldásos működésének tanúságaként álljon itt a statisztikai adatok közül a következő.

1859—95-ig felvettek 303 fiu-, és 199 leány-árvát; ezek közül fővárosi 86 fiu, 56 leány; vidéki 217 fiu, 143 leány. Kilépett az intézetből 1860—95-ig 246 fiu, és 153 leány; ezek közül szellemi munkával foglalkozó (országos képviselő, orvos, pap, mérnök, tanár, tanító, tanítónő sat.) lett 85 fiu, 38 leány; kereskedő 25 fiu; iparos 113 fiu; szolgálati viszonyba lépett 49 leány; önálló üzlettel bír 1 leány; örökbe fogadtak 11 leányt; férjhez ment 22 leány; a többit átvette anyja, vagy rokona. Magaviselet tekintetében a kilépettek közül kifogás alá esik 7 fiu, és 3 leány.

Láttuk azt, hogy az 1859-ik év végén tiz árvát ápoltak az árvaházban, a kik az egyesületnek 1572 frt. 31 kr.-jába kerültek; az egyesület bevétele volt 4093 frt. 11 kr.; tagok száma 375 rendes, és 244 rendkívüli. Az 1895-ik évben van az árvaházban 103 árva; az egyesület bevétele 28,535 frt. 89 kr.; kiadása 21,146 forint 56 kr.; egy-egy árva ellátási költsége 205 frt. 30 kr. tagok száma 419 rendes, 92 rendkívüli. Az intézet 1859-ben egy három szobából, és egy konyhából álló bérházban volt elhelyezve egy jámbor rézműves felügyelete alatt; most van az árváknak egy 79,685 frt. 71 kr. értéket képviselő, minden tekintetben megfelelő berendezésű saját épülete, s az árvák egy szakjában jártas, és kiváló képzettségű árvanevelő atya felügyelete alatt állnak, kinek támogatására az árva-egyesület buzgó választmányán kívül, négy szaktanító áll készen.

Az árvaház vagyona ma 338,623 frt. 90 kr. s ápol 103 árvát. Ha elgondoljuk, hogy e 103 szerencsés gyermek mellett még hány 103 bolyong atya, szüle, vezér, és gyámoi nélkül, kitéve az erkölcsi elzüllés biztos veszedelmének: örömmel töltheti el szívünket az az értesülés, hogy az árvaház felügyelő bizottsága a dohányutcai új árvaház talait is szűknek találja, s egy 150 árvát befogadható új épületet tervez. De hát, siessünk segítségünkkel mi is, hiszen, meg van írva: »a ki egy árva gondját felveszi, az én gondomat veszi fel«; s mennyi útja, és módja van az áldozat-készségnek. Sorakozzunk az intézet, s egyesület tagjai közé; szerezzük meg az intézet javára kiadott műveket, milyenek a »Prot. Árvaházi Képes Naptár«, »Sweiz árvaházai«, írta Brocskó Lajos, s különösen az árvaháznak most ismertett történetét, melynek ára csak 20 kr.; gyűjtsünk ismerőseink körében, s terjesszük, s ismertessük ez intézet áldásos működését, keltsük fel az áldozat-készséget, hangoztatva: cura deo pii sunt et qui coluere coluntur.

K—s D—l.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. jun. 24.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, közfőjegyző, Gyarmathy Miklós, ig. tanácsos, Deák József, pénztárnok, Márkus János, titkár, dr. Deák Albert, ügyvéd, Maksai János, számvevő és Kádár János, s. titkár.

Elnök aa. a gyűlést megnyitván, föltette a kérdést, hogy óhajt-e valaki a gyűlés asztalára kitett jegyzékben ismertetett, elnökiileg elintézett ügyekhez hozzászólni? Senki sem kívánván, a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

A tárgysorozat rendjén első sorban deési egyházmegyénk esperesének amaz előterjesztése tárgyalatott, melyben a Kovács Endre-féle alapítvány kamataiból leendő részesítésre teszi meg ajánlatát. Az ajánlat tekintetbevételével Ig.-Tanácsunk az idej 200 frt. kamatot Tunyogi Béla, bádoki, Csákány Miklós, m.-köblösi, Almásy Sámuel, alsó-tőöki és Kovács Gábor, színyei lekészek között határozta kiosztatni.

Vajda Károly, boosi birtokos és közalapi jelzálog adós ama kérése, hogy követelésünk egy tekintélyes része tekintetében más hitelező részére jelzálogi elsőbbséget engedjünk, teljesíthetőnek nem találtatott, mert ily módon követelésünk kellőleg biztosítva nem volna.

Deési ev. ref. egyházközségünk képviselote elfogadván ama perközi egyezés pontozatait, mely a néhai Kovács Sámuel hagyatékában érdekelt örökösök és hagyományosok között megkötni szándékoztatik: fölterjeszti azt Ig.-Tanácsunk hozzájárulása alá. Ezen egyezés szerint ugyanis a végrendeletileg kitagadott törvényes örökösök is részesülnének a hagyatékából s annak fejében a végrendelet érvénytelenítése iránti perükkel föltagynának, mi által az összes érdekeltek korábban jutnának a hagyomány birtokába. Igazgató-Tanácsunk, azonban, nem járulhatott hozzá az egyezéshez, mert a külön fölsorolt hagyományokon kívül a deési egyházközség utóörökösökint is szerepel a végrendeletben, éppen azon vagyont érdeklőleg, mely a perközi egyezés értelmében a kitagadott rokonok közt fölosztatni terveltetik. Látszólagos, pillanatnyi előnyökért tehát nem tartja célszerűnek az esetleg sokkal nagyobb vagyonhoz való igényről lemondani, tekintve azt is, hogy erkölcsi testületnek szoros kötelessége, a végrendelező akaratának még a bizonyára indokolt kitagadások tekintetében is érvényt szerezni, illetve, azt kegyeletos tiszteletben tartani.

Domokos Antal, ig. tanácsos aának állásáról való lemondása, sajnálatta! tudomásul vétetett. Helyének betöltése iránt, az egyházkerületi közgyűléshez előterjesztés fog tétetni.

A székely-kocsárdi elaggott énekvezér aa. helyettesítése tárgyában tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházközség, indokolt kérése folytán, engedélyt nyert arra, hogy bérház-vásárlásra s annak kiépítésére, saját alapjából kölcsönt ve hessen fel.

A szászvárosi kollégium és sajói egyházmegye gondnok-jelölései a közgyűlés elé fognak terjesztetni a választás megejtése végett.

Nagyenyedi egyházmegyénk közgyűlésének ama jelentése, mely szerint nt. Sándor János, lemondott esperes aát ismételten eperessé választotta, tudomásul vétetett s kimondatott, hogy nevezett aa. felesketése iránt a kerületi közgyűléshez előterjesztés tétetik.

Pataky Gábor, esztényi körilkész aa ama kérése,

hogy a központi nyugdíj-intézet kötelékében, teljes joggal és kötelességekkel, jövőre is meghagyassék. tekintetbe vehetőnek nem találtatott, mert a közgyűlési határozat alól kivételt engedélyezni, jogunkban nem áll.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter ur őnagyméltóságának amaz elhatározása, hogy a m. kir. államvasutak tulajdonát képező nagyutcai telket, templom, parokhia és szeretetház létesítése céljából egyházkerületünknek méltányos árban átengedni hajlandó: örvendetes tudomásul vétetett és a szerződés megkötése iránti lépések megtétele kimondatott.

Hasonló örömmel vette és köszönettel fogadta el Ig.-Tanácsunk az abrudbányai egyházközség száz frtos alapítványát, melyet nevezett egyházunk, millenaris alapítvány címen, a Kolozsvárt felálitandó szeretetház javára tett.

Még néhány apróbb ügy elintézése után, az államsegélyosztó bizottság előterjesztése vétetett tárgyalás alá, melyben a rendszeresített segélyeken, valamint a közigazgatási tisztviselők részére, a válóperi jövedelem-vesztés kárpótlására kiutalt összegeken felül fennmaradt 1435 frt. segély felosztására volt javaslat kidolgozva. Ig.-Tanácsunk e javaslatot helyesnek találván, a csekély államsegély a szerint leendő felosztását elhatározta, fölhíván az espereseket, hogy ugy a rendszeres, valamint a rendkívüli segélyekről kiállítandó nyugtákat mielőbb terjessék föl, kifizetés végett.

Ezzel az ülés, több tárgy nem lévén, bezaratott.

R. S.

Templomszentelés.

Az »úrtól lett ez, csodálatos a mi szemeink előtt.« Valahányszor gondolataimmal erdélyi reform. egyházkerületünknek szomorú emlékei között elbolyongok, tekintetem lépten-nyomon megáll a multban, azok felett az élettelen kövek felett, melyek feltámadásához alig vala reménység. Elmult egy évtized, a másodiknak kezdetén vagyunk csak, s ime, szívünk megtelik örömmel, istennek ama különös kegyelme jut eszünkbe, melyben a vallásos lélek megnyugszik, általa hiszen, remél és szeret.

Hogy is volt csak? Templomaink, iskola és paplakjaink sok helyen összedülve, romban hevertek, hirdetve itt a vallásos élet erejének elfogyatkozását, amott a magyar nemzet védbástyáinak összeomlását. S midőn a szemmel látható pusztulásnak hatása alatt még a jobbaknak lelkületét is az új és jobb idők iránti reménykedés helyett a csüggedésnek fájó érzete szállotta volna meg, az úrnak kegyelme visszatért hozzánk, hogy ismételve meggyőzzön annak igazsága felől: »mindörökké tivatelek vagyok«.

Az »Ő« lelkének különös gazdagsága s titkos erejének megmagyarázhatatlan hatalma megérintette lelkületét közöttünk a legjobbnak, a legderekabbnak és az arra leg-hivatottabbnak. Körülövezte ama ritka tulajdonoknak sokaságával egyházkerületünknek nagynevű püspökét, melyek által alkotni, képes lehetett. Hatalmas szavára megmozdultak a kövek, lassankint új élet kezdett derengeni, egyházi életünkben újra megindult az egészséges vérkeringés. Itt templomok, amott iskolák, paplakok emelkedtek s emelkednek folyton gyors egymásutánban, hirdetve anyaszentegyházunk hie-veiben a szunnyadó vallásos erőnek megújodása feltámadását.

Különös figyelemmel tekintett mindenkor a nemzeti ségek által lakott exponált helyek felé. Kezdeményezésére előre mentek kötelességtudó szolgatársai, fellelkedtek világi jobbaink s a hol a buzgóságnak lángszavaira sem jöhetett össze az alkotáshoz szükséges anyagi erő, ott kinyújtotta segítő jobbát s az Igazgató Tanács támogatásával, egy vagy más alakban a kellő időben segítségére ment a szűkölködőknek.

Ennek a soha meg nem lankadó, fáradhatatlan buzgóságnak köszönhetjük az erőknél egybehozását s az építéseknek nagy sokaságát. E nélkül Ludas, Beszterce, Brassó, Csikszereda, Dicsőszentmárton, Medgyes, Régen, Bodon, Mező-Záh, Pusztá-Kamarás, stb. s legujabban Erzsébetvárosban lakó hitsorsosaink nem dicsérhetnék az istent; pedig ezeken a pontokon azok a templomok a magyar nemzet életének, fennállhatásának is erős oszlopai, megvívhatatlan ércbástyái lettek. És ha elgondolom, hogy a nemzetiségi törekvések által legföltettebb helyen, egy Balászfalván is, a szent munka foly már, s nem messze van az idő, hogy hitünknek, magyar nemzeti mivoltunknak hirdetésére ott is díszes templom fog emelkedni, újra csak azt mondhatom: »az úrtól lett ez, csodálatos a mi szemünk előtt«. Az »ő« kegyelmének ereje megdicsőül a gyarló emberi erőknél s nagygyá lett egyházkerületünk felvirágoztatása körül első helyen Szász Domokos püspök urban, kinek érdemeit hirdetik nem csak templomaink, iskoláink, és paplajaink díszes felépítése, hanem számos hatalmas alkotás, melyek beszélnek emberi nyelvnél maradandóbban.

Ezekután, áttérek tulajdonképpen tárgyam, az erzsébetvárosi templomszentelés rövid leírására. Ennek megtartása június 21-ikére volt kitűzve, melynek végrehajtására említett hó 20-ikán d. e. fél tizenegy órával érkezett Szász Domokos főtiszteletű püspök úr, kerületi főjegyző Szász Gerő úr és több paptársa kíséretében. Az állomásnál a küllői reform. egyházmegye nevében Nagy Domokos h. esperes fogadta igen szép, lendületes beszéddel, melyre az adott válasz egyike volt a legmélyebb nyomokat hagyó főpásztori nyilatkozatoknak.

A város végén, diszkapu alatt, nagy és előkelő közönség részvétele mellett, melyről szükségtelen mondanom, hogy elébe ment a püspök úrnak a vasuti állomásig, kifejezést adni tisztelete és hálás ragaszkodásának, Zajzon János helybeli körlelkész üdvözölte tőle megszokott magvas

beszéddel, az erre adott válasz a főpásztor örömeinek bensőség-teljes megnyilatkozása vala.

(Vége következik.)

Az egyházmegyékből.

Nyiltlevél a Szerkesztőhöz.

A »Prot. Közlöny« 25-ik számában, az udvarhelyi egyházmegye tavaszi közgyűléséről szóló referációjában ez áll: »Feltűnő volt egy néhány olyan eljárás, mint a Siklódé, hol 18 frt. számoltatott el» Jelentő iverk« készítése címen.«

Kötelességemnek tartom, erre nézve kijelenteni a következőket.

Az a 18 frtos tétel egyházközségem 1894-iki számadásában csakugyan szerepel, de, mint a »vagy on-leltár, és Jelentő-iverk« elkészítésének összes költsége.«

A dolog különben, a mint azt annak idején az egyházmegyei tanács felszólítására jelentésemben megírtam, és az tudomásul is vétetett, így áll.

Mikor elődöm, tiszt. Beke Dénes, nyugalmába vonult, az egyház ingó vagyonának ilyenkor szokásos leltározásánál jelen volt az egyházmegyének két kiküldötte. Ez alkalommal fuvar-, és két napi munkadíj fejében nyugta szerint fölvettek összesen 10 frtot. (Elszámolva a 32-ik tétel alatt.) Ugyanakkor két napi ellátás címen kiadatott 3 frt. 70 kr. (Elszámolva a 33-ik tétel alatt.) Ez összesen 13 frt. 70 kr.

A Jelentő iverk elkészítése pedig, a számadás szerint is, csak 4 frt. 70 krba került. Mert annak ellenőrzésére, és hitelesítésére az egyházmegye részéről kiküldött két egyén napidíj címen felvett összesen 2 frtot (69. tétel). Ellátásuk pedig került 2 frt. 70 krba (79. tétel). Ez összesen 4 forint 70 krajcár.

A félreértés körülbelől onnan származhatott, hogy ez a két különböző alkalommal tett kiadás (leltározás, és Jelentő-iv készítés) ha a naplóba külön is volt bevezetve, de a kiadások csoportosításánál, a rovatos iverk, egynek vétetett, a »vagy on-leltár elkészítésének összes költsége« címen.

Szükségesnek tartottam, ezt így elmondani, nehogy valaki azt találja gondolni, hogy nálunk az egyházi vagyon a Csáki szalmája.

Kérem nagytiszteletet, szíveskedjék ezen nyilatkozatomat a »Prot. Közlöny«-ben közölni.

Siklódon, 1896. júli. 23.

Viski Gyula,
siklódai evang. ref. pap.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(A Kalotaszeg magyar lakosai falvai templomai a középkorban, és némi további adatok a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye történetéhez.)

(Folytatás.)

Csakival egy időben lelkészkedett Hunyadi Ferenc, de csak mint a Szent-Anna kápolna igazgatója. E kápolnához tartozott egy malom a Körös vizén. Nagyfalusi Bánfi Miklós, ama malmot, midőn 170 forintért 1546-ban a boncikai Bánfi Lászlónak eladta, fiai: György, János, Boldizsár, és leányai: Margit, Borbála, Ilona és Judit, a Ferenc papnak terheit is magukra vállalták. (Bánfi cs. levélt. 223. sz., közölve Bunyitai III. 419. lap.)

Egy más papja: Hunyadi Demeter, 1561-ben B.-Hunyad első ref. papja volt s Hunyadról az enyedi iskola igazgatóságára hivatott s mint ilyen, 1568 márc. 8-án tartott egyházi vetélyen, mint közbeszóló jelenik meg. Dávid Ferencnek ellenfele volt s halála is neki tulajdonították. Dávid Ferenc 1566-ban az unitária vallásra tért át s 1579-ben unitárius püspökké választott. (Székely S. Erdélyi unit. ecklák története. 645. lap.) 1600-ban Tasnádi Mihály volt a papja, a ki a Mihály vajda által tett dűlás alkalmával egyik kihallgatott tanuképpen szerepel. (Szamosközi tört. maradványai. IV. k. 119. lap.) 1622-ben, május 23-án, Szilvási Márton a papja, a ki Bethlen Gáborné, Károlyi Zsuzsánna temetése alkalmával, egyike a

gyász-szónokoknak. Ezen alkalommal tartott beszédét, Ger-gely Lajos, radnótfái lelkész fedezte fel.

Mikor a mult évtizedben, a bánfi-hunyadi templom körüli vasrácsozat alapfalát rakták le, az északi templom-oldalon nagy halom embercsontra találtak. Mindenki meghatottan szemlélte e csontokat, azon hiszembem, hogy azok a templom védelmében elhullott magyarok csontjai; dehogyan magyar, oláh darabancok csontjai voltak azok, kiket éppen a hunyadiak öltek le. Az eseményt Szamosközi, az egykoru történetíró, így írja le.

1599 őszén Mihály vajda Erdélybe tört, s azt császári zsoldot húzó csapataival elfoglalta, s »váraszonkint osztotta volt az daraboncait, kiket éléssel kellett tartani; és noha bizonyos rendi és határa volt az tartásnak, mind azon által az oláhok nem elégedvén meg az ő kosztjukkal: sarcolták, verték, dúlták a községet, ragadoztnak, vóntanak, és minden boszút tettek a szegény községen. B.-Hunyadnak adtanak volt 180 veres daraboncot, kiket hunyadiak tartottak étellel-itallal. Noha hűségesen az ő igazukat megadták, mindazon által, a hogy a bort megizelítették, minden veszélyt töttenek az gazdájukra, és mind az egész városra, szóval, szitkokkal, minden gyalázzal vesztegették. (Szamosközi tört. maradv. 349. l.)

Dr. Balinteanu által »Mihály vajda élete, és tettei« címen Bukarestben 1870-ben kiadott mű 120 lapján azt mondja, hogy egy darabont egy veder borban fogadott, hogy a vasárnapi vásárra a vidékről egybegyült népet egy pálcával szétűzi: meg is tette. A többi darabontok ez alatt mindent össze-vissza raboltak. A hunyadiak a kaptánynál sikertelenül panaszoltak. A rá következő vasárnapi vásáron az egyszer már sikerült csinyt ismételték, mely dolog a hunyadiak türelmét teljesen kimerítette, s az oláh katonákat leölték. Hadd beszélje el maga Szamosközi a »riadalmat«!

»Történik egyszer, hogy a hunyadiak ünön köztük elrendelik, hogy vasárnap nap, az praedicatio meglétéig, senki élést, se bort ne vigyen az oláhoknak, hanem praedicatio után vigyenek ételt. Mikor vasárnap praedicatióra mennének az város-beliek, és immár a pap praedicállana, két, vagy három darabont egy polgárt előfogva, ugyan ott a templom mellett szekerce-fokkal igen megverik. A polgár nagy kiáltással be az templomba, és mindjárt az egész városbeli népet, a ki begyült volt, kitérdítja, és városul rá támadnak azon órában az oláhokra, ki kövekkel, ki botokkal, ki egyéb paraszt fegyverekkel házankint kezdik őket ölni-vágni: úgy annyira, hogy a 180 oláhból csak tíz, vagy tizenkettő ha elszalad, ki a mezőre, ki az erdőre, ki pedig a nemes emberek házaiba. Így mindinkább agyon verve őket, egy nagy vermet ásnak a hunyadiak ő maguk, és ugyan ott a templom mellett mind azon verembe hányák a holt testeket. Volt egy néhány, a kit holt-elevenen vetettek a verembe. Némely ugyan onnat a veremből vizet kér inya, az sebtől szomju-hozván. A hunyadiak közt volt oly ki így felelt nekik: »ez előtt borral sem tölthettünk vala be, mostan immár csak vízzel is megelégednél?« s így földet hányván reájuk, eltemették őket, kit halva, kit elevenen.« (Szamosközi István, tört. maradv. IV. k. 119. lap.)

Mihály vajda »mindjárt rá akart küldeni az hunyadiakra, és mind elveszteni őket, de az urak tanácsára vizsgalatot rendelt. E tanuvallomásról felvett jegyzőkönyv a bécsi cs. k. levéltárban van meg, hol tizenhét tanu közül Tasnádi Mihály, predikátor, így beszéli el a vérengzés eredetét: »ez elmúlt vasárnap, mikor begyültünk volna a templomba, az predikációt elvégezvén, az könyörgő imádságot elkezdvén, az kezdetében a hogy valánk, ide ki rivalkodás lön; ottan hamar harangot kondittanak, az imádság félbe marada, az község kirohana a templomból, hát a darabontok a piacon rendet állanak, puska-fegyver kezükben; azonban, egy Gál Barta András nevű embert el lönek puskával, apró golyóbis volt benne, ki mindjárt elesék. Az után is sok puska-lövést hallottam. Így esék a veszedelem köztük.«

Egy más tanu így vall: »egy fazakas beteg gyerme-

kének cseresnyét vett volt, abban kapott egy Jillyér nevű darabont; kéri volt a fazakas: ne bántsa, mert . . . beteg gyermeknek vöttem, ám, elég vagyon, végy pénzeden. Ez szóért megütötte az darabont a fazakast. a többi városbeli nép nem hagyják volt, és úgy indultatott az harc ő közöttük.« (Folytatása következik)

Mihály Elek,
m. valkói ev. ref. pap.

Különfélék.

== Br. Bánffy Dezső, főgondnok a.a.-nak ország-gos gondjai megengedték, hogy már folyó hó 5 én Kolozs-várra érkezék, hogy a más nap kezdődő egyházkerületi közgyűlésen elnököljen. Fontos tárgyak vannak napirenden, a miképpen hogy mind fontosak azok a dolgok, melyek e legexponáltabb ref. egyházkerületet érintik; úgy beszélék, hogy a kedélyek izgatottak, és ez el is hihető arról a néhány emberről, kik húsz esztendő óta mindig izgatottak voltak, ha arról volt szó, hogy a pártikuláris érdekek, és a személyes rokon- vagy ellenszenv helyett a köznek, az egyetemesnek színvonalára kell fölemelkedni. Mindamellett, mi azt hisszük, reméljük és óhajtjuk, hogy e közgyűlésünk simán fog lefolyni, és meghozza azt a rég, és sokak által kívánt eredményt, hogy leszen békesség miközöttünk, egyenlő akarattal veti munkára kezét mindenki, kit a gondviselés kiválasztott, hogy e nagy esztendőt megérve, munkálhasson a magyar nemzet előhaladásán, dicsőséges jövődjén Ugy legyen.

== Részint elhalálozás, részint lemondás által megfogyatkozván egyházkerületi főgondnokaink száma, holott a mi szerveztünk szerint az ők részvevésére feltétlenül szükség van a kormányzásban, a legközelebbi közgyűlésen két főgondnoknak választása is elhatározott dolog. E két állás, mely ma már nem csupán dignitás, és megtisztelő bizalom, hanem egyszersmind munka és kötelesség, hallomás szerint, br. Kemény Kálmán, val. belső titkos tanácsos, és Simó Lajos, nagybirtokos, és országgyűlési képviselő által fog betöltetni. Mindketten eddig is élénk részt vettek egyházi közügyeinkben nem csak szóval, de áldozatokkal is: és így az egyházkerület megtisztelti önmagát, ha e választással is honorálja a valódi érdemet.

== A marosi egyházmegyében fekvő n.-erneyi egyházközségben szép ünnepély folyt le jún. 28-án. Ifju lelkésze, Káli Mózes buzgósa folytán régi temploma restauráltatván, e napon felszenteltetett. Az ünnepélyen részt vett a község, és vidék kicsinyje, nagyja, míg az istentiszteleten Vass Tamás, egyházmegyei jegyző, Gónci János, és a helybeli lelkész működtek közre. Nagy feltűnést, és kellemetes meghatottságot idézett elő szüles körökben a helybeli papnének, Nagy Leona tiszteletes asszonynak közreműködése, ki mint kiváló zenei képzettséggel bíró a községben vegyes énekkart szervezett, és tanított be, mely oly szépen felelt meg feladatának, hogy az elragadtatás hangjait lehetett hallani. A derék papné neve vésődjék be a tisztelők szívébe, s mint az első keresztyének diakonisszái, nemes példájával, legyen mintaképe a vallásos, az egyházi, és a valódi női erényeknek!

== Nyilvános köszönet. Uj templomunk jun. hó 21-én történt ünnepélyes fölavatása alkalmával, az ugyanazon nap este a sz. udvarhelyi ev. ref. kollegium ifjusági ének-, zenekara közreműködésével, tek. Solymossi Endre, koll. tanár vezetése alatt rendezett kerti hangversenyen összes bevétel volt 211 frt. 3 kr. mely összeg, nyugtatványokkal igazolt elszámolásunk szerint, az ünnepségek rendezésével fölmerült költségek fedezésére fordított. Ez anyagi siker biztosításához szives adományaikkal járultak: főtiszt. Szász Domokos, 10 frt. mélt. Kabós Ferenc, orsz. képviselő, egyházmegyei főgondnok, 10 frt. nagys. Apáthy Péter, orsz. képviselő, egyházmegyei algondnok, 10 frt. A főnnebbi összegből jegyek elárusításával Kerekes Béla, kir. mérnök biztosított 66 frtot. Továbbá, főtiszt. Szász Domokos, püspök, a sz. udvarhelyi ref. koll. ifjusági ének- és zenekar számára adományozott 20 frtot. Fogadják úgy a nemes adományozók, valamint az

estély, s általában az egész szép ünnepély sikerét önzetlen fáradozásaikkal biztosító felebarátok, buzgó előjárók, és nem mes ifjuság egyházközségem hálás köszönetét. Erzsébetváros, 1896. jun. 27. Zayzon János, ref. körlelkész.

— **Halálozás.** Csiszar László, bálványos vár-aljai lelkész aa. életének 57-ik, papságának 34-ik évében, folyó hó jun. 24-én meghalt. A nagy nevű kolozsvári pap, Csiszar Sámuel gyermekei közül ő volt az utolsó. Eszesek, talentumosak voltak mindannyian, méltók a zenialis apához, és éppen mint az apa, igen-igen keveset gondolók a földdel, a mindennapi élet nem egyszer szigorú követeléseivel. Lényüknek kiváló vonása volt a rokonszenvet keltő vidámság, derült kedély, és a nem bánomság könnyüvérsége, mely mindig lefegyverzi a szigorú ítéletet az egyén javára. Minket még a tanító, és tanítvány közti meleg viszony is fűzött egymáshoz, és így annál fájóbb szívvel mondunk búcsút az elszalasztott barátunk, és kívánunk enyhületet a gyászba borult családnak Béke lengjen a kiszívott porokon.

— **Halálozás.** A tompai ev. ref. egyházközségre gyász borult. Agg lelkész, ki negyvenkilenc évig munkálkodott az úrnak szőlőjében, mint lelképásztor, folyó év jun. 8-án, 76 éves korában kiszívott. Egyszerű, de nemes jellem volt, kit paptársainak, és híveinek osztatlan szeretete kísért sírjába. Nagy szerepet nem vitt, de helyét

híven betöltötte, s egyházközségét nagyban emelte fáradhatatlan szervező munkássága által, melynek a papi lakóház mellett épületeivel, az iskolaház tágas tanterme, és a templom belső felszerelése, és új orgonája köszöni létrejöttét. Koporsóját paptársai vitték a papi háztól a templomba, hol imát felette Rákosi György, ny.-sz.-annai, egyházi beszédet Szász Károly, ny.-szeredai lelkészek tartottak. Végül, a sírnál Staudner Mátyás, bööi pap mondott végbúcsút. Emléke élni fog minden ismerősének szívében, és állandólag fenmarad egyházközségében, mely neki oly sokat köszönhet.

— **Meghívó.** A »bekecsalyi papi-értekezleti kör« milleniumi disz-értekezletet tart Nyárad-Szeredában, folyó 1896. évi július 6-án délelőtt 9 órától kezdődőleg. Tárgysorozat: 1. Milleniumi ima, tartja Lőrinci Lajos, csikfalvi ev. ref. pap. 2. Milleniumi egyházi beszéd, tartja Rákosi György, ny. szentannai ev. ref. pap. 3. Elnöki megnyitó beszéd, tartja Szász Károly, ny. szeredai ev. ref. pap. 4. »Egyházi életünk múltja, jelene és jövője«, milleniumi egyháztörténelmi tanulmány, felolvassa Sámuel Aladár, selyei ev. ref. pap. 5. Milleniumi óda, írta és felolvassa Staudner Mátyás, bööi ev. ref. pap. Kéretnek a t. tagok az ünnepély méltósága érdekében is, hogy lehetőleg teljes számmal jelenjenek meg. Nyárad-Szereda, 1896. jun. 24. Szász Károly, elnök. Rákosi György, jegyző.

HIVATALOS RÉSZ.

894—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett felső-csernátoni énekvezértanítói állomásra másodsor nyitattik pályázat.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, kerttel. Kepe terményekben és pénzben. Kanonika-porció: 1084 négyszögöl területű szántó haszonélvezete. Stola. Összes pénzérték 355 ft.

Kötelességek: az egyházi törvényekben megszabott tanítói és orgonista-kántori teendők végzése.

Megjegyeztetik, hogy az iskola községi alapon szervezése folyamatba van téve s az énekvezér-tanítónak községi tanítónak leendő megválasztása biztosnak tekinthető, mi által a kántori szolgálatokért megszabandó fizetéssel, tisztességes javadalom élvezéséhez jut.

Pályázati határidő: 1896. jul. 28. A pályázati folyamodványok nt. Zoltáni Elek, esperes aához küldendők, Lécfalvára, u. p. Maksá.

Kolozsvárt, 1896. jún. 28. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

855—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett nagy-kendi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: a) tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel; b) terményben adandó kepe, melynek összes értéke 353 ft. mit azonban az egyházközség 400 frttal hajlandó megváltani.

Pályázati határidő: 1896. július 30. Folyamodványok nt. Nagy Domokos, h. esperes aához küldendők, Kutyfalvára, (u. p. Maros-Ludas.)

Kolozsvárt, 1896. jun. 28. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

887—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett balaileány-egyházközség levítanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, kerttel. 2. Hét hold szántó, melynek kataszteri tiszta jövedelme az egyház által fizetett adóval, 31 ft. 80 kr. (a tényleges jövedelem ellenben 70 frtnál is többet ér.) 3. Tandíj átlagosan 12

ft. stola 1 ft. 50 kr. 4. Államsegély, mely már kiutaltott, 256 ft. Összes jövedelem hivatalos felszámítása tehát 301 ft. 30 kr.

Kötelességei: a balai egyházban végzendő levítai és tanítói teendőkön kívül, a n.-ercsei anyaegyházban a nagy ünnepeken, az urvacsora-osztás alkalmával, kántori teendőköt végezeni

Pályázati határidő: f. évi július 20. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához Magyaróra, (u. p. Disznajó) küldendők.

Kolozsvárt, 1896. jun. 28. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

910—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagyenyedi egyházközség második papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: kényelmes lakás, gazdasági épületekkel, és kerttel, továbbá tizedkárptólási kamatban, a Bethlenfőiskolától, a várostól, kanonika-porcióban, stb. összesen: 1210 ft. 48 kr. és stola.

Megjegyzés. A papi telken levő épületek tisztántartására és javítására, évenként az egyházközség pénztárából a lelkésznek 30 ft. átalány jár; a kanonika-porció után az állami adókat, megyei és községi pótdadókat, szintén az egyházközség pénztára fedezi.

Pályázati határidő: 1896. július 28. Folyamodványok az ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvárt, 1896. jun. 28. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

163—1896.

KÖRLEVEL,

a sepsi ev. ref. egyházmegye t. lelkészeihez.

Miután egyházmegyénk esperese, egészsége helyreállítása végett, szabadságidőt nyert, és ezen időre én bizattam meg az esperesi kötelességek végzésével: felkérem a sepsi ref. egyházmegye tiszt. lelkész urait, hogy további intézkedésig minden, az esperesi hivatalt illető ügyet egyenesen hozzám küldeni sziveskedjenek.

Bikfalva, 1896. jun. 30. *Vén Mihály,*
sepsi ev. ref. egyházm. főjegyző.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Julius 9.

28. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Legyen békesség!

A negyedszázados harcnak vége van. Az a magasabb világnézet, a mely az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek egy új jövőt inaugurált: győzött. Egyházkerületünk legjobbjai, legkiválóbb szellemei sorakoztak ama zászló alá, a melyet még, mint maga mondá, »reszkető kezekkel is« tart. véd, s megtépetni nem enged, nagy nevű püspökünk.

A csatározás, és ez örömünkre szolgál, kevés kivétellel, nemes fegyverekkel folyt. Fínom damaszkusi pengék mérköztek össze, s míg az egyikbe a mult tradícióinak bepatinásodott rúnái voltak beróva, addig a másik a jövő reményeinek mennyei láng-betüitől égett, és az összecsapásnál mindenik kimélte mindeniken azt, a mi benne nem földi, nem anyagi, hanem abból a magasabb, fönségesebb világból való. Az utolsó küzdelemben a mely mintegy emlékeztetett a Századok Legendájának harcaira, mindenik fél a maga legjobb erőit vitte bele, és legnemesebb ámbícióit. Az a kürtszó, mely negyedszázaddal ez előtt megharsant, és a mely ébresztgetni, riogatni kezdte ev. ref. egyházunkat, hogy keljen föl álmaiból, s lássa meg a jelen követelményeit: diadal-énekké válhatik már most, mely hozsánávt magasztosulhat azok iránt, kik először zendítették meg az ébredés harsonáját.

A nagy szellemi harcot a jövő érdekében megharcoltuk. És e harc nem volt méltatlan egyikünkhez sem. Az ellenfél, kevés kivétellel, nemes volt, s tisztelettel hajtjuk meg cser-ággal díszített lobogónkat különösen azok előtt, a kik órálló helyeiken, a melyekre a gondviselés által rendeltettek, mind végig hűséggel megállottak. Így kellett tenniök, s nekünk a győzelem olcsó, sőt lealázó lett volna, ha a bástyákon nem erőteljes, hűséges, nemes, és megrendíthetetlen öröket találtunk volna. Annyi szellemi erő, annyi

eszményi felfogás, annyi tudás, annyi parlamenti rutin, annyi aesthetikai plaszticitás jelentkezett ebben a párviadalban, hogy szinte óhajtottuk volna, hogy mint nem is közvetlenül érdekeltek, hanem csak úgy nézhettük volna e nemes tornát, mint a hogy nézhető az amfítheatrum legmagasabb padsorából a régi görög a díkosz-vető izmos ifjakat, és gyönyörrel töltene el, hogy azok, a kiknek hatalmas karjai csapásokat tudnának mérni, s osztogatni a súlyos gerelylyel is nem halálos sebeket ejtenek, hanem csak bajt vívnak.

De, most már legyen békesség! Egyházkerületünket, ennek egész közvéleményét negyedszázadon át az a kérdés foglalkoztatta: Nagy-Enyed-e, vagy Kolozsvár? Folyó hó 7-én erre a kérdésre egy impozáns többség megfelelt. A kérdés elválasztott bennünket egymástól, sokszor szinte személyessé is tétetett, s barátok lettek e miatt ellenfelekké, sőt annak, a ki e kérdést mindig a legpregnansabban képviselte, még nagy, és úgy egyházi, mint nemzeti életünkre kiható alkotásait is gyanuval, kicsinyléssel, nem egyszer, semmibe vevéssel tekintették. Ez a kérdés most megvan oldva; most tegyük le a kardot, és vegyük kezünkbe, mint Nehémiás, a mérő szerszámot, s mérjük fel azt a szent földet, a melyen építenünk kell. Vizsgáljuk körül kőfalainkat, melyeken réseket ütött a közöny, az elvilágiasodás, vagy a szektáskodás: építsük meg a hiányokat. Nem azokra van nekünk szükségünk, a mik egymástól elválasztanak, hanem a melyek egyesítenek. Békességre van szükségünk, hogy munkálhassunk egyházunk, és ezzel nemzetünk javára.

Hiszi-e valaki közülünk, hogy a hitélet terén bevégeztük már az első ezer év végére a honfoglalás nagy munkáját? Távol legyen! Nekünk, különösen e bércecs haza földjén, mind jobban ki kell terjeszteni a mi sátorunkat, mert minden talpalatnyi föld, a melyet kálvinistává tudunk tenni, egyszersmind magyarrá is lesz, és a míg

az egyéneket áthatja az evangéliom, s felsőbb világot keres élővizek után szomjuhozó lelkük: e föld, e haza, e nemzet, e nép iránt is hivebbekké lesznek kötelességeikben.

Legyen békesség! Nekünk nagy munkánk, felséges misszióknk van. Inter arma silent Musae. De, hallgassanak el most már a fegyverek, hogy hallhassuk tisztán, minden földi érdek zajától távol azt az égi zengzetet, mely építő, és fentartó munkára hív, és a mely úgy az egyeseknek, mint egyházaknak és társadalmaknak örökkévalóságról beszél.

És te, kolozsvári ifju intézetünk, élj, állj, és virágozz az idők végéig! Falaid között, tág termeidben az úrnak lehellete járjon; az szentelje meg a csarnokaidba belépő ifju nemzedéket, az gyújtsa lángra fiatal szívüket, hogy égjen az, mint a Mózes csipkebokra, olthatatlan tűzzel, s hiában próbálja azt kioltani a világiasság démona, sőt inkább még őszülő hajjal, roskadó tagokkal is azt mondja a belőled kikerülő apostol-sereg: nec tamen consummatum!

A lelkészképzés, és a theologiai intézetek.

(Az erdélyrészi evang. reform. Igazgató-Tanács előterjesztése az egyházkerületi közgyűléshez.)

Fűtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

Hivatkozással a mult évi főtiszt. egyházkerületi közgyűlés 19. jkvi. számú határozatában nyert megbízásra, az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theol. fakultás felavatása, s ezzel kapcsolatban a lelkészképzés egységes szellemben való fejlesztése tárgyában a következő jelentést, illetőleg, előterjesztést tesszük.

Miután a Zsin. Törv. 495. §. harmadik bekezdésének értelmében az egyházkerületek feltétlen joga a saját főiskoláiban a rendtartási szabályoknak, a tanulók feletti fegyelmi eljárásnak, sat. szabályrendelettel való megállapítása, s különösebben a lelkészképzésről való gondoskodás; továbbá, miután egyházkerületi Utasításunk 61. §. k) pontja szerint is az egyházkerületi közgyűlés kétségbevonhatatlan joga a lelkészképzés általános módozatainak meghatározása, az ev. ref. egyetemes konventi 1883. 64. és 1886. 75. számú ide vonatkozó határozatainak figyelembe vételével: egyházkerületünk e jogának, nem csak, de kötelességének is megfelelőleg, a lelkészképzés ügyének fejlesztése érdekében, a mint ez a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés előtt ismeretes, önerejének megfeszítésével, és részben a testvér-egyházkerületek eléggé meg nem hálálható segítő támogatása mellett, a főtiszt. egyházkerületi közgyűléstől nyert meghatalmazásánál fogva, Kolozsvárt a kor igényeinek megfelelő theologiai tanintézetet emelt, azt a lelkészképzés elméleti, és gyakorlati céljainak szem előtt tartásával berendezte, részére a kolozsvári Ferenc József-tudomány-egyetemmel való kapcsolatot a nmélt. vallás- és közoktatásügyi kormányánál megnyerte, s ekkint

a lelkész-növendékek számára megbecsülhetetlen szellemi, s tudományos előnyöket biztosított, és így egy olyan főiskolát alkotott meg, a mely hazai ilyenemű tanintézetek sorában páratlanul áll.

Igazgató-Tanácsunk, a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés megbízásából, ezen intézetet az 1895 ik évben megnyitván, ugyanazon év november hó 4-én ünnepélyesen föl is avatta.

Egyházkerületünk e nagyszabású központi theologiai intézetének felállítási terve, a mint azt Igazgató-Tanácsunknak az 1895. évi nov. hó 2-án tartott gyűléséről felvett jegyzőkönyvében közölt, s a felavatási ünnepélyen szóval előadott rövid történeti áttekintés mondja, »oly alakban, a minőben az intézet tényleg megalapított és felállított, a 70-es években keletkezett. Az eszmét felszínre hozta a papképzés színvonalának emelése iránt egyházkerületünk vezérő-férfinak kebelében honolt gondoskodási vágy; megvalósításának formáját megadta, a célravezető irányt kijelölte, és két évtizeden át folytatott nehéz munkálkodás után, az anyaszentegyház kiapadhatatlan élőtőkéjének jóakaratu segélyével, az intézet megalapításának, és felállításának nemes munkáját diadalra juttatta Szász Domokos, püspök, aa.«

Az erdélyi református egyházkerület öröme, melylyel 1870-ben a néhai br. Eötvös József, volt közoktatásügyi miniszter azon tervezetét fogadta, mely szerint a kolozsvári egyetemet protestáns hittudományi karral eljávta szándékolta felállítani, br. Eötvös József 1871-ben bekövetkezett halálával sirba szállt, s a kolozsvári Ferenc József-tudomány egyetemet az 1872. évi XXIX. tc. tényleg a hittudományi kar berendezése nélkül állította fel. Az egyházkerület sorsát szívűken hordozó, s így a papképzés főfontosságú kérdésével is gondosan foglalkozó férfiak, azonban, nem adták fel a reményt, s ha már az állam segédkezését nélkülözniök kellett is, az egyházkerület önerején tervelték a püspök állandó lakhelyén felállítandó, s most már az egyetemmel egyelőre szellemi kapcsolatba hozandó központi theologiai fakultás létesítését.

Az első indítványt az 1874. évi egyházkerületi közgyűlésen id. gr. Bethlen János, Tisza László, Kerekes József, dr. Kolosvári Sándor, Demeter Samu, Szabó Ádám, és Szentkirályi Gábor tették meg. Ezen indítvány véleményezésre kiadott volt az egyházmegyéknek és kollegiumoknak, és a 75-iki közgyűlés e vélemények alapján tárgyalás alá vette a kérdést, s a Szász Domokos, kolozsvári lelkész, és egyházmegyei jegyző által készített kolozsvári egyházmegyei vélemény elvi elfogadása mellett, kimondotta, hogy elismeri elsőrendű fontosságát annak, hogy egyházkerületünkben mielőbb egy akademiái színvonalon álló teljes központi theologiai szeminárium állíttassék fel, de hogy ezen theol. szeminárium mikor, hol, mily alapokból, és minő elvek szerint lenne felállítandó, arra vonatkozólag javaslat készítésre egy tizenöt tagu bizottságot küldött ki.

E véleményező bizottság egyik, és pedig annak elnöke által javaslatkészítésre fölkért tagja volt Szász Domokos, kolozsvári lelkész is, ki az ügy alapos tanulmányozására, s lelkes felkarolására való készütséggel a kérdést minden oldalról megvilágító véleményt, és teljesen kész tervezetet terjesztett a bizottság elé. Terve-

zetében a közgyűlés által föltett kérdésekre feelve, hangsúlyozza, hogy a theol. intézet lehető legsürgősebb felállítása szükséges, mert elodázása a papnevelés mérhetlen kárára lesz; a hol kérdést illetőleg határozottan Kolozsvár mellett nyilatkozik; itt az egyetem, és itt a püspök állandó lakhelye; az egyetemi szinten álló tudományos és gyakorlati képzés megszerzésére, valamint a protestáns lelkésztl méltán megvárható társadalmi műveltség elsajátítására ily alkalom egyebütt nem kínálkozik. Kiindulva a középiskolai tanárképzés felekezeti szempontból való fontosságából, s indítva a tanár-hiány miatt már akkor is gyakran fölmerült nehézségek által, a theologiai intézet kérdésével kapcsolatban felekezeti paedagogium berendezését is javasolta az egyetem tanárképző intézetébe járó ref. vallású növendékek részére, segélyezendőleg őket egyuttal az internátus, és konviktus kedvezménye által.

E tervezetet, azonban, nem lévén még akkor kimutatva a fedezeti alap, a közgyűlés nem fogadta el, hanem az enyedi theologiai akadémiának fejlesztését, és megerősítését határozta el, de egyuttal engedélyt adott a lelkes tervelőnek arra, hogy ezen szükségesnek ismert intézet felállításához megkívántató anyagi erő összegyűjtésén továbbra is buzgalkodjék. Ez időtől fogva, a kérdés levéteztett a napirendről, de az erőgyűjtés munkáját, az ügyet lelkesedéssel felkarolt férfiak szorgalommal folytatták, s b. e. Mikó Imre gróf, volt egyházkerületi főgondnok, e célra tett 4000 frtos alapítványát rövid egymásutánban oly szép sikerrel követték a kisebb-nagyobb alapítványok, hogy a papképzés hiányainak, és a folyton fokozódó tanárhiány érzetének súlyosodásával, az 1889. évben ismét tárgyalás alá lehetett, illetőleg, kellett venni ezen kettős intézet mielőbbi felállításának sürgős kérdését, mikor is az egyházkerületi közgyűlés 62. jkvi. szám alatt kelt határozatával kimondotta, hogy »Kolozsvárt, a m. kir. Ferenc József-tudomány-egyetemmel, és a mellette fennálló m. kir. tanárképezdével, valamint a kolozsvári kollegiummal, mint gyakorló gimnáziummal kapcsolatban, az egyházkerületi theologiai akadémiát, és az állami tanárképezde ref. növendékeinek felekezeti paedagogiumát internátussal és konviktussal kiegészítve, berendezi, és lehető rövid idő alatt felállítja.

E határozat értelmében az Igazgató Tanács adakozási felhívásokat bocsátott ki vagyonosabb hiveinkhez, oly kedvező eredménnyel, hogy az 1890. évi közgyűlésnek 29,548 frttal, a következő évi közgyűlésnek együtt 31,622 frttal, a 92-ikinek pedig 45,680 frttal s végül, az 1894. évi közgyűlésnek 52,262 frt. alapítványal és évi 294 frt. évi járadékkal számolhatott be. Hatalmas lépéssel közeledett megvalósulásához az intézet ügye, az 1891—93. évi egyetemes Zsinatnak 1892. évi április 2. án hozott határozata következtében, melyben a debreceni főiskolával kapcsolatban, egy bölcsészeti fakultásnak tanárképző intézettel Debrecenben leendő felállítása és egy a kolozsvári tudomány-egyetemmel kapcsolatba hozandó ev. ref. theologiai fakultásnak Kolozsvárt való felállítása, egyetemes egyházunk elsőrendű szükségéi közé soroztatván, ezen intézetek felállíthatása céljából általános adománygyűjtés eszközése elhatározottat.

Ezzel a teher egyik része, t. i. a felekezeti tanárképző, illetőleg, paedagogium felállítása más egyházkerületre ruházta s a theologiai alap időközben, az egyházkerületi vagyonkezelésben beállott változás folytán nyert töketöbbletből tetemesen gyarapítottván, az intézet felállításához és fentartásához szükségesnek mutatkozott összeg már az 1894. év elején össze volt gyűjtve, úgy, hogy ennek az évnek tavaszán tartott egyházkerületi közgyűlés az intézet költségvetését 367,295 frt. alaptőke értékkel, 32,012 frt. évi szükséglettel és 32,393 frt. fedezettel, tehát, 381 frt. felesleggel megállapította, az intézeti épület tervét és költségvetését jóváhagyhatta s az építkezés haladéktalan megkezdését engedélyezte, kimondván egyuttal annak az 1895-ik év szeptemberében leendő megnyitását, öt rendes tanárral és két dócenssel, a tanításnak megkezdését; megbizván az egyházkerület Igazgató-Tanácsát: a szervezett tanári állomások betöltésével, a tudomány-egyetemmel való kapcsolat kérdésének tisztázásával és az intézetnek alkalmas időben leendő felállításával.

Az Igazgató-Tanács eme felhatalmazás alapján eljárta minden irányban és pedig sikerrel. A mi első sorban a fakultásnak, a Ferenc József tudomány-egyetemmel való kapcsolata kérdéséről, az Ig. Tanács megokolt előterjesztésére, a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter, miután kihallgatta a tudomány-egyetem karait, az egyetemi tanács egyhangú pártoló ajánlata nyomán, ápril. 18. án, 18,936—1895. szám alatt kelt magas leiratával, a kapcsolatbáhozatalt kiváló jelentőségű kedvezmények biztosításával engedélyezte. Leiratában a többek közt kijelenti, hogy nemcsak a ref. egyház, de egyenesen az állam érdekében állónak tartja, hogy a református papjelöltek szoros értelmében vett szakképzettségük mellett, hazai tudomány-egyetem útján, minél szélesebb körű általános műveltségre tegyenek szert, ez által a kulturának minél hivatottabb terjesztőivé s a magyar állameszmének minél lelkesebb apostolaivá váljanak. Miután pedig, kétségtelen, hogy a theologiai tudományok mellett nem volna lehetséges, hogy a papjelöltek, a tudomány-egyetem rendes hallgatóiul a röviddel ezelőtt fölemelt szabályszerű (húsz) óraszámra beiratkozassanak s így reájuk nézve oly fontos rendszeres oktatásban részesüljenek, megengedi, hogy a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás növendékei, a kolozsvári tudomány-egyetem bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karán, fél éveik teljes beszámítására való jogosultsággal, rendes hallgatókul úgy iratkozassanak be, hogy a tanulmányi, fegyelmi és lecke pénzszabályzat 49-ik §-ától eltérőleg, csak heti tíz óra hallgatására köteleztessenek s az egyetemi rendes hallgatókat megillető összes jogokban és kedvezményekben részesüljenek, kivéve azokat az állami ösztöndíjakat, melyek a tanári pályára lépő s a tanárképezdebe járó ifjak számára vannak rendszeresítve. Ugyane leiratában megengedte a miniszter ur azt is, a mi hasonlóképpen nagy elvi jelentőségű kedvezmény, hogy a fakultás hallgatói, kikre nézve az egyetemen a heti tíz óra hallgatása kötelező lesz, a négyéves tanfolyam végzése után, azonnal tudori szigorlatra jelentkezhetnek.

E mellett is hatályban marad, azonban, a vallás-

és közoktatásügyi miniszternek 1888. július 19-én 23,728. szám alatt kelt azon kedvezményes rendelete, mely szerint a theologiai tanfolyamot végzett amaz ifjak, kik a tanári pályára is minősültséget akarnak szerezni, pótlólag az egyetemen csak két évi tanfolyam hallgatására kötelesek.

A fakultás szegénysorsu növendékeinek kilátása nyílik arra is, hogy az egyetemen a tandijelengedés kedvezményében részesüljenek, a mennyiben pedig ez némelyekre nézve eszközölhető nem lesz, azok helyett a tandij fizetésének terhét a fakultás alapja hordozza.

Az Igazgató-Tanács eljárása sikerre vezetett abban a tekintetben is, hogy a fakultásnál szervezett öt rendes tanszékre kiváló szakőröket vala szerencsés megnyerhetni, és pedig az újszövetségi írásmagyarazat tanszékére, s egyszersmind a fakultás első igazgatójául Kenessey Béla, afiát, ez ideig a budapesti ev. ref. theologiai akadémia rendes tanárát, a gyakorlati theologiai tanszékre Molnár Albert, afiát, a maros-vásárhelyi egyház volt lelkipásztorát, a hittani tanszékre Nagy Károly, afiát, theologiai magántanárt, nagy-enyedi lelkipásztort, az ó-szövetségi írásmagyarazat tanszékére Kecskeméthy István, afiát, a keleti összehasonlító nyelvészet tudorát, előbb budai, majd paksi lelkipásztort, s végül, az egyháztörténelmi tanszékre Pokoly József, afiát, ez ideig geszti lelkipásztort. A meghívott tanárok állomásaikat mult év szept. 1-én foglalták el. (Vége következik.)

Közgyűlésünk.

I-ső nap.

Főtiszteletű püspök, aa. buzgó imádsággal a gyűlést megnyitja. Imádságában a viharos tengerhez hasonlítja egyházunkat, de bizik a Jézus Krisztusban, ki lecsendesíti a haragos hullámokat.

Br. Bánffy Dezső, elnök: Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! Mint a főtiszt. püspök ur mondta, a háborgások hullámai lehetlenné tették azt, hogy a tavaszi közgyűlésen az egyházkerület elintézzé az ügyeket. Ezen körülménynél fogva, az ügyek feltétlen elintézzést igényelvén, legidősebb főgondnoki minőségemben gondoskodtam, hogy egy újabban összehívandó közgyűlésben az ügyek elintéztessenek. Igen sajnós, hogy a háborgások hullámai lehetlenné tették, hogy az ügyek tárgyilagosan folyjanak le. Biztat azonban a remény, hogy úgy, a mint az elhangzott imában mondva volt, az urnak segítsége lehetővé teszi, hogy az ügyeket elintézzük. Egyházkerületünk érdeke feltétlenül megkívánja, hogy a kérdések eldöntésénél, bármely nézetten vagyunk is, tárgyilagosaak legyünk. (Helyeslés.) Azt hiszem, a multkori jelenetek ismétlődni nem fognak; ezt remélem, kérem. Az ülést megnyitom.

Közgyűlési segédjegyzőkül kineveztetnek: Kincs Gyula, Borcsa Mihály, és Bodor Géza.

A névsor felolvasása után a távollevők igazolása, majd Sándor János, a nagy-enyedi egyházmegye újból megválasztott esperesének, és Sófálvi Károly, a széki egyházmegye jegyzőjének fölesketése következett.

Elnök bemutatja Lázár Mihály, főgondnok sérelmi panaszát, és a sáromberki lelkész kérvényét, illetményének utólagos kiutalása iránt. A kérvényi bizottságnak kiadatnak.

Az Igazgató-Tanács által javasolt napirend egyhangulag elfogadtatik a tárgyalás alapjául. Ennek értelmében, elnök

előterjeszti javaslatait a házszabályok 6. §-ának b) pontja értelmében kiküldendő bizottságok kinevezésére nézve. Elnök javaslatát a közgyűlés vita nélkül elfogadja.

A választás útján betöltendő bizottságokra vonatkozólag az Igazgató-Tanács jelentése szintén elfogadtatik.

Következett az Igazgató Tanács előterjesztése a Kovács Ödön halála, dr. Kolozsvári Sándor, és Domokos Antal lemondása folytán, úgy szintén az 1890-ik évben választott, s ez évben kilépő igazgató-tanácsosok hivatalból lemondása folytán megüresedett igazgató tanácsosi állomások betöltésére nézve.

Bartha Miklós a javaslatot elfogadja, de nem tudja elképzelni, miért mondott le Kolozsvári Sándor, ki évtizedek óta az egyházkerület egyik vezérférfia. Kéri lemondó levelét felolvastatni.

Elnök felolvastatja dr. Kolozsvári Sándor lemondó levelét, melyben »változott körülményeire« hivatkozik.

Bartha Miklós a lemondást a maga részéről is elfogadja, mert Kolozsvárit olyan embernek ismeri, ki megfontolva szokott cselekedni. Az Igazgató Tanácsot, azonban, vádolja, hogy nem talált kellő formát elismerésének kifejezésére egy ilyen tekintélyes tagjával szemben.

Márkus János felolvassa az Igazgató-Tanács folyó év jún. 30-án tartott üléséből kelt meleg hangú köszönő iratát, melyben tudomásul veszi Kolozsvári megmásíthatatlan akaratát.

Az egyházkerületi fegyelmi birói állások betöltésére vonatkozólag elnök választást elrendeli.

Az Igazgató-Tanács bejelenti gr. Kuun Géza, főgondnok lemondását, kit körülményei gátolnak abban, hogy részt vegyen a tanácskozásokban.

Réthy Lajos: a lemondásoknak oka rendesen egyéni benyomások alapján keletkezett aggályok, de ha az irányadó körök kinyilvánítják, hogy bizalmuk megvan az illető iránt, aggályai eloszlanak. Hogy Kuun Géza minő helyet foglal el egyházkerületünkben és a tudományos világban, nem szükség bizonyítania. Éppen azért, indítványozza hogy az Igazgató-Tanács indítványának mellőzésével, a közgyűlés válassza meg újból gr. Kuun Gézát főgondnoknak.

Elnök javaslásra bocsátja a két indítványt.

Horváth Gyula: Ha két ellentétes indítvány volna, akkor helyes a szavazás, de ez nem ellentétes indítvány, hanem csak azt mondja ki, hogy a lemondás nem fogadtatván el, a hely nem ürült meg. Nem az Igazgató-Tanács indítványát akarja leszavaztatni, hanem a bizalomnak útjába nem akar akadályt gördíteni. Kéri tehát, előbb azt a kérdést tenni föl, hogy a közgyűlés elfogadja-e a lemondást, vagy nem?

Elnök beismeri, hogy érzelmi szempontból igaza van Horváth Gyulának, de szabályok szerint neki van igaza.

Szász Domokos: Azok közé tartozik, kik Kuun Géza egyháziasága, érdemei, szolgálatai iránt a legnagyobb elismeréssel viseltetnek. Mikor a gróf a lemondást bejelentette, kérte hogy vonja vissza; azonban, kijelentette, hogy jól megfontolta, a mit tesz; tettének oka hogy körülményei akadályozzák, hogy részt vegyen a tanácskozásokban, mert az évnök jelentékeny részét nem itt, hanem mindenféle tudományos buvárlatokkal, és külföldi utazással tölti el.

Bartha Miklós (közbe szól): Nem a kérdéshez szól.

Elnök: A püspöki állás tekintélyéből foly, hogy a törvényt vele szemben nem alkalmazhatja teljes szigorúsággal. (Helyeslés.)

Szász Domokos: Ajánlja az Igazgató-Tanács javaslatának elfogadását.

Bartha Miklós: Az elnök az elébb egy igen helyes elvnek adott kifejezést, hogy tekintettel az állás tekintélyére, a püspökkel szemben a szabályokat nem alkalmazhatja úgy, mint mással szemben. Ez helyes elv. Éppen ebből kifolyólag, kérem ő nagyméltóságát, hogy gróf Kuun Gézával szemben is vegye tekintetbe ezt a helyes elvet, ne ragaszkodjék szigoruan a törvényhez.

Elnök kijelenti, hogy akármelyik javaslatot bocsátja előbb szavazás alá, az eredmény ugyanaz lesz; de, tekintettel az állás tekintélyére, helyet ad Horváth Gyula fel szólalásának, és szavazás alá bocsátja előbb Réthy Lajos indítványát, s ha az kisebbségben marad, akkor az Igazgató-Tanács indítványa lesz elfogadva. (Felállással szavaznak, Réthy indítványa kisebbségben marad.) Ugron Zoltán: Gyalázat!

Elnök: Ugron Zoltán, képviselő urat, illetlen kifejezésért, rendre utasítom. (Helyes.) Mivel az Igazgató-Tanács indítványa fogadtatott el, a szavazást elrendeli.

Gróf Bánffy Miklós elhalálozásával megürült főgondnoki állás betöltésére is elnök a szavazást elrendeli.

Báró Kemény Domokos, maros-vásárhelyi kollegiumi főgondnok állásáról lemondván, 3000 frtos alapítványát, az Igazgató-Tanács jelentése alapján, a közgyűlés tudomásul veszi, egyszersmind örökös tiszteletbeli főgondnoknak meg választja.

A megüresedett főgondnoki állások betöltésére vonatkozólag az Igazgató-Tanács jelentése, és az elnök javaslata tudomásul vétetett.

Következett főtiszt. püspök, afa. évi jelentése.

Szász Domokos: Miután jelentését már a tavaszi közgyűlés után a hivatalos Közlöny, de más napilapok is közzé tették, s így mindenki ismerheti, kéri, hogy a terjedelmes jelentés vétessék jegyzőkönyvbe, s felolvasásátul álljon el a közgyűlés.

Báró Kemény Kálmán: Egy javaslatot terjeszt be, melyet csak röviden kíván indokolni. Egyházunk minden tagja láthatta az utolsó tizedben a nagy haladást az egyház adminisztrációjában, láthatta, hogy templomok épültek, iskolák javítottak; ott van továbbá a körlelkészség intézménye, melynek fontosságát nemzeti, és kulturai szempontból mindenki elismeri, s melyek mind az Igazgató-Tanács, főként pedig a püspök önfeláldozását hirdetik. A közgyűlés tehát nem zárkozhatik el attól, hogy azon alaptalan, és méltatlan vádakkal szemben, melyek a sajtóban a püspök, és az Igazgató-Tanács ellen felhozattak, állást ne foglaljon. Indítványozza, hogy a közgyűlés úgy a püspök, mint az Igazgató-Tanács iránt fejezze ki bizalmát.

Bartha Miklós kérdi, hogy az indítványt mikor fogják tárgyalni?

Elnök: A szabályok nyilatkoznak. Kemény Kálmán indítványa összefügg a püspöki jelentés tárgyalásával, tehát tárgyalásának most van ideje.

Gyarmathy Zsigmond szintén nem látja be, mért kellene külön tárgyalni Kemény indítványát.

Bartha Miklós kijelenti, hogy nem csak a püspöknek, kinek érintetlensége mindnyájunknak érdekében áll, hanem a közgyűlés bármelyik tagjának méltatlan megtámadása azok közé szólítja, kik védik a megtámadott bocsületet. Csak azért akarta halasztani a tárgyalást, mert egyhangu határozat ho-

zatalát tartja helyesnek. Éppen ezért, különbséget tesz az Igazgató Tanács eljárása felett gyakorolt kritika, és a püspök személyét illető sértő támadás között. Ez utóbbit maga is visszaütésíti, és kijelenti, hogy nem tartozik azok közé, kik a püspök személyét támadták. A következő javaslat elfogadását ajánlja.

»Szemben azon hirlapi közleménnyel, mely Szász Domokos, püspök, afiát méltatlanul a közvagyon hűtlen kezelésével és sikkasztással vádolja a »Központi Tudósító«-ban, a közgyűlés bizalmat szavaz püspök aá.nak, és a méltatlan megtámadást botránkozással utasítja vissza.«

Horváth Gyula szerint nem a püspök személyének, hanem a közgyűlésnek van szüksége arra, hogy tiltakozzék minden méltatlan támadás ellen, melyek által a püspöki méltóság pellengérré van állítva. Melegen ajánlja Bartha javaslatát, melyet egyhangulag fogadnának el.

Szabó Samu kijelenti, hogy ő szokott ugyan írni, de olyan hitványságra képes nem volna, hogy püspöke ellen olyan közleményt tegyen közzé.

Sándor József megdöbbenéssel olvasta azt a hirlapi közleményt, melynek alaptalansága felől ő maga a legalaposabban tájékozva van. Csatlakozik a Bartha indítványához.

Báró Kemény Kálmán indítványát visszaveszi, mire a közgyűlés Bartha Miklós indítványát nagy lelkesedéssel elfogadta.

Még az Igazgató-Tanács néhány előterjesztését tárgyalta le a közgyűlés, melyek, Szabó Samu mellőzött indítványától eltekintve, egyhangulag elfogadtattak. (A gyűlés dél után egy órakor véget ért.)

Délután.

Elnök a gyűlést megnyitja.

A délelőtti ülés jegyzőkönyvének felolvasása, és hitelesítése után következik a napirend során az Igazgató-Tanács jelentése az egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásának ünnepélyes felavatásáról, első évi működéséről, a papképzés egységes fejlesztése érdekében teendő intézkedésekről, és a nagy-enyedi theologiai akadémiánál a tanszékek betöltésének napirendről levételéről.

Zeyk Dániel: A kérdés, mely most eldöntés alá kerül, az erdélyi egyházkerületnek húsz év óta domináns kérdése, s valóban, idejét látja annak, hogy olyan megoldást nyerjen, melynek folytán a közbéke közénk visszatérhessen. Mert az ilyen hosszú ideig felszinen uszó kérdéseknek az a természete, hogy pártérdekeket hoznak be oda, hol pártérdeknek nem kellene döntenet. De nem fogadhatja el az Igazgató-Tanács javaslatát, mert az nem fogja megadni az óhajtott nyugalmat. Majd fejtegeti a Bethlen-főiskolának évszázadokon keresztül megőrzött jogait, s kérdi, hogy egy efemer többség szavazata folytán meg lehet-e bontani egységét?

Nem volnék azok között, folytatja, kik a régi jogot védik, ha arról volna szó, hogy az erdélyi egyházkerület létérdekei csak úgy volnának megmenthetők, ha a Bethlen-főiskola megszűnnék, mert »salus reipublicae suprema lex esto« De erről most szó sem lehet. Majd a mellett érvel, hogy elsőbb rendű érdek lett volna a Bethlen-főiskola megszilárdítása, mint egy új intézet alapítása, de ha megvan mind a kettő, legyen közöttük szabad verseny. Majd a főiskola fontosságát hangsúlyozza nemzeti szempontból, s hivatkozva a milleniumi alkotásokra, azzal fejezi be beszédét, hogy I igazgató-Tanács indítványát nem fogadhatja el-

hanem határozati javaslatot nyújt be, melynek értelmében kimondatni kívánja, hogy a közgyűlés az Igazgató-Tanács jelentésének első részét, mely a kolozsvári theol. fakultásról szól, tudomásul veszi, a második részt leveszi a napirendről, s elrendeli a tanár-választást.

Gyarmathy Zsigmond: Azon szempontból indul ki, melyet előtte szóló képviselő hangsúlyozott, hogy tudniillik, a húsz éves küzdelemnek véget kell vetni. Ebben a kérdésben már mindenkinek szilárd meggyőződése van, felvilágosítani, rábeszélni, senkit sem lehet. Különben is, nem akarja senki bántani az enyedi főiskolát, a ki azt el akarná törölni, tette egy jelentőségű volna a hazaárulással, s ha nem volna az enyedi iskola, meg kellene teremteni; de tagadja, hogy a theologia tartaná fenn Enyed kulturai jelentőségét; sokkal inkább erős gimnáziumra van szüksége.

A hosszas harc egyetlen megoldási módja az Igazgató-Tanács javaslata, minden egyéb határozat csak a kérdés elodázása volna; sőt javaslatot nyújt be, hogy mondja ki a közgyűlés, hogy az enyedi theológiára új növendékeket fel nem vehetnek, de a kik már be vannak iratkozva, azok végezhessek el ott a theologiai tanfolyamot.

Horváth Gyula: Nem ismeri el, hogy ne volna helye a kapacitációnak, mert a részletek megvilágosítása a legszilárdabb jellemű ember nézetét is megváltoztathatja. Mi értelme volna különben a parlamenteknek? Majd azt fejtegeti, hogy a közgyűlésnek nincs joga a Bethlen-főiskola megcsonkítására, melyet országos törvények biztosítottak.

Különben ő a kolozsvári theologiai fakultás felállítását mindig szükségesnek tartotta, mert ha azt akarjuk, hogy papképzésünk megfeleljen azon igényeknek, melyeket a tizenkilencedik század, a haladó protestántizmus megkívának; olyan helyen kell felállítani, hol mindazon tudományos eszközök rendelkezésére állanak, melyeket a haladó kor nyújt.

Az enyedi főiskolának is megvan a maga fontos misztioja, történelmi multja, s éppen azért egy szavazással sorsa felett határozni, nem lehet. Csatlakozik Zeyk Daniel indítványához.

Dózsa Elek: Éppen azon elvből kifolyólag fogadja el az Igazgató-Tanács javaslatát, melynek Zeyk Dániel ezen szavakban adott kifejezést: *salus reipublicae suprema lex esto.* Enyeden arra van szükség, hogy gimnáziumát emelje fel a kor által kívánt magaslatra, ez rá nézve az igazi létérdek, s nem a theologia.

Fogarasi Albert: Hivatkozik az A. C. rendelkezésére, hogy ha a tanító-mesterekben hiány mutatkoznék, gondoskodják azoknak választásáról az előjáróság. Majd azon állítást cáfolja, hogy a gimnázium nem felel meg a kívánalmaknak. Összehasonlitja az Enyed, és Kolozsvár által nyújtott előnyöket, s a kérdést Enyed javára dönti el. Végre, történelmi példákkal igazolni igyekszik, hogy az egyházkerületet a főiskolával szemben csupán a főfelügyelet joga illeti meg.

Kovács Albert: A papképzés egységes fejlesztését nem érti, hiszen azt mutatja a tapasztalat, hogy a külföldi prot. népeknél kisebb területen, mint Erdély, három-négy akadémia is van. Azt is tagadja, hogy az egyetemmel való kapcsolat a papképzést magasabb színvonalra emelhetné; azt pedig lehetetlennek tartja, hogy valaki négy év alatt végezze a theologiai tanfolyamot, és bölcsészeti doktori szigorlatot is tegyen. Majd az Igazgató-Tanács jelentésének a kolozsvári

theol. fakultás első évi működéséről szóló jelentését bírálja, s beszédét a javaslat elvetésével végzi.

Elnök: Mivel szólásra még sokan vannak feliratkozva, a tárgyalást holnap fogjuk folytatni. Gyűlés bezárása előtt kihirdeti a szavazatszedő bizottság jelentését a következőkben. Megválasztottak tagokul a következő bizottságokba:

1. Igazgató-Tanácsi ügykezelés: Dr. Gidófalvi István, Hóry Béla, Biró András.

Egyházkerületi számadások felülvizsgálása: Gyarmathy Zsigmond, Dézsi Gyula, dr. Török István.

3. Egyházkerületi keblbi pénztár: Sándor József, Zeyk Gábor, ifj. Lészay Ferenc.

4. Testvéregyházkerületek jegyzőkönyveinek átvizsgálása: Gr Binffy György, Péter Károly, Pokoiy József.

5. Igazgató-Tanácsosoknak, hat évre: Hercegh Lajos, Vályi Gábor, Kenessey Béla, br. Bánffy Ernő, Szász Dénes. Három évre: Becsek Lajos, Bihari Sándor, Dézsi Gyula.

6. Egyházkerületi fegyelmi bíróságba: Br. Bánffy Ernő, Nagy Samu, Hóry Béla (főgondnokok), Lénárt József, Dézsi Gyula, Ményhárt János (esperesek), Bihari Sándor, Váró Ferenc és Geréb Márton (tanárok).

7. Egyházkerületi főgondnoknak: Br. Kemény Kálmán. (Az ülés véget ért háromnegyed-nyolc órakor.)

(Folytatása következik.)

Templomszentelés.

(Vége.)

Püspökünk Vén András törvényszéki elnök, kerületi főjegyzőnk Gilyén járásbíró uraknál találtak szíves vendégszeretetet és ott időzésük alatt kedves otthont. Előbbinél a főpásztor tiszteletére fényes ebéd volt a város előkelőségeinek részvétele mellett, kik felekezeti különbség nélkül lettek meghíva az elnök vendégszerető házához. Este Zajzon János barátunk vendégszerető házához jöttünk össze szíves vacsorára, az előbb említett vendégek s paptársai. Az érdem méltatása nem maradt el, pohárköszöntő volt elég.

Az ünnepély napján, július 21-én d. e. 9—10 óra között a szokásos tisztelgések történtek a hatóságok s egyesek részéről, a püspöki válasz megnyerő, lekötelező, kötelességre elhívó, vallás- és hazaszeretetre serkentő vala mindannyiakhoz.

Tíz órakor a harangok hívó szavára egybegyűlt a városnak színe-java, szorongásig megtöltve a templomot. A gyülekezet s ezt követőleg a székely-udvarhelyi ref. főtanoda ifjusági énekkara *Solymosi Endre* koll. tanár vezetése alatt énekelt.

Előimát Nagy Domokos, h. esperes mondott, melyben a tudás a hittel szépen egybeolvadva nyert kifejezést, méltóan a kettős ünnepélyhez, mert ez az ünnepély nem csak az egyházé, de magyar hazánk ezer éves fennállásának emlékünnepe is volt.

A jelzett ifjusági énekkar közreénekelte ezután, mely alatt Szász Gerő, kerületi főjegyző lépett a szószékre, hogy elmondja a CXXII. zsoltár 6. 7. 8. 9. versei alapján millenárius és templomszentelő beszédét. Milyen volt ez a beszéd, én, a gyengébb, az erőtelenebb, annak bírálatába nem bocsátkozom, közkézen forog már, az iránta érdeklődők bizonyára olvasták is, de hogy hatása soha el nem évülő, maradandó nyomokat hagyott az erzsébetvárosi felekezeti különbség nélkül összejött díszes templomi közön-

ségnél: azt hiszem, azt állithatom. Az ősz, 65. éves lángszavú prófétának még sok ilyen szónoklati remekében óhajtanánk gyönyörködni.

Most az ifjuság érzésteljes éneke alatt főtiszteletű Szász Domokos püspök lépett a szószékre, megtartandó felszentelő beszédjét. A sziveket és veséket járta át az igének az a hatalmas ereje, melynek nyelvén senki meggyőzőbben nálánál nem beszélhet. Urvacsorát osztottak Hegyi Sándor bonyhai és Nemes Árpád m.-bodoni lelkészek; Pap István sz.-kocsárdi lelkész esketett, mindenik a maga legjobb tudása szerint szolgálván az »úr« oltára körül. Végül, Zajzon János, ez az ifju Timotheus zárta be az istentiszteletet buzgó imával, mely méltóan sorakozott az ünnepély lelki fenségének fokozásához.

Hogy az erzsébetvárosi kicsiny gyülekezet aránylag rövid idő alatt megszerezte magának mindazt az örömet, melynek június 21-én részese vala, abban a püspök támogatásán kívül, tekintélyes részük van Vén András, törvényszéki elnök és Gilyén járásbíró urak, mint ottani egyházunk buzgó gondnokainak, a presbiterium, építettő bizottság, Ince Lajos jelenleg kackói körlelkésznek s mindenkifelett a jelenlegi körlelkész, Zajzon János atyánkfiának. Legyen örömük tartós az isteni munka szép sikerén.

Hogy az ünnepély után fényes bankett volt, melyen a felköszöntők egész hosszú sora követte egymást, ez egészen önkint érthető, annyira megszokott dolog, hogy részletekbe bocsátkozni, felesleges.

Meg kell emlékezni még különösen a székelyudvarhelyi reform. főtanoda ifjusági dalkalkarának mindenkit egyformán meglepő szép énekeiről, esemény számba menő sikeréről. Nagy elismerés illeti meg Bod Károly és Solymosi Endre tanár urakat, kiknek vezetése alatt az a 72 ifju Erzsébetvároson megjelenhetett, szerezve maguknak egy kellemes napot s a közönségnek sok élvezetet, valódi lelki gyönyörűséget. A hol az ifjuságnak szívet, lelkületét oly mesterileg fejleszteni, képezni tudó tanára van, mint Székely-Udvarhelyt Solymosi Endre, az az ifjuság soha el nem foglalhat. A zene, a dal fölemel, az eszmék világába viszen, boldogit.

Nemes Árpád.

Az egyházmegyékből.

A kézdi egyházmegyéből.

A kézdi ref. egyházmegye Papi Értekezlete jun. 3-án tartotta gyűlését Alsó-Csernátonban, Bodor Géza, egyházmegyei főjegyző lakásán. Értekezleti gyűlésén az egyházmegye lelkészi kara teljes számban részt vett.

Az értekezleti gyűlést istentisztelet tartása előzte meg, melyen imát, és egyházi beszédet Ézsaiás LXI, 1. 2. alapján e sorok írója tartott.

Istentisztelet után az ujonnan épült diszes papi lakásra Bodor Géza barátunk vendégszerető házába vonultunk.

Az Értekezlet első pontját elnök, nt. Zoltáni Elek, esperes megnyitója képezte, melyben a protestáns papság minden időben tanusított magatartását röviden, mintegy dióhéjba szorítva, mutatja föl. Alább egész terjedelmében közölt megnyitónak jegyzőkönyvileg leendő megörökítése egyhangulag elhatározottat.

Ezután dálnoki lelkész, Kiss József tartotta meg értekezését. A figyelmet mindvégig lekötve tartó, érdekes érte-

kezés lényegileg azon kérdés körül mozog: hogyan lehetne azon egyházközségekben, hol a tagosítás már megtörtént, illetve küszöbön van, az egyházi hivatalnokok helyzetén segíteni. Indítványozza: »a jelenlegi szalmáskepe változtassék pénzürtékre, egy egész kepe értékére 10 ft. 80 kr.-ban állapittatván meg, és úgy szedessék be az egyháztagoktól.«

Zajzon Lajos, feltorjai lelkész értekezésének lényege ugyanaz, mint előzőé, eltérés a kettő között annyiban van, hogy utóbbi messzebb menő intézkedéseket involvál, nem a tagosítás következtében momentán beállott szükségén óhajt segíteni, hanem a szalmás-kepe állam törvény útján biztosítandó méltányos megváltásában látja a gyökeres orvoslást.

A kepe nék vagyon-arányban történő kiróvása és állami közegek által leendő fölhaltása, szerinte, azon elvek, melyeknek keresztül vitéle van hivatva az egyházi hivatalnokok sanyaru helyzetén segíteni.

Értekezletünk a két értekezést, ugyanarról a tárgyról levén mindkettőben szó, együtt tárgyalta. Beható eszmecsere után, jóllehet elismeri a mostani kepezési rendszer kezdetleges, és igazságtalan voltát, de mert nem levén meg ez idő szerint azon kiségitő expediens, mely a különben elavult intézményt pótolhatná: Kiss József indítványát teszi magáévá, mely a tagosítás következtében beállott szükségén segít.

Fölkéri Kiss József, és Zajzon Lajos urakat, hogy készítsenek az elfogadott indítvány értelmében tervezetet, és azt a legközelebb tartandó egyházmegyei közgyűlésen terjesszék elő.

Végül, a tisztújítás megtörténte után, mikor is nt. Zoltáni Elek esperes, elnöknek, Bodor Géza jegyzőnek, Kovács István pénztárosnak egyhangulag megválasztatnak, vendégszerető házi gazdánk asztalánál barátságos ebédhez ültünk, mely alkalommal a szép tósztokban sem vala fogyatkozás.

Ime, ez vala Értekezletünk lefolyása, melynek központját az itt közölt elnöki megnyitó képezte.

»Tisztelt urak, kedves barátim! A leányzó, Papi Értekezletünk, nem halt meg, csak aludt. Hosszu álmából most fölébredt, hogy munkához fogjon, és részt vegyen a magyar nemzet nagy örömében, melyet a haza ezer éves fennállásán érez minden honfui szív. S ehhez joga is van. Mert a magyar ref. papság mindig hiven követte ezt a jelszót: a haza minden előtt.

Mikor meggyújtotta a hitújítás szövétnekét, hogy világgosságra vezesse a nemzetet a középkori sötétség éjjeléből: ugyanakkor a haza megújodását, a nemzet ujra-születését munkálta. Mikor isten ígéjének fégyverével küzdve, vérzett, üldöztetett, és vértanui halált szenvedett az evangéliomi igaz hitért, a lelkiismereti szabadságért: egyszersmind a nemzet alkotmányos jogainak, és szabadságának védelmében folyt ki vére, hunyt el sokaknak élete. A béke ölén a szószéken, kívül a templomon az írószobában, a közélet terén azon jelesek sorában, kik a nemzeti műveltség, a kultura fejlesztésén munkáltak, a ref. papság ott működött az elsők közt, buzogva, hevülve mindazért, a mi jó, szép, igaz, és a mi a haza felvirulását, a nemzet előhaladását, nagyságát célozza. Szegénysége mellett, a hatalom szolgálatába soha nem szegődött, hanem önzetlenül küzdött a szent ügy diadaláért mindenkor. Mindezeket nem az öndicsekvés szólja, hanem a történelem tanusítja. A felhozottak után, felesleges mondanom, hogy mi, ref. papok, egész szívvel-lélekkel osztozunk, veszünk részt a nemzet örömében, mint részt vet-

tünk küzdelmeiben, balsorsában, s ajkainkról esdve száll az ének: »Adjon isten szép jövendőt Árpád nemzetének!«

Mondám: a leányzó, Papi Értekezletünk, nem halt meg, csak aludt. De, mivel álma a rendesnél hosszabban tartott, ez bajra enged következtetni, mely hogy többé elő ne forduljon, arról gondoskodni, tenni kell. Mert erős a meggyőződése, hogy az egyházpolitikai törvények életbe léptetésével, az egyházi élet terén megváltozott viszonyoknál fogva, Papi Értekezletre ugy annyira szükség van, hogy ha ez nem léteznék, létesíteni mulhatatlanul szükség volna.

De, mivel van, arra kell törekednünk, hogy tevékenyen működjék az életbe tűzött cél elérésére. A célt, mint az ahhoz vezető eszközöket, ismerjük, ragadjuk meg azokat, és egyesített erővel, törhetetlen kitartással, ernyedetlen buzgósággal haladjunk a kitűzött cél felé, annak a szent ügynek, melynek szolgálatában állunk, előbbvitelre, a vallásos erkölcsi élet fejlesztésére, papi testületünk szellemi előhaladásának, anyagi jobblétének eszközzésére, és a kollegiális erősítésére.

Isten segedelmével, fel tehát a munkára!

A gyűlést megnyitom.

C. J.

T A R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

(A *Kalotaszeg magyar lakosu falvai templomai a középkorban, és némi további adatok a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye történetéhez.*)

(Folytatás.)

A darabontok egyike ezt valja: »a darabontok közül haltak meg negyvenen, sebes vagyon darabont hét, hárma annak meghal, mert igen nehezen vannak; az aszszony emberek, az darabontok feleségüket öltek, hatot, kiket láttuk, hogy el is temettek. Tíz tizedesnek, a kiknek lovik volt s egy-egy gyermeket tartottak lovik mellett: mind a tíz gyermeket megölték.«

A vizsgálat megejtése után, Mihály vajda »az boérokat és magyar urakat bégyűjtván, Fehérvárott törvényt látatott, ötszáz darabontokat, oláhokat reá küld az hunyadiakra, hogy mind elveszessék, megégessék a Hunyadon valókat.« A magyar urak, Balintenea...u szerint, éppen Csáki István, a ki a darabantoknak parancsnoka volt, (D. Balintianu Mihály vajda élete és tettei. II. kiadás 120 lap) megizenték a hunyadiaknak: meneküljenek! »Azért a hunyadiak ezt éntvén, mind kitakarodtanak volt Hunyadról, ki imide, ki amoda, ki a Szilágyba, ki Váradra és másová. Tíz, vagy tizenkét koldusok maradtanak volt othon, kik boldondul nem értették volt meg, mint lészen a dolog. Így rájuk küldvén Mihály vajda, mind elégetteti a várost, egy, vagy két udvarházon kívül, az hová az oláhok bé szállottak volt és az kevés benne való koldust mind levágták. (Szamosközi tört. maradv. IV. k. 119 lap. A »Kolozsvár« 1892. 10/II. 33. számában közli Szádecky Lajos.)

1599. és 1666-ban, s így hatvanhét évi időközben kétszer pusztítottak el török, tatár, és oláh hadaktól e város, de jóra való népe mindig ki tudta épülni a csapásokat.

Sárvásár (Saarosvásár-Sárvári).

Előzsg a XV—XVI. századokban vámszedő hely volt. A Körös folyón át hid nem volt, hanem a süppedékes átjárónál vontatót használtak, hol a községbeliek végtelen sok zsarolásokat tettek. Ugy látszik, a vám sem volt meghatározott tékü, mert e miatt a vásárookra járó kolozsvári mesteremberek igen sokat panasznak. A Jakab Elek által kiadott »Kolozsvár történeté« ben egy falunak neve sem fordul annyiszor elő, mint a Sárvásárénak.

Egyházi multjának egyedüli emléke, kő temploma, de ez sem eredetiben, mert 1835-ben középkori temploma a községgel együtt leégett s megújításakor régi alakjából majdnem egészen kivetkőztetett. Terjedelmére s felosztására nézve a bihari N.-Bárod és M.-Kakucsinak szakasztott

mása szentélye ép szöggel záródik s négy sarkán négy tám erősíti. (N.-váradai püsp. tört. III. 426 lap.)

Nyárszó, Sobok, Ketesd, mostani magyar faluk a középkorban jelentéktelen helyek iehettek. Templomuk nem volt, a mostaniak későbbi alkotásuak, helyneveik régi okmányokban elő nem fordulnak, Körösfő, Keresfen, neve egy 1281-iki okt. 23-ról kelt okmányban fordul elő először. Ebben László magyar király, Péter, erdőntuli püspök kérésére, így ír: »mivel ugy meggyérültek, hogy Sárdon, Szt. Pálon, Gyalu, Kapus és Keresfen villában csak igen kevesen laknak s nem kívánnak oda telepedni, hanem habővebb szabadalmakkak meg nem ajándékozhatnak, nem fizethetnek.« (Kolozsvár tört. 255 lap) Neve előfordul még a Szerelai A. Notoria capi-uli Albensis 9 ik lapján, hol Keresfen prediumot a gyereó monostori Mikolák szomszéd-ságában Biharmegyébe helyezi. (Notor cap. Alb. 9 lap.)

A n.-váradai püspökség történetében említve van Reszege, templommal bíró plébánia, kalotaszegi falu, melynek püspöki tizede a XIII. században hét kepe. Bunyitai Vince ugy okoskodik, hogy miután a falu határán van egy »Reszeghegy« nevű hely, »Reszege« onnan, mert a hadjáratok utjába esett, kiköltözött s a kedvezőbb rejtett helyen fekvő Sztánát népesítette be. Én azt hiszem, hogy a helynév helytelen írása, vagy olvasása vezette őt e véleményre ama hely más nem lehetett, mint Remete. Legrégibb, 1606-ból való egyházi konskripciónk is említi e községet s a hely neve is fen maradt, de Reszege nevű falu Kalotaszegen soha nem volt.

Hogy Sztán a régi egyház, azt bizonyítják harangjai, melyeknek egyike e korban sehol elő nem forduló nagy ritkaság, mert feliratába magyar szavak is vegyítvék: »Cristus rex Judeorum-Ambrosi harang. 1537«; a másik szintén 1541 feliratot hord. A mely egyház négy évi időközben két nagy harangot öntetett, annak vagy gazdag földesura volt, vagy az egyház vagyonos lehetett. Aligha a m. bikali Vitéz-családnak valamelyik sarjadéka oda nem tette át lakását.

M.-Bikal neve sem fordul elő a pápai dézmák jegyzékében, tehát azon korban temploma, plébániája nem volt, de a helynév már előfordul egy Árpádkori okmányban, a hol IV. Béla 1249-ben, »in comitatu Bihariensi« fekvő »Bekaly Fyld és Almást« és több Bihar, Szolnok és Kraszna megyében fekvő falukat Pálnak, országbírájának adományozza. Az adomány-levél, az országbírónak egyéb érdemei közt, eléggé feltűnőleg azt is említi, hogy kiirtá az utonállók, rablókat, kik a tatárok kivonulása után az országban, legkivált az erdélyi részekben nagyon elhatalma-

Folytatása az 1/4 év mellékleten.

sodtak. Kí volt, mely nemzetséghez tartozott ez a Pál nevű országbíró, azt tudni nem, csak sejteni lehet, hogy az, a fiu-ágon kihalt, de leány-ágon mai is birtokló Vitéz-familiának ősapja lehetett, ki azért nem épített ide templomot, mert ott volt az almási monostor és csak későbbre, midőn a család felszaporodott s Bikalra, Sztánába kiágazott, építhették vagy a XVI. század végén, vagy a XVII. elején, mire 1627-ben öntetett harangja is mutat, a mostani eredeti stíljéből az ujitások által már kivetkőztetett, de így is elég régi templomot.

Farnos

középkori urai a Veressek, (Farnos oppidó cognomen erat) (Szamosközi Istv. tört. maradv. pótléka) voltak. 1448-ban Veress Benedek, mint legidősebb testvér öcscsével, Jánossal s hugával, Annával említettnek, midőn mindhárman »Barthán, Pata és Váradai birtokokra vonatkozó jogigényeiket törekedtek érvényesíteni; apjuk Dénes volt.« (Károlyi oklevéltár II. 437 lap. Kolosmonost. I. tár prot. 1553.)

Temploma keletelve van. Két ajtó közül egyik most be van falazva; diadalíve kifejlett csucsíves, egy horonyos kőbetétellel; szentélye, mely a nyolc szög három oldalával záródik, szintén az, és hogy eredetiben boltozott vala, igazolják a szögleteiben még meglevő gyámkövek. Ablakai csucsívesek valának, de felső részeik már átalakítvák. Kétségtelen, hogy e kis egyház csucsíveskori mű s ennél fogva téves az, hogy 1750-ben épült volna, mint egy felirat mondja: akkor csak pusztulásából renováltatott. (N.-váradai püsp. tört. III. k. 407 lap.)

E templom építtetője, a Veress-család volt, mit onnan következtethetni, hogy tagjai is ide vannak temetve, már pedig a középkorban csak az egyház építőit, kegyurait temették a templomok szentélyeibe. Az 1467-ben Mátyás király ellen indított lázadásnak fejei, farnosí Veress János és Benedek is ide vannak temetve. A János sirkövérről, mely a szentély padozatjára van fektetve, ma is olvasható: »Haec est tumba egregii viri Johannis Veress, cujus anima residet in coelis. 1500.« A Benedek sirköve a szentély északi oldalába van befalazva. A sirkő felírás hosszúság négyszögű tér három mezőre van felosztva, melyek közül a felsőt mesterművekből alakított egyenkaru kereszttípus foglalja el; a legalsót nyolc levelű rózsza, a középsőn paizs látható, mely felett dárdahegy, pallos vagy markolat emelkedik. Hasonló címer van a déli bejárás mindkét ajtó felének alján. (N.-váradai püsp. tört. I k. 299 lap.)

Szamosközi egy másik Veress Jánost is, a Farnos oppido cognomen erat említ, a ki 1575-ben részt vett a kerelőszentpáli csatában, hol Békés Gáspárt Báthori I. szétveri s Magyarországra menekedik. (Szamosközi I. tört. maradv. pótléka.)

Hogy ezen egykor tekintélyes egyházközség felett, mely a XIV században tíz kepe püspöki tizedet, tehát éppen annyit, mint B-Hunyad, fizetett, minő csapások vonultak el, az a múlt idők homálya által van eltakarva, gyaníthatólag az Almás sorsában részesült. Rákóczi forradalom lezajlása után, 1721-ben, már annyira el volt néptelenedve, hogy clenodiumai Deritének, harangjai M.-Bikalnak adattak; (az 1721-beli egyházi conscriptio) a most meglevő egyik harangja M.-Bikalról vitetett haza, mely

»ad honorem spri sanct. 1475« minuskel berükkel való feliratot hord.

Nagy-Almás, régebben (Almás monostora.)

Nevében korai mivelttségének nemes levele s történetének legrégibb emléke olvasható.

Hont keresett őseink mindig vizek mellett vettek lakást A völgy legkiesebb pontjain a nemzetség feje út fel sátorát, építé később faházát s midőn nemzetségére a szent keresztség vize legyöngyözött, itt rakott az új vallás hirdetőinek számára monostort. Ezzel megszállott a völgyben is a keresztyén miveltetés, ritkulni kezdtek az őserdők rengetegei, helyén falvak, majd malmok keletkeztek, rengő buzakalászkok, szőlők, gyümölcsösök koszorúzták be a völgyet. Történeti emlékeink a szerzetek monostorai mellett rendszeren ott említik a »pomeriumot«, almás kertet: községünk kétségkívül ettől vette nevét. (N.-váradai püsp. tört. II. k. 350 l.)

Almás korai keresztyénsége s evvel miveltetése mellett vall monostorainak szerzetes rendje, mely a Benedictusoké vala s melynek tagjai téríték meg nemzetünket. (Theiner, Monumenta Hung. I. 161 l.) Közlebbit a monostor keletkezéséről, vagy alapítójáról ennyit mondanak történeti emlékeink. Az 1238-ik évben László comest tüntetik fel, mint az apátság kegyurát, de a ki kegyuri jogait arra használja, hogy a monostor őslakóit, a Benedictinusokat, kiűzi belőle s helyükbe a premonstreieket, majd ezeken is tuladva, saját káplánjait helyezi. Ebből nagy per lön, mely a pápa beavatkozását tette szükségessé. »Lacrimabilem dilectorum filiorum abbas et conventus monasterii de Almás ordinis Sancti Benedicti recipimus questionem«, monja IX. Gergely pápa levele s az ügy elintézésével a szent Jobbi és szent Jánosi Bencés apátokat s a n.-váradai premonstreie prépostot bizza meg. (A n.-váradai püsp. tört. 130—151 l.)

Ki volt, mely nemzetséghez tartozott László comes? Ha e kérdésre feleltetünk volna, annak révén talán eljuthatnánk az apátság keletkezésének korszakához is. de pusztán névén kívül az idézett forrás egyebet nem említ. Annyi bizonyos, hogy hatalmaskodása személyes okokra vezethető vissza, mert az apátság birtokait nem foglalja el, hanem ismét egyházaiknak adja vissza, és hatalmas ur volt, kinek terjedelmes birtokain sok papja, mint az oklevél mondja: »papjai valának. Ismeretlen volt a per vége is; soká nem tarthatott, mert három év múlva itt volt a tatár, a ki véget vetett minden pernek, magának az apátságnak, sőt László comes uralmának is.

Míg a monostor állt, annak szerzetesei viselték Almás község lakosainak lelki gondját, az apátság megszűntével szerény lelkészség keletkezik lent a községben, melynek a XIV. században is nyoma van. Még ilyen állapotában is a legtekintélyesebb »Kalotai főesperességi« egyház, mely a XIII. század végén 22 kepe püspöki tizedet, Pál nevű papja pedig, 1335—7-ben 10 garas pápai szeretetadományt fizetnek. (A váradai püsp. története III. k. 40 l.)

A tatárjárás alatt életét veszté-e László comes s nemzetsége kihalt-e, vagy pedig hűtlenség miatt szálltak-e birtokai a koronára: arra nincs adat, csak azt látjuk, hogy IV Béla király 1249-ben Almást s a vele szomszédos

Bekaly, Fyld s több más birtokokkal, Pálnak, az ország birájának, adományozza. (Vencel G. Árpádkori uj okmánytár VII. 283 lap.)

(Vége következik.)

Miháltz Elek,
m. valkói ev. ref. pap.

Különfélék.

== **Br. Bánffy Dezső, ő nagyméltósága,** a mi egyházkerületi főgondnokunk, folyó hó 7-én estve már visszautazott Budapestre. A legnagyobb tisztelettel viseltetett iránta eddig is ez egyházkerület minden igaz tagja: hogy most időt találhatott, lejőni hozzánk, vezetni e közgyűlésünket, higadtságával, bölcsességével annak irányt, hangulatot adni, célt kitűzni, és azt elérni: ha ugyan lehetséges, még fokozottabb mértékben halára kötelezte el ezt a mi féltett, szép anyaszentegyházunkat, melynek ő legjobb, legbuzgóbb, mindenkinék méltó példát adó híve.

== **Egyházkerületi közgyűlésünk júl. 8-án** befejezte üléseit önmagához, és ama nagy célokhoz, hivatáshoz, és eszméhez méltóan, melyet képvisel. Lelki örömmel vagyunk e hiradással olvasóink számára, mert hisszük, hogy mint édes magunk is, mindenki némelyes aggodalommal gondolt e napokra, hiszen olyan hírléleket bocsátottak világgá, melyek nem csak egyházkerületünkben, de országosan forrongást idéztek elő a kedélyekben, a szívekben, az elmékben. És egészen méltán. Az erdélyi részek féltett kincse, szeme fénye egész Magyarországnak. Eltévlyedett, rosz polgára az e szép hazának, ki előtt közönyös, minő helyzetben él itt a magyarság, melynek három-negyedrészé tiszta kálvinista. Bizony, nem csoda, ha a magyar globusnak szeme e napokban rajtunk csüngött, és izgatottan várta a feleletet: folyni fog-e tovább a romboló, az adáz harc, vagy lecsillapulnak a hullámok az ur szellemének intő szavára? Lecsillapultak. Minden papi hajlék, minden egyház, minden igaz kálvinista gondoljon örömmel e nagy tényre, melynek végrehajtásából ki vette részét kicsiny, és nagy, dicsérje, magasztalja a vezetőket. tisztelettel illesse a derekas harcosokat, és juttasson bár egy parányi elismerést a közgyűlés minden egyes tagjának, mert mindenki megtette kötelességét. a mint hogy ez másképpen nem is lehetett, holott oly elhatározás, oly döntés előtt állott, a mely a jövő századokra veti fényét előre. A döntés megtörtént. És az a perzselő láng, mely a harc hevében még lobogott. egy csapásra elült; a szíveket jótékony meleg szállotta meg; a pusztában bolyongó vándor, mint ha egyenes utra talált volna ki; oly hosszú sötétben barangolás után, mint ha ismét egymásra ismertünk volna. Nem volt győző, nem volt legyőzött. Ne is legyen, se most, sem ezután soha közöttünk. Csapjunk egymás tenyerébe, és tegyünk nagy, erős fogadást: tehetségeink szerint hiva szolgálni anyaszentegyházunknak, hazánknak, és általuk munkálni istennek örök dicsőségét. Legyen csendesség a mi kerítéseinkben, békesség a mi tornyainkban!

== **Az alsó-sófalvi ev. ref. egyház** június 29-én tartott lelkész-választó gyűlésén kilencvenkét szavazattal negyvenöt ellenében ifj. Péter Károly, magyar-gyerőmonostori lelkészt választotta meg, ki jeles képzettségének, kitartó szorgalmának e lap hasábjain is többször jelét adta. Midőn a szerencsés választáshoz mindkét félnek gratulálunk, nem mulaszthatjuk el, követendő példaként fölemlíteni ezen népes, virágzó egyház dicséretes eljárását egy a választás zavartalan lefolyását illetőleg, mint azon tényét is, hogy a hívek buzgósága félévi fizetést összehozott, csak hogy minél hamarabb betölthesse a papi állást, mely különben csak az özvegyi kegyév letelte után lett volna betölthető. A szentlélek ereje ma is egyetértésre vezérli a híveket!

== **Halálozás.** Molnár János, szent-margitai ev. ref. lelkész életének 45 ik, hivataloskodásának 16-ik évében, Szébenben, az örültek házában, mult hó 16-án meghalt. Egy-

házán kívül, özvegye, és hat nevetlen gyermeke siratja. Midőn e szomorú esetről e becses lapok olvasóit tudósítjuk, nem tudjuk: örülünk-e az örülőkkel, avagy sirjunk a sírókkal? Mi, kik ismertük már kollegiumi életében a sok oldalú képességekkel felruházott, s ez okon szép reményekre jogosító ifjút, korántsem hittük, hogy oly elsomorító életet, és véget érjen. Sokkal ideálisabb gondolkozású volt, sem hogy bgletalálhatta volna magát a gyakorlati életbe. Sorsa a széki egyházmegye egy kis egyházába vezette, hol az elnemzetietlenedés, és vallás-erkölcsei élet orvoslása hatalmas karokra várt, s az egyház vagyona is Csáki szalmája vala. Hirtelen szaporodó családja, a megélhetés gondja, s főleg hivataloskodása közben felmerült akadályok hamar elkedvetlenítették, majdnem az örülésbe kergették; hogy ettől menekülhessen, a szomszéd Szent-Margitára ment. Nem kerülhette el sorsát; ott sem volt különb dolga. Közben egészsége is megrongálódott, sőt elméje annyira elborult, hogy 1894 közepén az örültek házába kellett vinni. Két évet kintlódott ott, a jobban lét reménye nélkül, míg megtérhetett istenéhez, megtudandó: mért hagyta őt el annyira, mért nem adott erőt az élet terheinek elhordoztatására? Alsó-Ilosva, 1896. júl. 6. Nemes Ferenc, ref. lelkész.

== **Nyilvános köszönet.** Magyar hazánk ezer éves fennállásának emlék-ünnepét apanagyfalusi egyházunk is megörökíteni óhajtván, régi templomát, mely szaktudósok véleménye szerint, a tizennegyedik század utolsó felében épülhetett, ez alkalmából teljesen restauráltatta, megjelölvén az időt, és alkalmat egy emléktáblával. A költségek fedezéséhez járultak: br. Bánffy Dezső, miniszterelnök ömga. 25 frt. özv. mélt. Katona Elekné 20 frt. br. Györffy Gézné, Katona Margit, ömga 20 frt. léctalvi Gyárfás Endréné, Katona Ilona, ömga. 20 frt. br. Feilitzsch Bertholdné, br. Bánffy Alice, ömga, ki ez év elején ajándékozott volt egy díszes úrasztali takarót, újabban 10 frt. mgos. báró Bánffy Ferenc úr 25 frt. a bethleni Takarékpénztár, ngs. Bíró Gyula, vezérigazgató úr javaslatára, 100 frt. Az egyház közrendű hívei e célra már előző években 105 frtot állítottak volt elő szorgalmi úton, a mit ez alkalommal önkintés kiróvás útján 45 frt. pénz. és 30 frt. értékű közmunkával pótolta. Székely Sámuel, földész pedig, ki szegény sorsból jó gazdává küzdötte fel magát vasszorgalmával, készítettett egy értékes temglomi asztalt 25 frt. költséggel. Egyházam buzgó pártfogóinak, s mindenik nemes szívé adakozónak, itt a nyilvánosság terén is, hálás köszönetet nyilvánítok az egyház nevében. Apanagyfalu, 1896. júl. 5. Péter Antal, ev. ref. lelkész.

== **A közgyűlés izgalmi között is** szakítottunk egy pillanatot, hogy belepillantsunk a Szócs Farkas lapjába, a »Protestáns egyházi és Isk. Lapba«. Igazán megtisztelő elégté tellel vettünk tudomást, hogy vezércikkben foglalkozik velünk dr. Kecskeméthy István ama cikkekcskén kapcsán, melyet az evangyeliomi szövetségről, a világi papokról, és a csizmadia legényekről irtunk volt egy előbbi számunkban. Vádol, hogy gúnyolódunk, gyűlölködünk, és hogy mi okleveles papok levén, hát féltjük a kenyerünket az ő csizmadia-legényeitől. Odáig nem feledkezünk meg magunkról, hogy a tanár úr méltatlan, és meg nem érdemelt vádjával szemben védekezzünk. Nekünk komoly aggodalmaink vannak az ők hóbortjaikkal szemben. Ezeket az aggodalmakat majd el fogjuk mondani komolyan. higgadtan, és a józan gondolkozókra fogjuk bizni, hogy válasszanak a Kecskeméthy úr csizmadiai, vagy amaz ideális, szép cél között, melyet századok szenteltek meg. Az ők pozíciója igen erős, ezt elismerjük; mert az »óh, nép« re hivatkoznak, mondhatni, »evangyeliomi Néppárt«-ot szerveznek; de, az minket nem fog gátolni abban, hogy szembe menjünk e paraszt-lázadással. Azonban, ez idő szerint egyéb elfoglaltatásunk levén, lemondunk a feleselgetés éppen semmit sem érő dicsőségéről.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyedik melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Julius 16.

29. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A nyolcszáz forintos papi fizetés.

Istenem, egy tanulmányait elvégzett, diplomás ifju más pályán ennyivel kezdi az életet. És mi, szintén tudományosan képzett emberek, mennyire örülünk már csak a megígértetésének is.

Igazán, jellemző a protestáns papság helyzetére nézve.

Hanem, hiában, ki ne örülne, ha azt kérdeznék tőle: »Atyámfia, mennyi az évi jövedelmed?« »Ennyi, meg ennyi.« »Nó, ne búsulj, mert ezután kétannyi, és három annyi lesz.«

Jóleső örömmel olvastam hát én is annak idején a kultusz-budget tárgyalásakor Wlassics miniszter expozéját, s felfohászkoztam: bárcsak minél előbb valóra váltaná a magyar kormány azt a szép ígéretet.

Hogy mi módon, és minő alapon fogja adni a kormány, a mit adni fog, és mi minő alapon kérhetjük, és fogadjuk el, erről most nincs szándékom írni.

Előttem most csak az az ígéret lebeg. És jól esik tudnom, hogy azt egy miniszter tette az ország házában. Ilyen körülmények között, annak az ígéretnek beváltása, úgy szólván, garantírozva van.

Az állam tehát méltányos akar lenni a prot. papsággal szemben.

Hogy tettünk-e valamit százados existenciánk alatt az állam, a nemzet, a kultúra, a liberálisizmus érdekében, vagy nem tettünk; segítettünk-e valaha valamit a magyar nemzet ideális aspirációinak, vagy nem segítettünk, s így megérdemeljük-e, hogy a magyar állam velünk szemben méltányos legyen, vagy nem érdemeljük: ennek a kérdésnek most békét hagyok.

De, még sem tudom megállani, hogy ne utaljak a legutóbbi idők eseményeire, az egyházpolitikai küzdelmek torrongásaira. Igaz, hogy az ország, házába szavazni, egyikünket se hívtak;

de, hivalkodás nélkül legyen mondva, úgy érezzük mégis, hogy a sikerben nekünk is van némi részünk.

Mert, a míg mások agitáltak ellene, addig mi itthon parokhiánkban, dobszó nélkül, elfelejtve az anyagi veszteséget, mely az által ért, csupán az ideális célt tartva szem előtt, a néppel az új törvényt megismertettük, vele megbarátkoztattuk, s megmagyaráztuk, hogy erre miért volt szükség; egy szóval, hathatósan segítségére mentünk az államhatalomnak akkor is, mikor e törvénynek még javaslat korában hangulatot kellett csinálni, de különösen akkor, mikor mint törvényt át kellett ültetni a nép életébe.

És ez az erkölcsi támogatás, úgy hiszem, mindig ér annyit, mint egy »igen« szavazat.

Hogy már most az állam éppen ezért a szolgálatunkért pótolja ki fizetéseinket nyolcszáz forintra? Távul legyen. A prot. papság a hazafiságot nem árulta pénzért soha sem. De, mi türetagadás, megörvendeztet, jól esik, és biztat, ha látjuk, hogy nem felejtenek el, hogy méltányosak velünk szemben, és gondoskodni akarnak rólunk.

Mert, bizony, erre a gondoskodásra nagy szükségünk van; és nem csalódunk, ha azt hiszszük, hogy a papi fizetéseknek ez a kilátásba helyezett kiegészítése bizonyos üdvös átalakulásokat is fog maga után vonni.

Legelső sorban is a prot. papság kétharmad részének anyagi megélhetése lesz ez által lehetővé téve. És tessék elhinni, hogy ez sokkal nagyobb pozíció, mint első tekintetre látszik.

Legyünk csak egy kicsit őszinték. Mivel kisebb jelentőségű ember a társadalomban egy pap, akár műveltségét, akár hivatását tekintve, mint egy tanár, bíró, vagy ügyvéd? Semmivel. És, fájdalom, mégis nagyon sokkal.

Miért van ez? Azért, mert a prot. papság kétharmad része földhez ragadt szegény; a közvélemény pedig, vagy mondjuk, a világ, ez idő szerint még mindig csak a külső után itél.

A mig a papoknak csizmája foltos lesz, ruhája kopott, kalapja zöldes színbe játszó; mig kénytelen lesz, dolgozni kezeinek eldurvulásáig, s a mig ott fog ülni arcán, és egész külsején a százalmas szegénység: addig bizony a világ mindig azt fogja mondani rája: hiszen, ez csak egy tiszteletes úr!

Hiszzen, nem arrogáljuk mi magunknak, hogy a társadalom leboruljon előttünk, és úgy imádjon; nem akarunk mi római pápák lenni, de bizony, jól esnék nekünk, ha egy kicsivel több tekintélyünk lenne.

Ha sorsunk javul, s hivatalunkhoz illő módon jelenhetünk meg az emberek között, s szegénységünk miatt nem leszünk kénytelenek, a társadalmi élettől visszavonulva, bemohosodni: úgy hiszem, ezt el fogjuk érni.

S ha a papnak tekintélye van, van akkor az egyháznak is, melyet reprezentál.

De, menjünk csak tovább. Ugyebár, a mai viszonyok között ijesztően közeledünk ahhoz az időponthoz, mikor a három-ötszáz forinttal javadalmazott katedrák üresen maradnak? S mi lesz ennek következménye? Az, hogy kisebb egyházaink megsemmisülnek, elzülnek, s a pásztor nélkül maradt nyájukat elragadozzák az éhes farkasok.

Már pedig, ha ennek a mi dicsőséges prot. egyházunknak, a szabadság, és tiszta tudomány egyházának ilyen módon, és ilyen okok miatt kellene a pusztulásba indulnia, százsoroson fájna az nekünk.

Hiszzen, ezelőtt csak tíz évvel is hetven-nyolcvan volt a papnövendék ifjak száma, ma az eddig volt két akadémián együttvéve is alig van félannyi. Ne csodálkozzunk ezen. A hivatás-érzetnek óriási ereje kell oda, hogy valaki önkint vegye nyakára a nyomoruság jármát.

De, tegyük fel, hogy korlátolt számban ezután is fognak készülni ifjaink a papi pályára. Különösen azok a szegény, de törekvő ifjak, kik szegénységük dacára is tudományosan képzett emberek akarnak lenni. Lassankint beleélik magukat, hogy ők papok lesznek; a harmadik-nyolcadik évben megjön a kedvük is, és már némi hivatást is kezdenek érezni. Elvégzik tanulmányait, s az iskola falai közül, abból a víg, gondtalan életből kilépnek egyenesen a nyomoruság kellő közepébe.

Hogy aztán mi lesz? Kedvük megtörik, kedélyük megromlik, idealizmusuk megfakul. Mind-

ezek nélkül pedig vajmi nehéz a papi palást, s vajmi nehéz, buzgón szolgálni az egyház érdekét.

A se hideg, se meleg, lelkiismeretlen szolgálat pedig szintén ennek a mi protestáns egyházunknak rovására van.

Mig ellenben, ha látni fogják, hogy a palást az emberek előtt tisztességet, tudományosan képzett embert megillető tekintélyt, a családban pedig gondtúl, és nélkülözéstül ment existenciát biztosít: akkor erre a pályára magukban hivatást érző, legtehetségesebb ifjaink sem fognak, mint eddig, idegenkedni, hanem Krisztus katonáivá szegődnek, s fel fog virágozni a mi prot. anyaszentegyházunk dicsőséges módon.

De, a papi fizetéseknek nyolcszáz forintra való kiegészítése, s így egyenlősítése, más téren is változtatni fog a meglevő viszonyokon. Így például, mindjárt, hogy egyebet ne mondjak, fölöslegessé válik az egyházaknak, s így a papoknak is osztályokba sorozása. És jól is lesz, ha így lesz. Mert vajjon, mivel különb pap az, kinek jeles diplomája van, annál, kinek csak elégségest juttatott a végzet? Vajjon, az a jeles diploma azt jelenti-e mindig, hogy az illető lumen? Tagadom. S vajjon, viszont, az elégséges azt-e, hogy tulajdonosa tehetségtelen, s papi szolgálatra kevésbé képes? Ezt is tagadom. Sőt az élet sokszor az ellenkezőrül győzi meg az embert.

Bemagolhatja valaki azt a dogmatikát, meg bibliát úgy, mint a pitypalaty, de azért még mindig kérdés marad, hogy a feladott textus alapján a tulajdon eszével dolgozta-e ki a vizsgálati predikációját?

Ha az egyházak mind egyenlő fizetést adnának papjaiknak, akkor elesnék szükségessége, illetve, kényszerűsége annak, hogy magunk között ilyen értelemben kasztokat csináljunk.

És megkímélve az illető bizottságokat attól, hogy a törvény által jelenleg diktált kválifikációt fárasztó módon megállapítsák, sőt ezt jelenlegi formájában, mint akkor már feleslegest, telyesen hatályon kívül helyezve: módunkban állana, egy más, igazabb, és nemesebb értelemben vett kválifikáció gyakorlatba hozatala. Ugy szintén egyházainknál sem levén kénytelenek tekintettel lenni azok javadalmára, osztályozhatnák azokat annak az elvnek alapján, hogy melyik kényesebb, és exponáltabb.

Ennek a fizetés-kiegészítésnek lenne egy más üdvös következménye is.

Ha minden papnak meglenne a nyolcszáz

forint évi jövedelme, nem lenne kénytelen közlünk senki az országos közalap, és más segélyalapok segélyezését igénybe venni.

Nincs előttem a statisztika, nem tudom, hogy mennyire megy az az összeg, melylyel az illető segélyalapok évenként a papokat segélyezni szokták, de gondolom, hogy tekintélyes összeg lehet.

Ezt az összeget lehetne mind az egyes egyházközségek segélyezésére, adósságból való kiemelésére fordítani. S milyen üdvös hatása lenne ennek!

De, a most felállott országos gyámintézet is megragadhatná az alkalmat.

Természetesen, megtartaná az alapszabályokban előirt tizszázalék belépési, és kétszázalék évi tagsági díjat, s így, úgy gondolom, hogy évi bevételük körülbelől még egyszer annyi lenne, mint a jelenlegi körülmények között.

Adhatna tehát az özvegyeknek, és árváknak szinte még egyszer annyi járulékot, mint a mennyi most előirányozva van.

Ámde, erre nem lenne szükség. Az a 250—300 frt. évente így is szép, így is elég; s ha a család-fentartónak 800 frt. évi jövedelme volna, egy kis takarékoság, és okos gazdálkodás mellett, a mellé a gyámdíj mellé még ő is hagyhatna valamicskét.

Az országos özvegy-árvai gyámintézet ekkor bizonyosan megtalálná útját, és módját annak, hogy miképpen alakulhatna át özvegy-árvai gyám-, és papi nyugdíj-intézetté.

S ha nekünk, papoknak nyugdíjintézetünk lenne, megszűnnék az az egyházakra, és papokra nézve egyiránt áldatlan állapot, a mely most van gyakorlatban.

De, ki tudná egy rövid ujságcikk keretében mind felsorolni azokat az üdvös következményeket, melyek a papi fizetések kiegészítésével járnának?

Reméljük, hisszük, hogy a parlamentben elhangzott ígéret be fog válni.

Kérve-kérjük is azokat a férfiakat, kiket az isteni gondviselés egyházunk kormányzására hívott el, hogy felhasználva tekintélyüket, befolyásukat, s megismerve ez üdvös intézkedésnek messze kiható nagy horderejét, hassanak oda, hogy az az ígéret minél előbb megvalósíttassék.

Nem a sokat szenvedett prot. papság anyagi fölségeléséről van itt szó csupán, hanem egy általános nagy egyházi érdekről, mely záloga leendő a magyar protestáns anyaszentegyház jövődicsőségének.

Viski Gyula,
ref. pap.

A lelkészképzés, és a theologiai intézetek.

(Az erdélyrészi evang. reform. Igazgató-Tanács előterjesztése az egyházkerületi közgyűléshez.)

(Vége.)

Az intézet szükségességét és hézagpótló voltát legfényesebben bizonyítja a megnyitás kellő módon történt közhírré tétele után jelentkezett növendékek száma. Ugyanis, a theologiai tanfolyam első évre tizennégyen, a második évre tizen, a harmadik évre hárman és a negyedik évre négyen jelentkeztek, összesen tehát 31 növendékkal kezdette meg az évet szeptember 15-én.

Alapíttatásának mások fontos célját, a tanári pályára készülő ifjak segélyezését is jelentékeny mértékben szolgálja már e kezdő évben az intézet, a mennyiben a Ferenc József tudomány-egyetem tanári pályára készülő protestáns vallású hallgatói közül 37 nyer benlakást és teljes ellátást, kik közül harmincketten ev. ref. és öten ág. ev. vallásúak, ez utóbbi, sőt bármely protestáns vallású ifjaknak is igényük levén a fölvetelre, annál az elvnel fogva, hogy az intézet, a tanári pályára készülő ifjak segélyezésében nem kizárólag ref. felekezeti, hanem általános protestáns célokat óhajt erejéhez mérten előmozdítani.

A tanárjelöltek nem egészen ingyenesen ugyan, hanem havi nyolc forintban megállapított díjért nyerik az internátus és a konviktus kedvezményeit, mely összeg azonban oly csekély, hogy azt a tanári pályára készülő s többnyire szegény sorsu ifjak szülői is hordozni bírják. Ha azonban az intézet anyagi ereje, a remélt támogatás utján, erősbülni fog, szegényebb sorsu és kiválóbb előmenetelű tanárjelöltjeink is részesülni fognak a teljesen ingyenes ellátás kedvezményében s így remélhetőleg, rövid idő múlva, kielégítést nyer az a szükséglet is, melynek súlyát nemcsak az erdélyi, hanem a testvér protestáns egyházkerületek gimnáziumai, sőt az államiak is érzik a tanári állomásokra közzétett pályázatok alig kielégítő eredményeiben, ha nem éppen meddőseiben.

Az 1895. év szeptember hó 15-én volt a tanév ünnepélyes megnyitása s azóta az intézetben a rendes munka és házi rend folyamatban van. A theologusok, igénybe véve a közoktatásügyi miniszterium által adott fentebbi kedvezményt, mindannyian az egyetem bölcsész-, nyelv- és történettudományi karának rendes hallgatói, mi által ezen intézetből 68 bölcsészethallgató polgára van a helybeli Ferenc József tudomány-egyetemnek.

Legnagyobb örömmel és a hála érzetével kell még, e rövid történeti ismertetésnek befejezéséül, az új intézetet ért kétfoldbeli magas kitüntetésről is megemlékeznünk.

Az 1895. év szeptember hó 22-én Ő császári és apostoli királyi Felsége, Magyarország fölönt királya látogatta meg az intézetet; célja és állapota fölönt nagy érdeklődéssel tudakozódott s a látottak fölönt a legmagasabb megelégedését és elismerését nyilvánítván, nevét az intézet vendégkönyvébe elsőnek beírni kegyeskedett.

A másik kiváló kitüntetés theologiai fakultásunknak a felavatási ünnepély volt, melyen Magyarország

kormányának elnöke, és közoktatásügyi minisztere ónagyméltóságai, a magyarországi ev. ref. egyház konventje és a haza számos kitünősége jelentek meg, elismeréssel és méltánlással adózván a felavatandó intézet magas hivatásának és emelvén a felavató ünnepély fényét.

Isten dicsőségére, a magyar haza és ebben a magyar protestáns egyház javára, századok hosszú során át virágozzék e felső tanintézet.

A midőn Igazgató-Tanácsunknak jegyzőkönyvéből vett s az imént elmondottaknak tudomásul vételét kérnők. legyen szabad még, a theologiai fakultás már eddig is kifejtett működésének, a lelkészképzés abban inaugurált szellemének s az első félévi munka eredményeinek közelebbi jellemzésére néhány adatot felsorolnunk.

A fakultás szellemi vezetésével, a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés választása folytán megbízott derék tanári kar odaadó munkássága a maga lelkésznevelési céljait nemcsak a tanári katedrán kívánja elérni és illetőleg nem csak ott látja tudományos, magas színvonalon álló előadásaival betöltve, hanem úgy érzí, hogy egyenesen a lelkésznevelés érdekében, intenzív egyház-társadalmi tevékenységet is kell kifejtene. Ennek megfelelőleg, a tanári kar úgy a templomi igehirdetésben, mint a vallásos összejövetelek tartásában és vallás-erkölcsi felolvasások rendezésében, elismerésre méltó munkát fejtett ki, midőn a reformáció évfordulóján, az adventi vasárnapokon és újévkor a kolozsvári templomokban végezte a szolgálatokat, a múlt évi november 27-től egészen a folyó év március 29-ig terjedő idő alatt, vasárnaponként a fakultás dísztermében vallásos összejöveteleket tartott, a közönség folytonos és nagy érdeklődése mellett s végül, ugyancsak a fakultás dísztermében, az adventi és böjti időszak alatt, összesen kilenc felolvasó estélyt rendezett, népszerű modorban, de tudományos alapokon mutatva be Jézus korának vallási és politikai pártjait, továbbá a Jézus szenvedéseinek történetét. A tanári karnak ilyen munkássága lehetlenség, hogy mélyebb benyomást ne tegyen arra a fiatal nemzedékre, a mely közvetlenül az ő vezetésükre van bízva, de másfelől az is kétségtelen, hogy egész egyházi életünk emelésére is hatással leend az ő tevékenységük.

A lelkész-növendékek előmenetelét illetőleg, a félévi szigorlatot letett összesen 26 ifju közül jeles eredménnyel kollokvált 6, jóval 12. a mi egészen kielégítő arányt mutat.

A fakultáson és a kir. tudomány-egyetemen előadott s rájuk nézve kötelezőkké tett tárgyak szorgalmas hallgatásán kívül, öntevékenységüknek a saját körükben alakított önképző-társulatban, dal- és zene-egyletben keresnek tért. Az ifjuság a nagy közönség elé egy reformációi emlékünnepek, egy igen sikerült és látogatott hangversenynek s egy március 15-iki hazafias ünnepélynek rendezésével lépett. A közönség az ifjuság e nemes tevékenységét a legnagyobb rokonszenvvel fogadta s reméljük, hogy ily föllépései által a társadalmi érintkezést is minél szélesebb körben fogja magának az ifjuság megnyerni és biztosítani.

Az intézet rövid fennállása már az életnek és egy emelkedettebb közszellem nyilvánulásának annyi jelét

adta, hogy bátran tekinthetjük ezeket a szebb jövő zálogainak és a fakultás felállításához fűzött reményeink hovatovább mind jobban való beteljesülésének. Az itt létesített berendezés mellett, meg vagyunk róla győződve, hogy nemcsak a tudományos, magas színvonalon való oktatás, a mely az egyetemmel való kapcsolatnál fogva is feltétlenül szélesebb látókört tár fel a jövő lelkész-nemzedék előtt, hanem egyszersmind a szó valódi értelmében vett nevelés is biztosítva van.

Mindezek alapján, tisztelettel kérjük a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlést, hogy a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultásra vonatkozó jelentésünket méltóztassék megnyugtató és örvendetes tudomásul venni, azt egész terjedelmében a közgyűlés jegyzőkönyvébe igtatni, és e jegyzőkönyvi pont megküldésével, a fakultás ügyét a főtiszt. és mélt. egyetemes konventnek bejelenteni; a lelkészképzés egységes szellemben való fejlesztése tárgyában pedig Igazgató-Tanácsunknak következő javaslatát határozattá emelni.

1. Tekintettel arra, hogy úgy a királyi Felség által szentesített zsinati törvényeknek, mint egyházkerületi Utasításunknak értelmében a lelkészképzés és nevelés ügyének rendezése feltétlenül az egyházkerület joga és kötelessége ;

2. tekintettel arra, hogy e végre önerejének megfeszítésével és részben a testvér-egyházkerületek segítő támogatása mellett, az A. C. I. R. 10. C. 2-ik cikkében »legalkalmasabb helynek« itélt Kolozsvár városában és püspökség székhelyén, a theol. fakultása épületét, a most idézett törvény 3-ik cikkelye értelmében, úgy »a tudós professzor emberek«, mint azonkívül is a »jó mesterek tartásával«, még a papjelölteknek is az internátusával, a mai kor igényeinek megfelelően és eddig még páratlanul nemcsak hogy díszesen fölépítette, hanem azt belsőleg is teljesen berendezvén, benne a theologiai tudományok tanítását az 1895—6-ik tanév elejével, tényleg kellő számu jeles tanerőkkel, meg is kezdette, sőt tovább menve, a magyar államkormány készséges és eredményeiben megbecsülhetetlen hozzájárulása alapján, a növendékeknek a helybeli Ferenc József királyi tudomány-egyetem bölcsész-, nyelv és történelmi, meg a jogi fakultásán, a rokontermészetű nyelv és történelmi s esetleg államjogi tárgyaknak hetenkint tíz órai kötelező hallgatása mellett, az egyetemmel létrehozott kapcsolatban, a papképzést a legmagasabb színvonalra emelte, a minek következtében már az első évben a növendékek nemcsak hogy a várakozásnak és a szükségletnek teljesen megfelelő, hanem oly számban jelentkeztek, mint a minőben hazánk egyik ev. ref. theol. intézeténél sem ;

3. tekintettel arra, hogy az egyházkerületnek nem csak jogában, de kötelességében is áll, hogy a maga kebelében a nagyfontosságú papi pályára csakis olyan papjelölteket bocsásson ki, a kik a theologiai és egyéb rokon és melléktárgyu ismereteknek az általa megjelölt mértékét elsajátították és erről az egyházkerület színe előtt bizonyosságot tettek; a kiknek sorába egy intézet is, a maga más alapon és terjedelemben képzett növendékeit be nem erőszakolhatja és föl nem tolthatja ;

4. tekintettel különösen arra is, hogy a papi állomások javadalmának mennyiségéhez képest sorozott egyházak elnyerhetésére előírt kvalifikációnak egysége és egyöntetősége a kettős mérték szerint minősítő intézetekkel és külön vizsgáló bizottságokkal el nem érhető, és így esetleg az alaki minősítés egyenlősége a sokkal szélesebb körű alaposabb tanultság hátrányára válhatnék; de

5. tekintettel arra is, hogy úgy a fegyelemben, mint a tanulás eredményeinek elbírálásában, a kettős mérték alkalmazása közül, a könnyebbséget kereső emberi gyarlóságnál fogva, az egyházkerületre nézve éppen az válnék végzetessé, mely enyhébb volt alapján, a kevesebb küzdelem és könnyebb célhozjutás kecségetető kilátásaival a növendékekre nézve a nagyobb vonzó erőt gyakorolhatná, a mit a szebb jövő érdekében annyi áldozatot hozott egyházkerület meg nem tűrhet;

6. tekintettel arra, hogy a protestantizmusnak az éltető és fentartó elemét képező szabad szellemű papnevelésben, az iránynak, képzésnek, vezetésnek és az egészet átható és megelevenítő szellemnek az egysége, az egyházkerületnek elsőrendű szükséglete, a mely szükségletnek az életműködését már megkezdett és a kir. egyetemmel kapcsolatban álló kolozsvári theol. ref. fakultás minden tekintetben megfelel és úgy a most létező, mint a jövőben biztosan remélhető növendékeinek számánál fogva is a papi állomások szükségleteit kielégíti és biztosítja; mindezeknek alapján, mondja ki az egyházkerületi közgyűlés, hogy:

a) a lelkészképzést jövőre egyedül az egyházkerület kolozsvári ev. ref. theologiai fakultásához köti;

b) hogy a nagyenyedi theologiai akadémiánál a tanári állások betöltését célszerűnek s így szükségesnek nem tartja;

c) hogy ezeknek kimondásával a tárgysorozat pontjában foglalt tanárválasztás kérdése tárgytalanná válván, a felett napirendre tér és az a), b) pontok alatt hozott határozatok végrehajtásával, és a nagyenyedi kollégium előljárási módjának meghallgatása mellett, az átmeneti szükséges intézkedések megtételével az Igazgató-Tanácsot bizza meg.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület ig. tanácsának Kolozsvártt, 1896. évi április hó 7-én tartott üléséből.

Közgyűlésünk.

(Folytatás.)

Második nap. Délelőtt.

Elnök: Báró Bánffy Dezső.

A jegyzőkönyv hitelesítése után, elnök aa. bemutatja Szabó Samu indítványát a kolozsvári egyházmegye rendezése tárgyában.

Báró Kemény Kálmán a tegnap, az idő előhaladottsága miatt nem szólalhatván fel, napirend előtt kér szót tehát, hogy köszönetét fejezze ki a bizalomért, mely őt megtisztelte az egyházkerületi főgondnoksággal. Tudja, hogy az állás nehéz kötelességekkel jár, de igyekszik, megfelelni azoknak, a miben buzdítólag hatnak reá úgy az elődök példái, mint a jelenleg szereplő férfiak magatartása. Mivel a politikai

pályáról visszavonult, ideje is több lesz, az egyházkerület ügyeivel foglalkozni.

Következik a napirend szerint az Igazgató-Tanács indítványának tárgyalása.

Csathó János, mint az enyedi főiskola gondnoka kérészt, különben pedig Zeyk, és Bartha képviselők nézeteit osztja. Ő, és pártja csak a törvénynek akarnak tekintélyt szerezni, mert hazánk, és hitfelekezettünk fennállását annak köszönheti, hogy törvényes jogaiból nem adott föl semmit. Ha egy intézetnek jogaiból elveszünk valamit, egész alapjában meg van ingatva. Ezért akarja az enyedi iskolát éppen fentartani.

A következő szónok főtiszt. püspök aa. volt, kinek másfél óráig tartott nagyhatású beszédét még az ellenzék is nem egyszer kitörő tetszésnyilvánításokkal kísérte. (Ezen beszédet, egész terjedelmében közölni fogjuk. Szerk.)

Tíz perc szünet után, felszólt Kenessey Béla, Kovács Albert tegnapi tévedéseit igazítva helyre, a kolozsvári theológiát illetőleg. Ő is azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy a mostani kapcsolat az első lépés a szoros összefüggésre, mivel tovább a kormány sem zárkozhatik el a közvélemény sürgető követelése elől, a minek a minap Berzevics Albert is olyan hathatós kifejezést adott.

Kovács Albert félreértett szavait igazítja helyre.

Bartha Miklós sikert kíván a kolozsvári theologianak azon szép cél eléréséhez, melyet Kenessey Béla rajzolt, de ezek a törekvések még nem igazolják az enyedi megszűntetését. Majd püspök aa. beszédének egyes részeit cáfolva, sürgeti az enyedi tanári állomások betöltését. Kérde, hogy ha az egyházkerületi közgyűlés autonóm törvényhozó testület, honnan vette az Igazgató-Tanács azon jogot, hogy határozatát ne hajtsa végre?

Nemes Árpád személyes kérdésben kér szót.

Az idő előhaladottsága miatt elnök a vita folytatását délutánra halasztja. Az ülés bezárása előtt még kihirdeti a megejtett szavazások eredményét a következőkben. Megválasztottak

1. Egyházkerületi főgondnoknak: Simó Lajos.
2. Udvarhelyi egyházmegyei főgondnoknak: Sebessi Ákos.
3. Marosvásárhelyi koll. főgondnoknak: Dózsa Elek.
4. Dézsi egyházközségi főgondnoknak: Vékony Ferenc.
5. Sepsz-Szt. Györgyi algondnoknak: Ujvárosi József.
6. Orbai egyházmegyei algondnoknak: Csia Elek.
7. A kolozsvári egyházmegyébe főgondnoknak: Dr. Gidófalvi István; algondnokoknak: Békési Károly, Sárkány Lajos.
8. Nagysajói egyházmegyei főgondnoknak: Gr. Bethlen Pál.
9. Szászvárosi koll. algondnoknak: Sárói Szabó Péter. (Ülés vége délután egy órakor.)

Délután.

Elnök: Báró Bánffy Dezső.

A délelőtti ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után, Simó Lajos köszönetét fejezi ki a bizalomért, mely őt érte. Következik a napirend.

Mezei Albert a Bethlen-főiskola vagyonának eredetét illetőleg bebizonyítja, hogy az nem a fejedelem magánvagyonra volt, hanem országos fiskálítás, azért kellett az országgyűlés hozzájárulása. Valószínű, hogy ha közbe nem jö

nek a nagy nemzeti csapások, melyek főként egyházunkat érték, éppen úgy kifejlődött volna egy protestáns egyetemmé, mint a hogy Pázmány Péter nagyszombati alapítványából a budapesti egyetem, melynek katolikus jellegét legalább is vitatják. A kétszázados uzus által azonban a nemzeti alapítvány felekezetié vált. És így nem állhat meg azon érvelés, hogy az állam fiskálítás címén beavatkozhatnék. Ez csak egy esetben történhetnék meg, t. i. ha más célra akarók fordítani a vagyont; ekkor is csak kényszeríthetne arra, hogy közoktatási célra fordítsuk.

Az egyházkerületnek joga van, hogy azt az iskolát ismerje el nyilvánosnak, a melyiket akarja, a zsinati törvények alapján. Az akarat nyilvánulásának pedig ez idő szerint leghelyesebb sinormértéke a többség, legalább relatíve az; abszolút igazságot pedig a földön hiában is keresünk, az maga az isten.

Szabó Samu nagy zaj, és általános figyelmetlenség közepette azzal vigasztalja magát, hogy ha most van joga a közgyűlésnek a theológiát Enyedről Kolozsvárra áthelyezni, majd lesz joga egyszer Kolozsvárról Enyedre tenni is. Az egyházkerületnek joga nincs, az enyedi főiskola felett rendelkezni, mert mi egyesülve vagyunk a magyarországi egyházakkal a zsinat-presbiteri rendszer alapján, melynek elve az, hogy a gyülekezetek autonom testületek, jogai sérthetetlenek.

Több szónok nem levén följegyezve, elnök a vitát bezárja. Következnek a záróbeszéd.

Zeyk Dániel a kolozsvári theol. fakultás fentartása mellett minden körülmények között állást foglalna, mert meg van győződve, hogy ez által a lelkész-képzés magasabb színvonalra emelkedik, de meg nagy kompromisszum volna az egyházkerületre nézve, ha megszűnnék, de ebből nem következik, hogy a Bethlen-főiskolánál megszűnjék, s ezt nem hallotta bebizonyítva a püspök úr beszédéből sem. Hogy az enyedi theologia siralmas helyzetbe jutott, annak oka az Igazgató-Tanács. Majd azon állítás ellen érvel hosszabban, hogy az enyedi főgimnázium nem felel meg a kor kívánalmainak, s hivatkozik egyfelől tanárainak 1650 frtnyi fizetésére, másfelől a miniszter elismerő nyilatkozatára.

Gyarmathy Zsigmond: Indítványának célja világos. Ha az Igazgató-Tanács indítványa elfogadtatik, elő áll a kérdés, hogy mikint vigye keresztül a megszüntetést az Igazgató-Tanács. Azt akarta, hogy legyen határozott utasítás erre nézve, hogy t. i. fokozatosan, három év alatt szüntessék be.

Szász Domokos Zeyk Dániel néhány adatának hitelességét kétségbe vonta, bemutatja az eredeti forrást, honnan merítette azokat.

Zeyk Dániel rövid viszonzválasza után, elnök felteszi a kérdést, hogy az Igazgató-Tanács javaslatát a közgyűlés elfogadja-e: igen, vagy nem? Tíz tag kérésére névszerinti szavazást rendel el. A szavazás megtörténik.

Elnök: A szavazatok összeszámláltatván, beadatot **179** szavazat, ebből **127** igen, **52** nem. Ennek folytán, Zeyk Dániel határozati javaslatának elvetésével, az Igazgató-Tanács indítványa fogadtatott el és így a lelkész-képzés a kolozsvári theol. fakultáshoz köttetik, a nagyenyedi theol. tanári állások betöltése szükségesnek és célszerűnek nem tartatik; ennek kimondásával, a következő pontban kontemplált tanárválasztás tárgyaltanná válik és az Igazgató-Tanács utasítatik a további intézkedések megtételére.

Ezután a Gyarmathy Zsigmond határozati javaslatát bocsátja elnök szavazás alá, melyet csaknem egyhangulag elvetettek. Az idő előhaladottsága miatt, elnök az ülést bezárja. (Ülés vége fél nyolc órakor.)

Harmadik nap. Délelőtt.

Elnök: báró Kemény Kálmán.

Jegyzőkönyv-hitelesítés után következik az Igazgató-Tanács jelentése a kollégiumok tanügyi és fegyelmi rendszabályairól.

Fogarassi Albert: A szabályzat 24. és 26. pontjában az áll, hogy az előjáróság köteles, választásait az Igazgató-Tanácsnak megerősítés végett fölterjeszteni. Kéri ezt a szokásnak megfelelőleg kijavítani, »tudomás-vételre.«

Szász Domokos hozzájárulása után, a közgyűlés a módosításokat elfogadja.

Az Igazgató-Tanács jelentései: a kolozsvári theol. fakultás törvényeiről és rendszabályairól; a kollégiumi elemi iskolák új tantervéről; két gimnáziumi tanszék betöltéséről; Fejes Áron és Szabó András tanárok okleveleinek bemutatásáról: egyszerűen tudomásul vétettek, csupán a kolozsvári theol. fakultás előjáróságába egy főgondnok és két algondnok megválasztása iránt tett javaslata, mely szerint főgondnoknak Gyarmathy Miklós, algondnokoknak dr. Vályi Gábor és dr. Szádeczy Lajos jelöltesse ki, illetőleg, választassanak meg, provokált kisebb vitát.

Horváth Gyula kívánja, hogy nyoma legyen a jegyzőkönyvben annak, hogy most csak kivételesen jelölt az Igazgató-Tanács.

Ugron Zoltán kérdi, hogy a világi elemnek mért nem engedtetett tér a jelölésnél?

Szász Domokos: A meglevő kollégiumok előjáróságának jogában áll hármas jelölését megtenni, itt azonban egy egészen új intézet organizációjáról levén szó, melynek szabályai is csak most erősítették meg, másképpen a kérdést megoldani nem lehetett.

Szabó Samu: Bár a jelöltek személyei ellen kifogása nincs, de azért ragaszkodik a hármas jelöléshez.

Elnök, a közhangulatnak engedve, kinyitja, hogy a közgyűlés e kinevezéshez hozzájárul s így Szádeczy Lajos utólagos felszólalása sem volt tekintetbe vehető, hogy bocsássa a közgyűlés az állások betöltését szabályszerű választás alá.

Következett az Igazgató-Tanács jelentése, gróf Bethlen Gábor, egyházkerületi főgondnok részéről, a folyó évi április hó 11-ikére összehívott egyházkerületi közgyűlésen elkövetett törvénysértésre vonatkozólag. Ezzel kapcsolatban Fejérváry Károly határozati javaslatot nyújt be arra vonatkozólag, hogy Bethlen Gábor ellen a fegyelmi eljárás inditassék meg.

Bihari Sándor: Az egyházkerületi közgyűlésnek nem lehet feladata, hogy a hullámokat újból felkorbácsolja. Tekintettel arra a kegyeletre, mely az egyházkerület jeles főgondnokai iránt szokott nyilatkozni; tekintettel arra, hogy egyházkerületünkben a béke zavarás ne csak fenn ne maradjon, hanem még a nyomokat is igyekezzünk elsimítani, azt hiszi, hogy az egyházkerület méltóságával leginkább megegyezik, ha a multakban történtek feletti sajnálkozásával, ezen ügy felett napirendre tér. Ilyen szellemben határozati javaslatot nyújt be.

Réthy Lajos, midőn egyik indítványt sem fogadja el, egy közös kincset, az elnöki szék tekintélyét védelmezi. Mihelyt az egyházkerület egyik főgondnokának akár cselekvését, akár személyét elítéljük: az egész szék tekintélye meging.

Békülékeny hangulattal jött ide, hogy a régi viszályt elsimitsuk. Elismeri, hogy bizonyos szempontból megtehette az Igazgató-Tanács ama javaslatát, de az is igaz, hogy a kedélyek előkészítve nem voltak, meglepetés számba ment, s olyan nagyfoku izgatottságot okozott, hogy elnöki tekin-

télyének gróf Bethlen Gábor érvényt nem szerezhetett se-hogy, s mikor még személyét sem kímélték, bizony, más temperamentumu ember sem tett volna másképpen. Ne feszítsük hát ezeket a húrokat tovább. Indítványozza tehát, hogy a kérdés egyszerűen vétessék le napirendről, s ha ebbe a többség nem egyeznék bele, akkor is inkább az Igazgató-Tanács javaslatához járul: ha törvénytelen volt az eljárás, legyen törvényes vizsgálat.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(A Kalotászeg magyar lakosai falvai templomai a középkorban, és némi további adatok a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye történetéhez.)

(Vége.)

Az almási monostorról már a király idézett levelében nincs emlékezet; egyebütt sincs többé nyoma, s a tatár-járás után meg nem népesült többé, s csak a község viseli még e század végén a monostor nevet. Apátsági birtokai közül határozottan csupán Vármezőt ismerjük, hajdani helye nincs megjelölve, de alig kételkedhetünk féltőle, hogy az a vár, melynek csonka tornya a község délkeleti oldalán emelkedő magaslaton ma is áll, az apátság alapkövére épült; a Benedekrendüek mindenütt magas helyeken építették kolostorukat. (Váradai püsp. tört. III. k. 401. lap.)

A várral együtt az apátság temploma is rég elpusztult, s művészi faragású köveit a szomszédfalvak lakói épülő templomaikhoz széthordták. E széthordott, s Farnoson, és Középlakon feltalált köveknek anyaga, alkotásuk hasonlósága után ítélve, együvé tartozhattak, s valamely templom tagozatai lehettek, de sokkal nagyobbé, mint a községek részben ma is fennálló szerény egyházai.

Ilyének: Almáson egy oszlopfej, levéldiszzsel, Középlakon egy gömbszelvényes, válköves oszlopka, mely kétségkívül a torony ablakában állott, de a középlaki egyháznak tornya soha sem volt, Farnoson a templom bejárata mellett a földön áll, s első jobblábának karmaival egy kisebb állat fejét tartja, talán szintén nem római, hanem magyar keresztény műemlék. A külföld, Dalmácia, Trán, és Spalató városainak domjaiban is láthatók oly gazdag műalkotásu kapuzatok, melyeknek oszlopait fekvő, s karmaik közt bárányfejet tartó oroszlányok emelik. (Cobor Béla: »Keresztyén arkheologia«, 249—50. lap.) Ilyen, vagy hasonló rendeltetése lehetett a farnosi oroszlány-szobornak is, melynek csak eleje vagy on ugyan meg, de hogy fejével csakugyan emelt valamit, mutatja azon körülmény, hogy fejének teteje a hátulsó részekben tizenkét centim. mélyen, és három cm. hosszan ki van völgyelve (Torma K. Alimes Dacicus felső része, 28. lap.), és így valószínűleg e szobor is, de a többi előszámlált töredékek minden esetre, egy nagyobb szabásu egyház szétszórt tagozatai, mely templom helyét hol keresnők több jogosultsággal, mint éppen Almáson, melynek apátsági monostora azon időben virágzott, mikor a bemutatott töredékek építészeti idomai uralkodtak.

Arra, hogy az apátság helyére mikor épült a vár, kik birták: semmi adatunk nincs. A reformált egyház keletkezését tanusítható egyházi levéltárát is a pusztító török-német hadak szétszórták, elégették.

A község feldúlásairól, mely exponált helyzete miatt gyakori volt, a fennebb előadott tatár-járáson kívül, több ilyen esetet találtam a történeti munkákban. Például: Szalárdiként 1660-ban, mikor Fenes-Gyalu közti csatában II. Rákóci Györgyöt Szejdi-Achmed basa megverte, s a török fővezér seregét kétfelé szakasztotta, a fejedelem üldözésére egyik csapatát Almásfelé küldte, hol a várat bevette, s a védtelen falut felégette, a lakosokat részben legyilkolta, részben fogságba hurcolta. (Lásd Szalárdit, és az 1872-iki névkönyvben Almás leírását.) E pusztulás miatt, az Approbata kimutatása szerint, a kirótt portánkinti adófizetés alól Almás felmentetett, »mert most kezd épülni.« I. Apafi Mihály fejedelem pedig tizennégy év múlva »a rajtok végbe ment nagy pusztulások miatt, a dézmát papjuk tartására adományozza. (Az almási egyház dézma-ajándékozási adomány-levele.)

Az utolsó Rákóci forradalomkor ismételen annyira megsemmisült, hogy pap tartására képtelen lett. A daróc-bogártelki ref. egyház jegyzőkönyve első lapjára maga Bükkös Miklós, az Almásról eltávozni kényszerült pap e szavakkal jegyezte fel ekkori elpusztulását: »A német nemzetség négyezerből álló feles hadakkal a magyar vitézeket N.-Almásról kihajtván, ott megtelepedék, négy nap mulatozván ott, szörnyű pusztítást, prédálást, és erőszaktevéteket követtek. Bükkös Miklós tizennégy évek óta Almás papja, kénytelen volt, 1708-ban a daróc-bogártelki ujonnan alakult egyház papi hivatalára eltávozni. Ez időtől fogva, 1772 tájáig Almásnak nem volt papja, dézmáját, kánonika-porciónját a kath. földesúr elfoglalta, melyet egy későbbi papja, Herceg Sándor hosszas perrel tudott visszaszerezni.

Bá b o n y, ma hetvenöt lelkét számláló kiseded ref. filiális egyház a középkorban tekintélyes templommal, és plebániával bíró egyház volt, várszolgálatot teljesítő magyar lakosokkal. A XIII-ik század végén tiz kepe püspöki tizedet fizetett (N. Váradai püsp. tört. III. k. 402. lap.), tehát éppen annyit, mint Bánffy-Hunyad. Ezen község is az Erdélyt annyiszor dúló hadak útjába esett, s Almással, melynek tőszomszédja, egy sorsban osztozott, de az utolsó Rákóci-forradalomkor nyert sebeit nem tudta, mint Almás, kigyógyulni. Hívei naponkint apadnak, oláhosodnak, annyira, hogy a mi időnkben 1872-től 1895-ig kilencvenhétről hetvenötre apadt a lelkek száma. (Lásd az említett évekről a névtárakat.)

Középlak, régi nevén Középluk. A középkorban szintén temglommal bíró plebániái egyház, melynek Sámuel papja 1335—37-ben tiz garas pápai szeretet-adományt, s az egyház négy kepe püspöki tizedet fizet. Mi történt középkori templomával, mert a mostani újabb alkotásu, tudni nem lehet. Kétségkívül, mint szomszédos község, Almás sorsában részesült.

Nagy- és Kis-Petri e vidéken fekvő most is kised egyházak, a középkorban nem léteztek.

Mihály Elek,
m.-váalkói ev. ref. pap.

Különfélék.

== Éppen a mi közgyűlésünket megelőzőleg, és alatt folyt le a milleniumi ünnepek során már tartott, és ezután tartandó kongresszusok közül egyike a legnevezetesebbeknek: a tanügyi kongresszus. Az ország minden részéből százával, ezerével vettek részt e nagyfontosságú tanácskozásokban az új ezredév ifju nemzedékének vezetői, tanítói, tanárai, holott a kisedneveléstől a felső, és legfelsőbb oktatásig, az alsó ipariskolától a művészetek társaságáig, a színésziskolától a közmívelődési és társadalmi nevelési intézményekig, a közoktatásnak egész széles köre alkotta a kongresszus munkarendjét. Lelki örömmel olvashatjuk azt a tömördek anyagot, melyet a legkiválóbb szellemek dolgoztak fel és adtak elő a szaktanácskozmányokban, és a melyekben a szép formák, és eszmék gazdagsága mellett, mindenek felett, és ritka egyetértéssel nyilvánult az egységes magyar nemzeti iskolázás szüksége, és mint legfőbb célnak megvalósítása. Természetesen, a feladat nagy, óriási annyira, hogy csak évek hosszu sora után lesz megközelíthető; de mert oktatás-ügyünkre imminens, hisszük, hogy az illetékes körök, és istennek hála, ma már bőségben levő szakembereink tán megfeszített erővel is dolgozni fognak, hogy a cél eléressék. Egyébitant, gondoskodni fogunk, hogy e nemzeti legfontosabb ügyünkre vonatkozó kongresszus kiválóbb pontjairól szakszerű értesítést adhassunk.

== Egyházmegyei közgyűlés. A marosi ref. egyházmegye folyó hó 9-én tartotta meg tisztújító közgyűlését a vármegye házában M.-Vásárhelytől. A közgyűlést isten-tisztelet előzte meg, délelőtt tíz órakor a várbeli templomban, holott Gönci István, kibédi ifju lelkész végezte a szokásos alkalmi istentiszteletet, igen szép, a millenáris alkalomra vonatkozó, hazafias tartalmu szónoklattal, s magasan szárnyaló szép imával. A templomból a vármegyei közgyűlési termébe vonultak a jelenvolt képviselők, hol a gyűlést Rákosi Lajos, esperes alkalmi ima előbocsátása után megnyitván, évi jelentését olvasta fel. Majd hivatkozva aggkorára, s ezzel járó testi elgyengülésére, lemondott tizenhárom éven át viselt esperesi hivataláról. Erdemei elismerésül, Nagy Samu főgondnok indítványára, a közgyűlés egyhangulag tiszteletbeli esperessé választotta. Lemondott Muzsnai Pál, közigazgatási jegyző is állásáról, szintén elaggott korára való tekintettel, valamint Vass Tamás, eddigi főjegyző is, annak kijelentésével, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetésével saját egyház-községében megszorodott teendői miatt, egészen, és kizárólag lelkészi hivatalának akarván szentelni munkálkodását, közhivatalt vállalni nem óhajt. A közgyűlés, Nagy Samu, főgondnok indítványára, a jegyzőnek is egyhangulag elismerést szavazván, kitűzte a választást. Esperessé, egyhangulag, Ravasz János, mezobándi lelkész választott meg; főjegyző lett, szavazattöbbséggel, Dali János, k.-szentmiklósi, aljegyzővé Nagy József, erdőszentgyörgyi, közügyigazgatóvá Magyarai Dániel, fintaházi lelkészek. (Marosvidék.)

== Hálás köszönet. A felőri ev. ref. egyház templomát, mely még a tizennegyedik században épült, és 1623-ban az új hitretérés alkalmával Zephi Jakab költségén alakított át reformátussá, egyházközségünk a folyó millenáris év emlékére, és alólt öreg lelkész ötven éves jubileuma emelése végett 350 forint költséggel kijavíttatván, és a kor követelményének megfelelőleg kifestetvén; a szószék újja alakítása, megmárványozása, új csiga lépcsőkkel, és szépen aranyozott vasrácsosattal felékesítése költségeit, több mint 100 forintot, helybeli birtokos, Betegh Imre ur nője, szül. Betegh Ilona önga. fedezte; ezen kívül a festési munkákat teljes szakértelemmel vezetni, a szószékfeletti kóronát, és a fiataiság kórusát sajátkezűleg újból festeni kegyeskedett. Ezen. valamint a közel mult 1893—94. években több mint

100 frt. értékű szószék, és urasztali takaró adományozásáért fogadja a kegyes és buzgó adakozó mély tisztelettel kifejezett hálás köszönetünket. Legyen az isten templomának oszlopa, és neve az örökélet könyvébe felírva! Felőr, 1896. júl. 10. Veress Márton. felőri ref. lelkész.

== Tekintettel az m.-vásárhelyi ev. ref. leányiskola igazgatója által kiadott iskolai értesítőre, a felügyeletre vonatkozólag, szükségesnek tartottuk, a mélt. Igazgató-Tanácsnak 3662—1896. szám alatt május 30-iki ülésében hozott, és az iskolai szabályokat jóváhagyó záradékát közre adni, a mint következik. >Míthogy a zsinati törvényeknek erdélyi ev. ref. egyházkerületünkben való életbeléptetésére, és végrehajtására vonatkozó utasítás 22-ik szakasza a püspöki vizsgálat alatti egyházakat a püspök felügyelete alá rendeli, s ezek az egyházak mindennemű ügyeiket a püspök útján terjeszthetik az Igazgató-Tanács eleibe: önkint következik, hogy az egyház által fentartott iskolának főfelügyelője a püspök ur, illetőleg, az általa helyettesképpen megbízott mindenkori főgondnok. Ennélfogva, az évről vizsgálatokon a vizsgálatot vezető az iskolaszék elnöke, vagy az iskola igazgatója, de elnöke a vizsgálatnak a püspök, kit, ha nem lenne jelen, a mindenkori főgondnok képvisel. A vizsgálatok megtartásánál pedig nem csak az iskolaszék, hanem az egyházi tanács is küldötték által képviselteti magát. Ezen egyházi törvényen sarkalló követelményeknek a jelen szabályzat 4. 21. és 22. §§-ra való kikötése mellett jóváhagyjuk, és megerősítjük e szabályzatot az 1896—97. iskolai év szeptember elsejétől számított három esztendőre, azzal a kijelentéssel, hogy három év multán az m. tt. keblbi tanács saját tapasztalatából merített módosító javaslattal a szabályzatot ismét ide bemutassa további eljárás végett. < E g y é r d e k e l t.

== Pályázat tanári állomásra. A szatmárnémeti államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium fentartó testület pályázatot hirdet egy nyugalmazás folytán megüresedett latin-görögnyelvi rendes tanári állomásra. Csak ev. ref. vallásu egyének pályázatai jönek tekintetbe. Javadalmazás 1200 frt. évi törzsfizetés és 240 frt. lakbér, évnegyedekint előre fizetve a főgimnázium pénztárából. A törzsfizetés a fizetési osztályok szerint 1400, illetőleg, 1600 frt-ig emelkedhetik. Ötödéves korpótlék: 100—100 frt. öt ízben. Pályázók felhivatnak, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz intézett folyamodványukat keresztlevelükkel, végzett tanulmányaikról, képesítésükről, eddigi szolgálatukról, egészségi állapotukról és hadkötelezettségükről szóló bizonyítványaikkal együtt, a főgimn. igazgató-tanácsának alulírott elnöke címére, (Szatmár) f. évi augusztus hó 1-ig küldjék be; megjegyeztetvén, hogy a hiányosan felszerelt, vagy a pályázat határnapja után érkezendő kérvények nem fognak figyelembe vétetni. Ezen állomásnak a fentartó-testület ajánlata alapján leendő betöltése a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur jogkörébe tartozik. A kinevezett tanár, ki az országos tanári nyugdíj-intézetnek jogos- és kötelezett tagja lesz, állását f. évi szeptember hó 1-én tartozik elfoglalni és a tanév folyamán tartja meg a szokott szűfoglaló beszédet. Kelt Szatmáron, 1896. évi július hó 1-én. Dr. Farkas Antal, az ev. ref. főgimnázium igazgató-tanácsának elnöke.

Hivatalos rész.

944—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebeleztet visai kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: lakás, melléképületekkel, és kerttel. 1. Késszép: 153 frt. államsegély, 40 frt. alapítványi kamat. félévi részletekben. 2. Tizenkét hold kánonika-porcio haszonélvezete; fapénz, napszám, és tandij; az egyház erdőjéből egy köbméter tűzifa, vagy 4 frt. a magtárból harminc kis véka török-búza, 107 frt. értékben. Összes javadalom 300 forint.

Köteleessége: a kántori, és tanítói teendőknél a törvény szerinti pontos, és szorgalmas teljesítése.

Pályázati határidő: 1896. aug. 16. Oklevéllel felszerelt kérések nt. Somkerek Miklós, esperes urhoz küldendők, Székre.

Kolozsvárt, 1896. júl. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Julius 23.

30. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintue
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Evangelizáció.

A mióta az egyházi sajtó e jelszót: evangelizáció, széles e hazában széthordta, azóta annak értelmezését, s az életben nyilvánulását mindig figyelemmel kísértem. Tetszett nekem ez a jelszó; szépnek találtam a kötelességet, mely ezzel együtt járt, s azt a sajtóban hangoztatni, ezt az életben gyakorolni, mindig kedves kötelességemnek tartottam. Ugy gondoltam, s úgy gondolom ma is, hogy egy papra nem vár szebb kötelesség, magasztosabb feladat, mint hiveinek kicsinyét és nagyját megtartani, s bennük, általuk erős fundamentomát rakni le azon anyaszentegyháznak, mely szült, növelt, s keblén tart.

Én legalább az evangelizációt, hogy már ennek értelmezésébe is bocsátkozzam, úgy fogtam fel, hogy az nem lehet más, mint egy felekezet kebelében végbe menő hiterősítés, munkás, áldozatra kész élet; másfelől, mintegy alkalmas mód arra nézve, hogy az illető felekezet ne csak elég erős, de elég nagy is legyen, vagyis, elveinek igazságánál fogva minél több hiveket nyerjen a maga számára. S erre a mi evangelium szerint reformált egyházunk szervezete, hitcikkei, istentisztelete nagyon is alkalmas. Mondhatnám, egyedüli, mely a krisztusi igazságokhoz, az evangeliumhoz a legközelebb áll. És azt sem habozom kimondani, hogy ebben a nemes, ebben a szent munkában a fő-, és oroszlánny-rész a papságot illeti. A papságnak kell elül járnia, tennie szóval, felolvasásokkal a lankadó életet fölfrissíteni, hogy hiveink mindenike öntudatos tagja legyen egyházunknak, erős vára a reformált anyaszentegyháznak. Ebben a munkában én, mind ez ideig, ezt az elvet szem előtt is tartottam. Az ige-hirdetésben, az evangelium magyarázásában soha sem engedtem tért sem egyik, sem másik hallgatónak. Félttem attól, s félek ma is, hogy ők, saját észjárásuk szerint, majd oly dolgokat kez-

denek magyarázni, a mi nekem nem tetszik, a mi egyházamat, a társadalmi rendet nem építi, hanem lerontja.

Ugy is van. Hisz, a szívnek teljességéből szól az embernek szája. Már pedig a nép, úgy beszél, a mint érez, a mint hisz. De, az ő érzelme, az ő hite még igen messze van attól, hogy ahhoz anyagi érdekeket ne fűzzön, hogy abba bizonyos terhektől való szabadulás eszméjét, hátsó gondolatát ne kapcsolja. Nem tehetek róla, de ez így van, én így tapasztaltam. Mert hiszen, valljuk meg az igazat, nem csak az élet, de maga az egyház is sok terhet rak hivei vállára. Már-már roskadoznak alatta. Attól pedig, hogy valaki a terheket úgy hordozza, mint a gálya-rabok: nagyon távol állunk. Ma nagyon kevesen hordozzák a krisztus keresztyét békességes türéssel, kevesen adóznak az egyház oltárára szó nélkül. A nép napról-napra mind jobban kezd felvilágosodni, s tudatára jöni annak, hogy egyháza tőle mit követel, s viszont azzal szemben, mit ad. S ez összehasonlításból aztán levonja a következtetést, és bizonyára nem a mi egyházunk javára.

Már most, az evangelizáció ezzel szemben mit tesz? Erősíti-e a felekezeti összetartás érzetét; ápolja-e az egyház érdekeit, annak minden irányu megerősödését? Abban az irányban halad-e, mely a mi viszonyainknak megfelelő, népünk természetével megyező?

Figyelemmel kísérve eddigi működését, irányzatát, azt tapasztaltam, hogy némely helyütt nagyon is túl lóttek a célon, és a helyett, hogy erősítenének, gyengítik az egyház erejét.

A helyett, hogy öntudatos felekezeti tagokat szereznének, utat nyitnak a szabad vallás-gyakorlatnak, mondjuk ki: ápolják a baptizmust, a názárenizmust. Avagy, micsoda haszna van abból az én egyházamnak, ha a falu csizmadiája, szűcs-mestere, kerekese (tekintet nélkül arra, hogy ő kálvinista e, vagy nem) maga köré gyűjt egy

csomó embert, kezébe veszi a bibliát, és kezdi magyarázni? S midőn azt elvégzi, szépen leborulnak, és imádkozik nékik. Vagy épül-e abból az én hivem, ha Albu Péter pékmester uram lejön a szomszéd mezővárosból, és énekelteti amaz énekeket, melyeket az énekes könyvben hiában keresek? Kérdem, jobban megfizetik-e a domesztikát, ha tagjai lettek az »evangeliumi szövetség«-nek? Bizonyára, nem.

Atyámfiai, férfiak! Nehogy félreértsetek, mert nem az evangelizáció ellen fogtam fegyvert. Arra gyöngye is volna az én szavam. Az evangelizációnak magam is szerény, s kicsiny körömben még munkás hive is volnék, az ellen tehát nem szólok. De éppen mert hive vagyok, rá akartam mutatni néhány oly túlhajtására, mely, ha mind így megy, megérjük, és pedig rövid időn, hogy magunk erősítettük meg a baptizmust, magunk növeltünk annak hiveket, s a mi több, saját testünkből. Be fog következni az idő, hogy prédikálnánk, de nem lesz kinek, mert hiveink, mint megannyi szent papság, egy másik hatalmas tábornak hirdetik az igét szabad ég alatt, s kereszteselkednek a folyó zavaros vizében.

Ugy gondolom, hogy az evangelizálásnak is, mint minden új dolognak, megvannak a maga tévedései, de, ha azokat korán belátjuk, és elkerüljük, akkor e nemű munkánk egyházunk igazi erősségére fog szolgálni.

Falusi Pap.

A görögényi ev. ref. egyházmegye iskolai ügyi története.

Talán nem lesz érdektelen, ha a mai fejlődő s a rég multat minden tekintetben messze felülmuló közoktatásügyi korszakban, rövid visszapillantást vetünk felekezeti oktatásügyünk ama korszakára, midőn azok a szegényes, tapasztos és vályogos iskolák képviselték a magyar kulturát, s teljesítették ama nagy nemzeti miszsiót, melynek köszönhetjük ma, hogy »áll Buda még.«

Maholnap csak a múlté lesz úgy is az egész dolog. Tán pár évtized még s csak emléke lesz azoknak az iskoláknak, melyek több századon keresztül török, tatár és német-verő polgárokat neveltek a magyar hazának, lehet, nem olyan zsiros kosztón, mint a mostani modern intézetek, de izomfejlesztő táplálékon.

Mindenki tudja, hogy még csak félszázad előtt, egészen a felekezetek vállain volt a népnevelés. E telerből ref. anyaszentegyházunk is bőven kivette a maga részét, igyekezvén, ha nagy nyomorúsággal is s ha éppen zsupfedelű házikókban is, lámpást gyújtani a sötétségben, hogy lássanak mindenek, kik a házban vannak.

Régebbi iskoláink keletkezése, adatok híjján nem igen állapítható meg, inkább csak gyaníthatjuk, hogy egyházaink létalapja a tanítás levén, a reformá-

cióval születő egyházak mellett, csakhamar iskolák is keletkeztek.

Több helyen előbb voltak tanítók, mint papok s a tanítókból lettek aztán papok, s viszont más helyeken előbb paptanítások voltak s később, a gyülekezet gyarapodásával, választották külön a tanítóságot.

Örök baj volt s talán örök bajnak is marad azon körülmény, hogy a nép nem szívesen taníttatja gyermekét. Erről panaszkodik az 1794-beli dézsi gen. synodus is.

Érzékeny szívvel tapasztalja közönséges gyűlésünk a köznépek tudatlan, és az értelmesebbeknek is gondatlan voltukat. De a mely hibáknak kutfejit, nem annyira a papok tanításukban találja, hanem mind az apróbb, mind a nagyobb iskoláknak romlásukban. Az apróbb iskolákról azt veszi észre, hogy az atyák semmi módon arra nem vétetnek, hogy gyermekeiket iskolába járassák; a honnan a mesterek is látván tanítványuknak kevés számukat, elkedvetlenednek és elrestülnek. A felebb való iskolákban az ifjaknak kivált a keresztyén vallásra és annak kötelességeire való tanítások meggyengültek és eképpen neveltetvén ifjuságukban, nem csoda, hogy emberkori állapotjukban, a tanításoknak hallgatásokra, a keresztyén vallás kötelességeinek tudására semmi kedvvel nincsenek.

Valamint tehát egyfelől a Generális Szent Synodus a tiszteletes espereseknek injungálja, hogy a mesterek tanítására vigyáztassanak a papok által és az ifjuságot tanítani, el ne mulasszák, nevezetesen az urvacsorának felvétele előtt egy héttel mindenkor tanítsák a papok az ifjakat rövideden a keresztyén vallás igazságaira és az urvacsorájához tartozó dolgokra, különben ne is admittálják a papok az ifjakat az urvacsorájához, hanem ha eképpen tanítanak. Sőt továbbá, az ifjak közül, a ki tudva lesz a pap előtt, hogy nem tanult és urvacsorájával nem élt, addig össze ne eskettessenek, mig nem tanulnak és tanulásuknak hasznos jeleit nem mutatják.

Ugy másfelől alázatosan ajánlja a mélt. főkonzistoriumnak azt: méltóztasson, módot találni abban, mint lehessen a maguk magzatjaik körül restelkedő atyákat arra indítani, hogy avagy csak apróbb gyermekeiket, kiknek különben is olyan hasznukat nem vehetik nyárban, a nagyobbakat téli iskolába jártassák

És a papok is, mind az ifjakat a tanulásra, mind a nagyobbakat a prédikációnak elhallására kötelezzék, mert a ki csak egyszer s másszor megyen templomba, azon a legjobb tanítás is keveset fog.

Szükséges továbbá az is, hogy a kollégiumokban a tiszteletes professzorok azon igyekezzenek, hogy mind a keresztyén vallás, mind az erkölcsi tudomány nagyobb szorgalmatossággal taníttassék az ifjuságnak, és ebben nemcsak a preceptorok, hanem maguk a professzorok is, mint volt hajdan a kathezikációk által, szoros kötelességeknek tartásuk.

A mi pedig a tanításra szükséges könyveket illeti, noha vannak régi jó könyveink, mégis csakhogya a könyvnyomtatásra fundus találtassék, nem mulasztja el a Gen. Sz. Synodus a tanításra még alkalmasabb munkákat készíttetni.

Valószínű, hogy ezen körlevélre adatott ki ugyan-csak 1794-ben római szent birodalmi gr. Teleki Sámuel kancellár és sáromberki birtokos parancsolatjára Bedéts János inspektora által a sáromberki iskola részére az alábbi instrukció.

1. Minden kétségen kívül vagy az, hogy a tudatlan, ostoba és bárdolatlan ember, a ki a vallásban, az erkölcsökben és a maga világi állapotjára szükséges hasznos dolgokban nem oktattatik, sem embernek, sem hazafinak, sem parasztnak, sem jobbálynak nem jó.

2. Azért, minden gazdaembernek nemcsak atyai, hanem polgári kötelességében áll, a maga gyermekét iskolába küldeni, hogy ott mind az erkölcsben, mind a vallásban oktattassék és azokra megtanítassék, a melyek annak világi állapotjára, mint paraszt embernek, jövődében szükségesek lesznek, ha magát jó lábbon akarja tartani.

3. A fiugyermekek kilenc esztendőskorukban adattassanak oskolába, a leányok pedig nyolc esztendőskorukban, hanem ha ebben a gyermekeknek betegsége, vagy észbeli természeti gyengesége akadályt vetne, ekkor későbbben is meglehet.

4. Az iskolába való feljárás október hónapjának első napján kezdődjék.

5. Az oskolába járó gyermekek három klasszisa, vagyis seregre osztassanak fel, a három klasszis pedig nem együtt, hanem külön tanítassák.

6. A kik együtt adatnak az iskolába, egy sereghez tartoznak, az első klasszisban lesznek a legkisebb gyermekek, rendszerint 8-9 esztendőstől fogva 9-10-ig, a másodikban a középidéjük, 9-10 esztendőstől fogva 11-12-ig, a harmadikban a nagyobb gyermekek, 11-12 esztendőstől fogva 13-14-ig, e szerint az oskolai tanulás öt esztendeig tart.

7. Az első klasszishoz tartozó gyermekek télben és nyárban, minden héten három hétköznap fognak az iskolába menni, hétfőn, szerdán, pénteken délelőtt és délután; a második klasszisba tartozók télben hasonlóképpen, nyárban két hétköznap, u. m. szerdán és pénteken; a harmadikhoz tartozók télben négy napot fognak az iskolába menni, u. m. kedden, csütörtökön, szombaton és vasárnap, nyárban pedig két napot, u. m. csütörtökön és vasárnap délelőtt és délután.

Téli időnek vétetnek a következő hónapok: november, december, január, február, március. Nyári időnek vétetnek a következők: április, május, június, július, augusztus, szeptember, október.

8. A mely gyermekek most ezen esztendőben iskolában vannak, így osztassanak el: a kik az idén kezdettek járni, első klasszishoz tartoznak, ezek októbertől fogva még egy esztendeig legyenek az első klasszisban; a kik tavaly kezdettek járni, a második klasszishoz tartoznak és ezek is októbertől fogva egy esztendeig legyenek a második klasszisban; a kik harmadik idejük, vagy még ezelőtt kezdettek járni, azok is októbertől fogva két esztendeig járjanak.

9. Az első seregben levő gyermekek ezekben vesznek oktatást:

a) a természeti vallásban;

b) könnyű és rövid értelmes imádságoknak megtanulásában;

c) a betűkben az olvasásig és a számlálásban.

A második seregben levők vesznek oktatást:

a) az erkölcsi regulákban és ennek felette mind a szentírásból, mind más jó könyvekből, ezekhez alkalmaztatott erkölcsi mondások és rövid oktatások, (kiket a mester válogasson ki magának és a tanításra írjon fel) tanítassanak meg, hogy azokat eszükbe jól benyomják;

b) a kis katekizmusban, mely nekik úgy tanítassék, hogy nem annyira könyv nélkül tudják, a mit megtanulnak, hanem azt megértsék és maguknak megjegyez-zék, azért a mester a magyarázást el nem fogja mulatni;

c) tanítassanak rövid és buzgó imádságokra és ezeknek áhitatos elmondásukban gyakoroltassanak;

d) tanuljanak énekelni;

e) olvasni;

f) írni;

A harmadik sereghez tartozók vesznek oktatást:

a) az erkölcsi tudományban, melyek nekik mindennemű relációkban, tekintettel kötelességeikre, bőven elé fognak adatni;

b) a magyar katekezisben, melyet szükséges magyarázattal és világosítással tanítani, kötelességében leszzen a mesternek;

c) tanítassanak szép istenes énekekre és zsoltárookra, melyeket a mester válogasson ki;

d) az u. e. Magyarországon is közönségesé lett, igen hasznos Szükségkönyvből oktassanak és ezen könyv gyakran olvastassék a gyermekekkel;

e) a számvetést tanulják, u. m. Additíót, Substrak-tíót, Multiplikációt, Diviziót, Regula de Tri és Fraktíót;

f) írni tanuljanak, a ki az exemplart legszebben írja, jutalmat kap;

g) tanuljanak énekelni, a nagyobbak harmóniában; erkölcsi mondások és oktatások, kiket a mester rész szerint szentírásból, rész szerint más, szép könyvekből kiirhat, könyv nélkül tanultassanak hasonlóképpen szép, elmés, de nem hosszas versek, az emlékező tehetségnek gyakorlásáért;

h) a szentírásból, nevezetesen az új-testamentomból azok a részek, melyek a Krisztus Jézusról és az ő tanításairól vannak írva, vasárnaponként a gyermekekkel olvastassanak.

10. A mesternek ítéletétől függ, a tanítandó tárgyakat elosztani és ez, vagy amaz órában tanítani.

11. Az oláh gyermekek is tartozzanak iskolába járni, a mikor azonban a katekizmus tanítatik, akkor kimehetnek, vasárnap sem tartoznak az iskolába menni.

12. A cigányok is tartoznak az iskolába járni gyermekeiket, büntetés alatt, ezektől a mester pénzt nem fog venni, mezitelen egyik is iskolába ne járjon.

13. Minden esztendőben kétszer, a templomban, examen fog tartatni: február 1-én és szeptember 15-én, mely alkalommal a jó szülék meg fognak jelenni, a rosszak bizonyosan el fognak maradni.

14. A magukat legjobban viselő és legszorgalmasabban tanuló gyermekeket a mester feljegyezvén, az udvari tisztnek neveiket beadja, a két legjobb fiu és leány jutalmat kap, hasonlóképpen a legjobb harmónisták és a legszebb író.

(Folytatása következik)

Csekme Ferenc.

Közgyűlésünk.

(Vége.)

Szász Domokos óhajtaná, hogy ez a kellemetlen ügy minden hosszadalmasabb diskusszió mellőzésével nyerjen megoldást. Nézete az, hogy egyházkerületi gondnokaink, s ezek sorában a püspök is, ezen egyházkerületi közgyűlés által megállapított szabályzathoz tartoznak alkalmazkodni. Ha ezen szempontból tekintjük a kérdést, világos, hogy a házszabályoknak egyes pontjaival a kérdéses eljárás nem volt összeegyeztethető. De, azok közé tartozik, kik az anyaszentegyház kebelében felmerülő különféle nézeteknek egymás elleni, végletekbe csapongó harcát a magasrendű érdekek szempontjából tudja méltatni. Az Igazgató-Tanács csak kötelességét teljesítette, midőn jelentését megtette, s még a vélemény nyilvánítástól is tartózkodott. A maga részéről is, azon reményben, hogy ilyen végletekig menő rázkódások ismétlődni nem fognak, az egyszerű napirendre térés elfogadását kéri.

Horváth Gyula rövid felszólalása után úgy Fejérvári Károly, mint Bihari Sándor határozati javaslataikat visszavonták, és így az elnök kijelentette, hogy a közgyűlés az Igazgató-Tanács jelentése felett egyszerűen napirendre tér.

A tanügyi előadó évi jelentését, úgy szintén az Igazgató-Tanács előterjesztését az egyházak osztályozására vonatkozólag a gyűlés megjegyzés nélkül tudomásul vette.

Nagyobb vita támadt a következő jelentésnél, mely az egyházkerület ingatlanokba fektetett tőkéknek jövedelmezőségéről szólt.

Ugron Zoltán első sorban a nagy-zsombori birtok jövedelmével foglalkozik, és tanácsolja, hogy a házi kezelés helyett a szeszfőzést adják bérbe. Hosszasan beszél az 1848 iki XX. t.-c. életbe léptetéséről, miközben elnök figyelmezteti, hogy csak a tárgyhoz szóljon. Végre kideríti, hogy mindez annak a bebizonyítására szolgált, hogy ne papirokat vásároljanak, hanem ingatlant, melynek bár kevesebb, de biztosabb jövedelme van.

Szabó Samu: Már a mult közgyűlés megbizta volt az Igazgató-Tanácsot, hogy a birtokokról részletes számadást terjesszen be, de a kettős könyvvitelre hivatkozva, a megbizatást nem teljesítette. Újólág sürgeti a részletes kimutatást, máskint nem lehet biztos ítéletet szerezni. Indítványozza, hogy a n.-zsombori ügy megvizsgálására egy szakférfiakból álló bizottság küldessék ki.

Maksai János rövid felvilágosítással szolgál.

Bartha Miklós a most keletkezett vita egyetlen okának azt tartja, hogy hivatalos adat nincs a képviselők kezében, s így kénytelenek, hallomás után indulni. Már saját érdekében is jól tenné az Igazgató-Tanács, ha az annyit sürgetett kimutatásokat kinyomatná.

Szász Domokos elismeri, hogy a közgyűlés jogos kötelességét teljesíti, midőn tudomást szerez, hogy miképpen kezelik ingó, és ingatlan vagyonát, s nem is ellenzi a felhangzott óhajok teljesítését, örül a nyilvánosságának.

Réthy Lajos örül a püspök azon nyilatkozatának, hogy minél szélesebb körű legyen az ellenőrzés. Hogy mindenkinek alkalma legyen belepillantani a vagyonkezelésbe, a következő határozati javaslatot nyújtja be.

»Utassintassék az Igazgató-Tanács, hogy évi jelentésébe ezután számszerint, címenként elkülönítve mutassa ki úgy

a kezelése alatt álló, mint a felügyelete alá tartozó alapokat, s azoknak elkülönített eredményét. Miután az Igazgató-Tanács fel volt hatalmazva, hogy a központi alap terhére érték-papirokat vehessen, ezekről is terjesszen be kimutatást. A legközelebbi közgyűlésen mutasson be részletes kimutatást a tíz év óta lebonyolított üzletekről.

Küldessék ki egy olyan bizottság, mely a közgyűlés előtt megvizsgálja az Igazgató-Tanács jelentését, s így terjessze be. Ez utóbbi lehetne valamelyik meglevő bizottság kibővítése.»

Dózsa Elek az ingatlanok mellett nyilatkozik.

Szász Domokos szintén helyesli elvileg az ingatlanok szerzését, csakhogy nehéz megfelelőt találni.

Sándor József: A napirendhez szól. A kitűzött tárgytól eltért a gyűlés. Réthy indítványát, mely szintén nem ide tartozik, visszavonja az ő megbízásából.

Horváth Gyula nem tartaná helyesnek, hogy a közgyűlés incidentaliter intézkedjék a vagyonkezelésre vonatkozólag s most ilyen, majd olyan nézethez csatlakozzék. Az ilyen intézkedésekből nagy károk származhatnának. Elfogadja az Igazgató-Tanács jelentését.

Bartha Lajos azon nézetének ad kifejezést, hogy az Igazgató-Tanács eleget tett megbízásának, mert beteljesztette kimutatását az ingatlanok jövedelmezőségéről.

Szabó Samu: Az Igazgató-Tanács jelentését számadásnak tekinteni, nem lehet. Szakértő bizottság kiküldését kívánja. Különbben aggályait eloszlatták a hallott nyilatkozatok. Javaslatait fentartja.

Elnök szavazásra bocsátván a kérdést, Szabó Samu javaslatának elvetésével, az Igazgató-Tanács jelentése tudomásul vétetett.

A következő jelentések, u. m.: az egyházi épületek tömeges biztosításáról, zsinati képviselők választására vonatkozó szabályrendelettről, a legációk rendezéséről, a fakultás könyvtárának gyarapításáról és a körlelkészek nyugdíj-ügyéről, vita nélkül tudomásul vétettek, illetőleg, elfogadtak. (Ülés vége fél egy órakor.)

Délután.

Elnök: báró Kemény Kálmán.

Jegyzőkönyv-hitelesítés után elnök kijelenti a délelőtt megejtett választások eredményét a következőkben: megválasztottak.

1. A marosvásárhelyi kollégium algondnokának: gróf Tholdalagi László.

2. Sepsiszentgyörgyi tanárnak: Szász Béla.

3. Marosvásárhelyi tanárnak: Kóbori János.

4. Zilahi tanárnak: Székely Ödön.

Következett a napirend során az Igazgató-Tanács jelentése, Báthory Lina, férjezett Lőrinci Menyhértné peres ügyében.

Pokoly József megjegyzi, hogy ez ügy a közigazgatási bíróság jogkörébe tartozik.

Márkus János felvilágosítása után, hogy t. i. az ügy régi keletű lévén, elbirálásánál a régi törvény elvei irányadók: az Igazgató-Tanács javaslata elfogadtatott.

A testvér egyházkerületek jegyzőkönyveinek áttanulmányozására kiküldött bizottság jelentése tudomásul vétetett.

A számadások felülvizsgálata végett kiküldött bizottság jelentésének tárgyalásánál

Sándor József: Itt találja helyénvalónak benyújtani Réthi javaslatát, melyet még egyszer részletesen indokol. Szükség van reá, mert a bizottságok nem együtt működnek, ellenőrzésük is csak felületes, ellenben, ha már két héttel a gyűlés előtt mindenkinek a kezében lesznek az adatok, sok hasznos észrevétel keletkezhetik. Ez által eleje lesz véve a sok méltatlan gyanúsításnak, mert eddig nem voltunk olyan helyzetben, hogy a kívülről jövő interpellációkra felelhettünk volna. Jól esett tehát hallani a püspök nyilatkozatát, ki készségesen, mintegy elébe jött a gyűlés óhajlásának.

Szász Domokos legcélszerűbbnek tartja a központi számadások felülvizsgálására kiküldött bizottság kibővítését s a már megválasztott három tag mellett javaslatba hozza Barcsai Domokos, gróf Bethlen Bálint, Gáspár János és Gál Gyula képviselőket, kik egyszersmind a nagyszombori uradalmat is felülvizsgálhatnák.

Püspök aa. javaslatát a közgyűlés elfogadta.

A hátralevő bizottsági jelentések, minden jelentéke nyebb megjegyzés nélkül, tudomásul vétettek.

Székely János, az Igazgató-Tanács jelentésének megvizsgálására kiküldött bizottság jelentésénél jegyzőkönyvi köszönetet kíván szavaztatni mult évben kifejtett buzgó működéséért.

Bartha Miklós: Miután a jelentésben az elismerés igen sok helyen ki van fejezve, miután az Igazgató Tanács mult évi működésének minden irányát nem helyesli a közgyűlés minden tagja, a bizalomnyilvánításnak pedig csak úgy van értéke, ha egyhangulag történik: kéri, hogy elégedjék meg a közgyűlés a javasolt elismeréssel, a mire nézve a közgyűlés minden tagja egyetért, de azt nem lehet kívánni, hogy pl. az enyedi kérdésben kifejtett működésért, köszönetet szavazzon Enyed.

Horváth Gyula Barta Miklós felfogásához csatlakozik.

Bartha Lajos utasítani kívánja az Igazgató-Tanácsot, hogy tegye meg a lépéseket a kormánytól a házassági törvényszék jövedelmének kárpótlása iránt és a jövő gyűlésen az eredménnyel számoljon be.

Miután, Székely János indítványát visszavonta, a jelentés a Bartha Lajos javaslatával módosítva, tudomásul vétetett.

Ezzel a tárgysorozat ki levén merítve, elnök a gyűlést félórára felfüggesztette, a jegyzőkönyv elkészítése céljából. A jegyzőkönyv hitelesítése után pedig bezárta. (Gyűlés vége délután 6 órakor.)

Az egyházmegyéből.

A marosi egyházmegye tavasszi közgyűlése.

Rákosi Lajos, esperes lemondott. Vass Tamás, első jegyző lemondott. Muzsnai Pál, második jegyző szintén lemondott. Az előbbi, és utóbbi agg korát, és beteges állapotát, a közbelső pedig széles körű elfoglaltságát adva okul. A gyűlés a lemondásokat elfogadta, s a választást azonnal elrendelte.

Esperessé választott, közfelkiáltással, Ravasz János, m.-bándi lelkész, eddigi számvevő, és tanügyi előadó, ki egy szép, és megható rögtönzéssel köszönte meg a bizalmat. Nem kerestem ezt az állást, ugymond, s el sem is fogadnám,

mert ekkleziám amugy is elég gondot ad, de miután a közgyűlés bizalma ily nagy mérvüleg fordult felém: meghajlok e bizalom előtt. És aztán a kitörő lelkesedés tapsai között foglalta el székét.

De, minthogy a valóságban sem történt ez meg némi meghatottság nélkül, a papiroson se fussunk keresztül rajta csak úgy jelzésével az eseménynek.

Rákosi Lajos, miután terjedelmes beszámolóját elvégezte, s vizsgálati körutjáról részletes jelentést tesz, a meghatottság hangján mondta el megmásíthatatlan lemondási szándékát. Férfias nyíltsága, melyben nem volt olyasmi burok, mely az ünnepeletési viszketeg fekélyét rejti magában, fokozta becsülésünket. Lemondó beszéde tiszta volt a marasztás várásának iszapjától. Mikor megválasztottak, ugymond, felkiáltással lettem megválasztva, de én akkor is azt mondtam, hogy a ki szeret, írja le nevemet egy papirosra, most pedig azt mondom, hogy a ki szeret, ne írja le nevemet többé a szavazó lapra.

Aztán, a lemondott hivatalnokokhoz Szentkirályi Sándor intézett emelkedett hangú bucsuztatót.

Rákosi Lajos, Nagy Sámuel, főgondnok indítványára megválasztott tiszteletbeli esperesnek, mint hajdan Losonci Mózes, tiszteletbeli direktornak. Hogy a lelépett esperesnek megnyitó beszédét Nagy S. főgondnok »teljtartalmulag« jegyzőkönyvre venni indítványozta, azt sem hagyjuk jelzés nélkül e helyen.

A Ravasz János esperessé választásával megüresült egyik számvevői, és a tanügyi előadói állás is. Most már általános tisztujtásról kezdtek susogni. Tegyük már most egészen új testet az egyházmegye élére, mert csupán a második számvevői állás öreg birtokosa tartja még magát helyén; de hát ez semmi hajlandóságot nem érzett a lemondásra, és így csak másfél év mulva lehet egészen megújítva a hivatalnokok testülete.

Most a gyűlés, az eddig divatban volt (de csak nálunk) törvénykezési és közigazgatási címek elhagyásával, főjegyzői és aljegyzői címet adott az ezután két jegyzőnek, utóbbi álláshoz csatolva a tanügyi előadói teendőket is.

Hanem ezeknek megválasztása már nem ment oly könnyen; egyfelől azért, mert annyi volt az aspiráns. hogy minden szemben jövőtől megrettentünk, hogy vajjon nem szavazatot kér-e?

A zavarokból végre oda tisztázódott a dolog, hogy főjegyzőnek enunciatathatott Dali János, aljegyzőnek Nagy József, számvevőnek Magyarai Dániel.

Végül, legyen megemlítve megújulásunknak jelzésére az is, hogy az egyházmegyei képviselők, mint újra választottak jelentek meg most, mert a három éves ciklus lejárván, ismét átmentek a választás rostáján, és legnagyobb része, mint jó gabona, ismét benne maradt a rostában. De, minthogy új választáson mentek keresztül, mint ilyenek most mégis újak.

Az esperesi megnyitóból hallottuk, hogy a maros-szentkirályi papi állomásra nem jelentkezett pályázó; ugymint szintén néhány tanítói állomásra sem, holott ez utóbbiaknak fizetésén a kormány nagyot segített. Az esperesi jelentés megemlékezett volt kelementelki pap, Gönci Lajos, és Jánosi György, tompai pap haláláról.

Élet és halál egymást váltogatják, s a hol az egyik döntőget, oda a másik újakat állít. Örök a halál, de örök az élet is.

Ha majd mostani megújulásunk megavul is, akkor is lenni fog megújulás ismét. Valamint a körvonalnak nem lehet megkapni a végét, úgy e tekintetben az életnek sincs vége soha.

Az egyházmegye felosztására vonatkozó javaslatot szándékosan halasztottuk el mostanról, nem akarván az új főnök birtokba lépésekor a terület feldarabolásáról beszélni.

Különben, tudjuk, és ki is merészeljük jelenteni, hogy az új esperes barátja a felosztásnak. A július 9-én tartott gyűlést a m.-vásárhelyi templomban millenáris isten-tisztelet előzte meg Gönci István, kibédi pap szép beszédével. (j.)

S z á m a d á s.

Köztudomásu dolog, hogy egyházkerületünk folyó év ápril. 12-én kegyeletos ünnepélyt rendezett a theol. fakultás dísztermében főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. tiszteletére azon alkalomból, hogy főpásztori működésében immár tíz éves multra tekinthet vissza. A rendező bizottság megfelelően az általános óhajnak, egy, a theol. fakultásnál leteendő »Szász Domokos-ala p« megvalósíthatása céljából, felhívást bocsátott ki a hivekhez adakozás végett, hogy az így begyülemző összegből vesse meg az alapot. A felhívás nem maradt pusztában kiáltó szó, mint alábbi számadásunkból is kitűnik, melyet tisztünkhez híven, habár a rohamosan előtérbe nyomuló kérdések miatt kissé későn is, ezennel nyilvánosság elé bocsátunk.

1. A vajdahunyadi egyházmegyéből begyült 70 forint (névsor nem küldetett be).

2. A gyulafehérváriból 50 forint (névsor nem küldetett be).

3. A nagy-enyediből 73 frt. 10 kr. Adakoztak: Sándor János 5 frt. M. Ludasról: egyházközség 5 frt. Keresztes Aron 2 frt. Felföldi Elek 2 frt. Dohy Sándor 50 kr. Keresztes Lajos 1 frt. Dr. Vajda Dániel 1 frt. Benedek Zsombor 50 kr. K. 50 kr. Soós Gyula 50 kr. D. Ujvárosi Miklós 50 kr. Felföldi Béla 1 frt. Felvincről: egyházközség 5 frt. Balogh Elek 1 frt. Szécsi Ferenc 1 frt. Mező-Záhról: Gr. Wass Albert 5 frt. Illyés Albert 3 frt. Gaál Péter 1 frt. N. N. 2 frt. Csiki József 1 frt. az egyházközség 1 forint. Mező-Méhesről: az egyházközség 1 frt. Csombord-Bagóból: Br. Kemény Simon 5 frt. Boér Károly 50 kr. Vajna Károly 50 kr. Vásárhelyi László 1 frt. N. N. 1 frt. a csombordi egyházközség 1 frt. a bagói egyházközség 1 frt. Nagylakról: az egyházközség 1 frt. Pap Dávid 1 frt. Sz. Mihályfalváról: a hivek 1 frt. 50 kr. Miklósi József 1 frt. Bágyonból: Simon Antal 1 frt. Gyéresről: az egyházközség 5 frt. Bartha Lajos 1 frt. Gombásról: a hivek 1 frt. 60 kr. Solymosi Károly 1 frt. Székely-Kocsárdról: az egyházközség 2 frt. Pap István 1 frt. Harasztosról: az egyházközség 4 frt. Nagy István 1 frt. Marosujvárról: Jancsó Lajos 1 frt.

4. A kolozsvári egyházmegyéből begyült 162 frt. 50 kr. Adakoztak: Dézsi László 1 frt. D. K. 1 frt. Herepei Gergely 1 frt. Sárkány Lajos 1 frt. Parádi Kálmán 1 frt. Benedek Samu 50 kr. Elek Gyula 50 kr. Benedek József 1 frt. Benedek Ilona 50 kr. Özv. Hajdu Jánosné 50 kr. Fazakas József 1 frt. Paál Ferenc 1 frt. Balogh Károly 1 frt. Hatházi Ferenc 2 frt. Benke Imre 50 kr. Dr. T. 50 kr. Gombos Ferenc 1 frt. Orosz Károly 1 frt. Dr. Széchy Ákos 50 kr. Szakál Gábor 50 kr. Gráf Jakab 50 kr. Jakab Lajos 50 kr. Kilin Miklós 1 frt. Hatházi József 50 kr. Ifj. Varga Dani 1 frt. N. N. 2 frt. Kenessey Béla 2 frt. Kecskeméthy István 1 frt. G. M. B. 1 frt. Tóth Ferenc 50 kr. Kolozsvári ev. ref. egyházi énekkar 10 frt. Tóth Tamás 50 kr. Kolosváry Sándor 5 frt. Dr. Vályi Gábor 5 frt. Keresztesy Pálné 1 frt. Juhos László 1 frt. Bucsi József 3 frt. Bodor Antal 1 frt. David Antal 3 frt. Kádár János 1 frt. Márkus János 1 frt. Kilyén Sándor 1 frt. Molnár Lőrinc 1 frt. Horváth Pál 1 frt. Ifj. Vikol Antal 1 frt. Domokos Antal 3 frt. Deák János

1 frt. Vályi Gyula 3 frt. Br. Bánffy Dánielné 5 frt. D. Deák József 1 frt. Rucska János 2 frt. Sáni Lajos 1 frt. Özv. Tattias Ferencné 1 frt. Fekete Nagy Béla 1 frt. Szathmári Elek 1 frt. Dr. Gidófalvi István 10 frt. Fekete Benő 1 frt. Kondász Ferenc 1 frt. Papp Károlyné 1 frt. Id. Varga. Dániel 5 frt. Babos Sándorné 1 frt. Özv. Papp Áronné 3 frt. Kiss Sándor 2 frt. Nagy Károly 2 frt. Hindy Árpád 2 frt. Dr. Gyalui Farkas 1 frt. Schilling Lajos 2 frt. Meiszner József 5 frt. Horváth Kálmán 2 frt. Gyarmathy Miklós 5 frt. Benedek Ferenc 1 frt. Gombos Antal 1 frt. Dr. Szabó Gyula 1 frt. Dr. Bartha János 50 kr. N. N. (név olvashatatlan) 1 frt. Dr. Deák Albert 2 frt. Dr. Békésy 2 frt. Ács Ferenc 50 kr. Biró Gyula 50 kr. Régeni György 1 frt. Ferency Árpád 50 kr. Böhm Mihály 1 frt. Ferenci Zoltán 2 frt. Bodor Sándor 1 frt. Szócs Géza 2 frt. Dr. Szádecky Lajos 2 frt. Gocs Jenő 1 frt. Visky Imre 1 frt. Szász Gerő 2 frt. Deák Albet 1 frt. Br. Bánffy Ernő 5 frt. Stein Gábor 2 frt. Kiss János 1 frt. Id. Szabó István 1 frt. Id. Tóth István 1 frt. Ifj. Kilin József 50 kr. Id. Tárkányi Ferenc 1 frt.

5. A kolozskatolai egyházmegyéből begyült 233 frt. 82 kr. Adakoztak: Id. Lészei Ferenc 40 frt. Gyarmathy Zsigmond 10 frt. Hóry Béla 5 frt. Kósa Károly 1 frt. Kónya János 2 frt. Antal Domokos 2 frt. Kolozsvári Antal 5 frt. Biró András 2 frt. Benedek Ferenc 1 frt. Ignác Károly 2 frt. Kiss Péter 1 frt. Egyházközségek: Gyalu 35 frt. N.-Kapus 4 frt. Inaktelke 3 frt. Egeres 1 frt. Sz.-Lóna 5 frt. K.-Petri 4 frt. Mákó 2 frt. Túre 3 frt. Körösfő 5 frt. Györgyfalva 4 frt. Ajton 2 frt. 30 kr. Középlak 8 frt. 2 kr. Gy.-Vásárhely 2 frt. Kettesd 8 frt. 20 kr. Sz.-László 8 frt. 10 kr. Szucsák 3 frt. 14 kr. M.-Gy.-Monostor 2 frt. M.-Bikal 5 frt. A.-Jára 5 frt. Sztána 5 frt. Farnos 2 frt. Vista 3 frt. N.-Petri 3 frt. Zsobok 5 frt. Fejérd 1 frt. M.-Valkó 5 frt. Méra 5 frt. N.-Almás 6 frt. B.-Hunyad 10 frt. Pata 3 frt. Kara 2 frt. Boós 2 frt.

6. A szilágy-szolnoki egyházmegyéből begyült 56 frt. 20 kr. Adakoztak: a varsolci egyházközség 1 frt. Dr. Keizler György 2 frt. Sz.-Ballai egyházközség 1 frt. 65 kr. Tasnádról Bartha Dezső 3 frt. Sántha Dezső 2 frt. Merza János 1 frt. Ábrám Dávid 50 kr. Antal Imre 1 frt. Hulka Károly 1 frt. M.-Goroszlóru K. Gócs Dénes 1 frt. Többen 3 frt. 60 kr. Az ákosi egyházközség hivei 3 frt. 45 kr. Somlyó-Ujlakról Molnár Gyula 1 frt. Többen 30 kr. A sz.-borzási egyházközség 1 frt. Többen 2 frt. 5 kr. Kraszna Mihályfalváról Solymosi Ignác 1 frt. Tamási László 1 frt. Többen 90 kr. A kémeri egyházközség 1 frt. Vince Ödön 1 frt. N.-Dobárul: Botka Károly 1 frt. Orbán Ferenc 20 kr. Dobay Antal 1 frt. Gólya Gyula 50 kr. Zilahról: Kerekes József 1 frt. N. N. 1 frt. B. Z. 1 frt. Kürthy József 1 frt. Lányi Károly 1 frt. Többen 8 frt. 55 kr. Hadadról: Kovács János 1 frt. Sz.-Bagosról: Kertész István 1 frt. Sámuel Mihály 50 kr. Az ippi egyházközség 2 frt. Juhász György 50 kr. Végül, Mezey Albert 5 frt.

7. A deési egyházmegyéből begyült 20 frt.

8. A székiből 76 frt. 30 kr. Névsor nem küldetett be.

9. A nagy-sajói egyházmegyéből jelen év folyamán várható 100 frt.

10. A görgényi egyházmegyéből begyült 235 frt. 60 kr. Adakoztak: az egyházmegye 20 frt. Egyházközségek: Magyarád 10 frt. Felfalu 10 frt. Sz.-Régen 11 frt. (Hivek adománya.) Berezstelke 5 frt. Disznajó 5 frt. M.-Péterlaka 5 frt. Póka 5 frt. Ó-Toplica 5 frt. Radnótfája 3 frt. Köbölkut 2 frt. Erdőcsinád 1 frt. 50 kr. Tancs 1 frt. Továbbá, br. Kemény Kálmán 100 frt. Horváth Mihály 5 frt. Éltető Albert 20 frt. Gergelyi Sándor 3 frt. Lénárt József 5 frt. Tavasz József 5 frt. Benedek Árpád 5 frt. Gergely Lajos 2 frt. Dénes József 1 frt. 60 kr. Horváth Ödön 1 frt. Csiki Károly 1 frt. Bójthe Ödön 1 frt. Zilinczi Pál 1 frt. Balogh Sándor 1 frt. Jakab Zsigmond 50 kr.

11. A marosi egyházmegyéből eddigelő id. Rákosi Lajos a maga részéről küldött 5 forintot.

12. A küküllői egyházmegyéből begyült 53 frt. 20 kr. melyből 5—5 frtot a m.-bodoni, és kutyfalvi egyházközség

adott, 2 frtot pedig Nemes Árpád, a többire nézve névsor nem küldetett be.

13. A nagyszébeni egyházmegyéből begyűlt 26 frt. 30 kr. Adakoztak: a bürkösi egyházközségből Horváth István 1 frt. Galambfalvi György 50 kr. Egy ref. papfű 1 frt. Szoboszlai Károly 1 frt. Többen 2 frt. 40 kr. Vizaknáról Borbáth Pál 1 frt. Bólyavölgyi körlelkézségből Putnoki Lajos 1 frt. A mihályfalvi egyházközség 50 kr. A szász-vessződi 50 kr. A bolyai 50 kr. Hariból Nagy Domokos 1 frt. többen 80 kr. Nagy-Szebenből: Nagy József 2 frt. Dr. Boros Gábor 1 frt. Szalay Ferenc 2 frt. Péchy Lajos 1 frt. Dobai Antal 50 kr. Bod Péter 2 frt. N. N. (név olvashatatlan) 50 kr. Zágoni Gyula 1 frt. Oláh-Ujfaluból Bogdán József 2 frt. M. Lapádról K. László Simon 2 frt. M.-Péterfalváról Ignác László 1 frt. M.-Becéről Solymosi Lajos 50 kr.

14. Az udvarhelyi egyházmegyéből begyűlt 40 frt. 64 kr. Adakoztak: Menyhárt András 5 frt. Sebesi Ákos 5 frt. Ugron János 5 frt. Lengyel István 2 frt. A farcádi egyházközség 1 frt. 54 kr. A nagy-galambfalvi 2 frt. A muzsnai 4 frt. A segesvári 10 frt. A n.-solymosi 2 frt. 10 kr. A szederjesi 4 frt.

15. Az erdővidéki egyházmegyéből begyűlt 80 forint 30 kr. Adakoztak: Zathurecky Gyula 10 frt. Bartha Sándor 5 frt. Zathurecky József 5 frt. Bedő József 5 frt. Zöld Sándor 1 frt. Cirmai Lajos 1 frt. Biró Albert 1 frt. Kövér András 5 frt. Karácson: György 1 frt. Benkő Gergely 1 frt. Kovács József 1 frt. Özv. Pető Mózesné 1 frt. Borsai László 1 frt. Benke Ferenc 1 frt. Nagy Lajos 2 frt. Kovács Sándor 1 frt. Brassai Károly 1 frt. Zsigmond Ferenc 90 kr. Deák Albert 2 frt. Benedek András 50 kr. Id. Gáspár István 50 kr. Ifj. Gáspár István 30 kr. Mező Lajos 1 frt. Gáspár János 50 kr. Demény N. 20 kr. Gáspár Ezékiel 1 frt. Borbáth Márton 40 kr. Egyházközségek: Füle 3 frt. M.-Hermány 2 frt. Száraz Ajta 5 frt. Bibarcfalva 2 frt. N.-Bacon 2 frt. K.-Ajta 5 frt. Bölön 4 frt. N.-Ajta 2 frt. Köpec 4 frt. Budos 1 forint

16. A sepsi egyházmegyéből begyűlt 112 frt. 65 kr. Adakoztak: Hosszúfaluból, Henter Gábor 3 frt. Bede Dénes 50 kr. Veress Sándor 50 kr. Magyarósi Ferenc 1 frt. Zsigmond Károly 1 frt. N. N. (név olvashatatlan) 50 kr. Gödri Mihály 50 kr. Kőncsey Győző 50 kr. Szabó András 10 kr. Szabó Julis 10 kr. Fekete József 50 kr. N. Karácson Sándor 1 frt. Lukács Károly 50 kr. György István (Alsó-Tömös) 1 frt. Bikfalváról, az egyházközség 5 frt. Vén Mihály 4 frt. Darabant Ferenc 1 frt. Martonos-Fótosról, ifj. Kovács Antal 1 frt. Többen 1 frt. 30 kr. Nyénből, Puskás Lajos 1 frt. Többen 2 frt. Erősről, Imecs Ernő 5 frt. Józsa Sándor 1 frt. Hidvégről, Nagy Sándor 1 frt. Al-Dobolyból, Lázár Mihály 5 frt. Gáspár Albert 1 frt. N. N. (név olvashatatlan) 1 frt. Többen 80 kr. Az egyházközség 5 frt. Beküldetett még később névsor nélkül 56 frt. 35 kr. mely összeg be foglaltatik a 112 frt. 65 kr. ban.

17. Az orbai egyházmegyéből begyűlt 29 frt. 5 kr. Adakoztak: Cofalva 1 frt. 25 kr. Kovászna 4 frt. Páva 3 frt. 50 kr. Zabola 5 frt. Szörce 4 frt. Páké 1 frt. 50 kr. Körös 1 frt. 50 kr. Papoc 4 frt. 20 kr. Zágón 4 frt. 15 kr.

18. A kézdi egyházmegyéből begyűlt 88 frt. Névsor nem küldetett be.

19. A romániai egyházmegyéből begyűlt 208 frank = 98 frt. 10 kr. mely összeg 50 kr. köldési díj levonásával csatoltatott az alaphoz. Adakoztak: a bukaresti egyházközség 60 frank, brailai 20 frank, galatzi 10 frank; továbbá, Bartalus János 20 frank, Nagy Sándor 10 frank, Domján Ferenc 2 frank, Nemes Elek 2 frank, Simon János 2 frank, Hajdu András 10 frank, Simon János (galatzi gondnok) 5 frank, Hence Imre 4 frank, Fejes Dénes 5 frank, Jáni Gábor 5 frank, Molnár Sándor 5 frank, Schirkánc György 5 frank, Fodor Károly 5 frank, Tatár József 4 frank, Szotyori Ferenc 3 frank, Jancsó Iván 3 frank, Jancsó István 3 frank, Rác Pál 3 frank, Nagy István 3 frank, Jáni Dénes 2 frank, Gáll Antal 2 frank, Dávid Mihály 2 frank, Kovács Zakar 2 frank, Csomor Samu 2 frank, Hegyeli József 2 frank, Hild F. 2

frank, Vadady Ferenc 2 frank, Huszti János 2 frank, Tompa Elek 1 frank.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek közül:

1. Dézsről begyűlt 30 frt. Adakoztak: Özv. Katona Istvánné 3 frt. Hatfaludi Józsefné 1 frt. Dr. Hankó Ödönné 1 frt. Tüzes Karátsonné 3 frt. Nik Ferencné 1 frt. Szilágyi Albert 5 frt. Róth Károly 1 frt. Gönci Károly 1 frt. Szentesi Áron 1 frt. Szántó Márton 1 frt. Bodola Gábor 1 frt. Németh János 1 frt. Telegdi Károly 1 frt. Kabós Sándor 1 frt. Szabó Lajos 1 frt. Kertész József 1 frt. Karácson Endre 1 frt. Budai Elek 1 frt. Sófalvi Lajos 1 frt. Krémer János 1 frt. Dr. N. N. (név olvashatatlan) 1 frt. Vásárhelyi Boldizsár 1 forint.

2. Fogarásról begyűlt 38 frt. Adakoztak: Az egyházközség 20 frt. Páncél Károly 3 frt. Balla Károly 1 frt. Jancsó Vilmos 50 kr. Györbíró Sándor 50 kr. N. N. (név olvashatatlan), 1 frt. Kovács Gábor 1 frt. Id. Szilágyi István 20 kr. Id. Bodnár Lajos 20 kr. Pápay József 50 kr. Nagy Endre 50 kr. Dr. Szabó György 1 frt. Benedek Gyula 1 frt. Fülöp Mihály 20 kr. Szentgyörgyi József 50 kr. N. N. (név olvashatatlan) 50 kr. Nagy Lázár 20 kr. Nagy István 20 kr. Köntzei Gyula 1 frt. Györke Lajos 1 frt. Gagyi Samu 50 kr. Benedek István 2 frt. Szilágyi Ferenc 20 kr. Szóts István 1 frt. K. Károly 30 kr.

3. Maros-Vásárhelyről begyűlt 60 frt. mely összegből 5 frtot Vass Tamás, és 5 frtot Mentovich Elek adott.

4. S.-Szt.-Györgyről begyűlt 34 frt. 55 kr. Adakoztak: Révay Pál 2 frt. 50 kr. Gidófalvi László 50 kr. Málík József 1 frt. Benedek János 1 frt. Özv. Sebestyén Sándorné 50 kr. Kelemen Imréné 50 kr. Id. Gödri Ferenc 50 kr. Dr. Bodor Tivadar 5 frt. Özv. Künle Józsefné 1 frt. Géza Tamás 50 kr. Szilveszter Dénes 1 frt. Sipos Sámuel 50 kr. Kócsy János 50 kr. Babarci Ferencné 50 kr. Özv. Nagy Gyuláné 1 frt. Id. Nagy György 50 kr. Dr. Nagy Sándorné 50 kr. Ifj. Nagy Elekné 50 kr. Komjáthszegi Sándorné 50 kr. Kovács Lászlóné 50 kr. Sikó József 50 kr. Benkő János 50 kr. Császár Domokos 50 kr. Ifj. Gödri Ferenc 50 kr. Gyárfás Árpád 50 kr. Özv. Császár Bülintné 50 kr. Vásárhelyi Sámuel 1 frt. Özv. Málnási Antalné 1 frt. Tompa Miklósné 1 frt. Deák és Bikfalvi-cég 50 kr. Dr. Bene István 50 kr. Nagy István 50 kr. Szász Mihály 50 kr. Sass József 25 kr. dr. Szász Izsák 1 frt. Bartha Béla 30 kr. Veres Pál 50 kr. Cintos József 50 kr. Császár Sándor 50 kr. Ferenc Lajos 50 kr. Blaskó József 50 kr. Nagy István 25 kr. Benke István 1 frt. Kese Lajos 50 kr. Kelemen Lajosné 1 frt. Dr. Vass Péter 50 kr. Szabó János 20 kr. Szabó István 25 kr.

5. Szászvárosról begyűlt 8 frt. 50 kr.

6. Székely-Udvarhelyről 41 frt. Névsor nem küldetett be.

A tanintézetek közül:

1. A nagyenyedi Bethlen-kollégium tanárkara küldött 15 frtot.

2. A kolozsvári főgimn. tanárkara 12 frt. 50 kr. Adakoztak: Parádi Kálmán 2 frt. Geréb Márton 1 frt. Szathmári Ákos 1 frt. Dr. Sárkány Lajos 1 frt. Balogh Károly 1 frt. Gráf Jakab 1 frt. Dr. Borcsa Mihály 1 frt. Kovács Dezső 1 frt. Tárkányi György 1 frt. Bagothai Samu 50 kr. Jancsó Lajos 1 frt. Dr. Török István 1 frt.

3. A maros-vásárhelyi főgimn. tanárkara küldött 25 frtot.

4. A székely-udvarhelyi főgimn. tanárkara küldött 30 frtot. Adakoztak: Szabó Árpád 1 frt. Dr. Mezei Odón 3 frt. Ugron János 2 frt. Gönci Lajos 3 frt. Félegyházi Antal 2 frt. Olasz Gyula 2 frt. Molnár Károly 1 frt. Kovács Dániel 1 frt. Fejes Áron 1 frt. Illyés István 1 frt. 50 kr. Székely Dénes 1 frt. Solymossy János 1 frt. Dr. Solymossy Lajos 1 frt. Dr. Ráckövi Samu 1 frt. Molnár Károly, (reálisk. tanár) 1 frt. Dr. Nagy Samu 1 frt. Bod Károly 2 frt. Fekete Gerő 1 frt. Biró György 1 frt. Józsa Gyula 50 kr. Solymossy Endre 2 frt.

5. A zilahi főgimn. tanárkara 14 frtot küldött.

6. A szászvárosi Kun-kollégium tanárkara 12 frtot küldött. Adakoztak: Simon Ferenc 2 frt. Vitus Lajos 2 frt. Dr. Dózsa József 1 frt. Dósa Dénes 1 frt. Sándor János 1 frt. Csürös Pál 1 frt. Halmágyi Antal 1 frt. Tokaji Aladár 1 frt. Jánosi Gábor 1 frt. Deák Gerő 1 frt.

7. A sepsiszentgyörgyi Székely-Mikó kollégium tanárkara 4 frtot küldött.

A begyűlt adományok egész összege 1834 frt. 81 kr. melyből kiadás az ünnepeltnek adott emléktárgy, nagyváradi biblia, díszes bekötésben, antik formában, és fáklyászene költsége címén (ez utóbbi 90 frt. a 4. sorszám alatt feltüntetett 162 frt. 50 krból vonatott le, mely összeget a kolozsvári egyházközség tagjai a jelzett célra adtak össze), 295 frt. és így a »Szász Domokos-alap« ez idő szerint 1539 frt. 81 krból áll.

Szívünköl óhajjuk: vivat, crescat, floreat! Hiszszük, hogy nemcsak egyházkerületünknek, de az egész magyar protestáns egyháznak is minden igaz, elfogulatlan tagja velünk együtt érez.

Molnár Lőrinc,
biz. jegyző.

Szász Gerő,
biz. elnök.

Különfélék.

== Emlékezhettek olvasóink, hogy a Juhász

Izidor-féle millenáris egyházi beszéd-pályázat érdekében br. Bánffy Dezső önmagyméltósága volt a legelső, ki 50 koronát küldött a szép cél megvalósítására. Azonban, sem a szép cél, sem a jó példa nem hatott oly mértékben, hogy méltó összeg gyűlhetett volna be a pályázat hihirdetésére. Itt levén az ideje, hogy a hozzánk beküldött összegeskérőül beszámoljunk: tisztelettel felkérem az illetőket, sziveskedjenek nyilatkozni e hó 31-ig, nem volnának-e haj-

landók forintjaikat valamely jótékony célra áldozni? Ez is millenáris emlék lenne. Br. Bánffy Dezső öccsellenciája e tekintetben is elől járván, felhatalmazta e lapok szerkesztőjét, hogy az általa küldött 50 koronát fordítsa jótékony célra. Midőn e nemes tettért hálás köszönetünket fejezzük ki áldozatra mindig kész főgondnokunknak, egyszersmind tudatjuk, hogy ez összeget a »Szeretetház« javára eddig hozzánk beküldött adományokhoz csatoltuk. Felkérjük az esperes urakat, hogy auguszt. 1 én feltétlenül értesítsenek: visszaküldjék-e a forintokat, vagy odacsatolják a »Szeretetház«-alaphoz?

== Magunk iránti kötelességet is teljesítünk, de meg mindazoknak megnyugtatósára, kik igaz buzgósággal, és áldozat-készséggel járultak a kolozsvári theol. fakultáson létesítendő »Szász Domokos-alap« javára adományukkal: holott közöljük a részletes Számadást, azon szives kéréssel, hogy a könnyen előfordulható hibákról értesítsenek a kijavítás végett. Akkor leszünk abban a helyzetben, hogy az összes okmányokat, és a takarékpénztárilag eddig kezelt összeget átadhatjuk az Igazgató Tanácsnak, hogy azt már a jövő tanéven kezdve nemes indokból származott szép céljára felhasználja.

== Népoktatási statisztika. Levasseur, a francia statisztikai társaság tagja. tanulmányt írt a népoktatásról, melyben fölülte érdekesebb adatok: Franciaországnak 38 millió lakosa van, 151,850 tanítója, és 81,897 iskolája. Németországnak 47 millió lakosa 122,462 tanítója, és 47,391 iskolája. Angliának 35 millió lakosa, 45,434 tanítója, és 19,498 iskolája. Oroszországnak 87 millió lakosa, 34,486 tanítója, és 47,970 iskolája. Spanyolországnak 18 millió lakosa, 33,540 tanítója, és 9950 iskolája. Belgiumban a lakosság száma tíz millió, tanító 15,192, iskola 4215. Svájcban a lakosság száma három millió, tanító 9239, iskola 5088.

HIVATALOS RÉSZ.

986—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagyszabeni egyházmegyébe kebelezett buzás-bocsárdi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 400 frt. a mely áll természetben 12 szekér fából, 23 hold, 1002 négyszögöl kanonika-porcióból, 15 frt. értékű közmunkából, 50 véka buzából, 70 véka szemes török-buzából, 8 frt. tándijból, 116 ft. készpénzből. Megjegyzendő azonban, hogy ha a megválasztandó kántor-tanító a természetben való járandóságok helyett készpénzt óhajtana, az egyházközség hajlandó lesz, a 400 frtot készpénzül is kifizetni.

Pályázati határidő: 1896. aug. 20. Folyamodványok nagytiszt. Nagy József, esperes aához küldendők, Nagyszabeni.

Kolozsvárt, 1896. jul. 18.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1005—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a püspöki vizsgálat alatt álló ilyefalvi egyházközség énekvezéri állomására ezennel másodszeri pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel ellátva, továbbá, 46 hl. buza, 78 hl. zab, 40 frt. fakepeváltság, 20 frt. kepeváltság és oszpora, továbbá, 5 hold szénafü haszna, összes értékben mintegy 500 frt. Ezenfelül kilátásba van helyezve, hogy a megválasztandó énekvezér egy dalárda szervezéséért és vezetéséért 50 frt. tiszteletdíjban fog évenként részesülni, kinek a vallás- és énektanítás is kötelessége leend.

Megjegyzendő, hogy az énekvezér az idej fizetésnek felerészét fogja kapni, mivel a másik fele az özvegy és árvák számára utaltatik ki, de mivel a szolgálati idő is (szent Mihály naptól, szent György napig) csak félvreterjed, az egész félfizetés élvezetében részerül.

Pályázati határidő: 1896. aug. 30. Folyamodványok az ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvárt, 1896. jun. 28.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

593—1896

MEGHIVÓ.

A deési ev. ref. egyházmegye közgyűlésének m. t. t. tagjait, Deésre, a szokott tanácskozási teremben, augusztus 23-án, délelőtt 9 órán kezdődő, ez évi rendes közgyűlésre tisztelettel meghívom.

Tárgyai: esperesi jelentés, főjegyzői előterjesztés az egyházmegyei tanács működéséről, számvevői jelentés az egyházmegyei pénztárról, jelentés az özvegy-árvai gyámintézetre vonatkozó 685—1896. sz. ig. tanácsi leirat tudásulvétele, ezen pénztár állásáról jelentés, tanügyi előadó jelentése, az országos közalap számadásának felülvizsgálása, felsőbb rendeletek, addig beadandó kérelmek, indítványok, stb. Közgyűlés alkalmával a szokott időben tartandó isteni tiszteletlen a szónoki tisztet t. Hatházi Ferenc, kidei körlelkész aa. végzendi.

Közgyűlés után Papi Értekezlet tartatik. Közgyűlést előző napon, délután 3 órakor, egyházmegyei tanácsülés tartatik.

A deési egyházmegye esperesi hivatalától.

S.-M.-Berkeszen, 1896. jul. 17.

Pap István,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Julius 30.

31. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

»Ugyanazok az arcok« a kongresszuson is.

Ha nem csalódunk, Wlassics, közoktatási miniszter úrtól származik az a találon mondott észrevétel, hogy Budapesten a közoktatási tanácsban, ankéteken, tanügyi bizottságokban, és minden rangu és rendü tanügyi gyülekezetekben mindig ugyanazokat az arcokat látja.

»Ugyanazok az arcok« ott voltak az országos tanügyi kongresszuson is, a hol csaknem kizárólagosan maguk szerepeltek; legfőlegb egy-egy nagyratörő, hű tanítványuknak, vagy egy fiatal hivataltársuknak engedtek némi tért és alkalmat, hogy az általuk lefoglalt pályatéren, felfogásuk alaphangjával minden esetre egyező tanulmányi zsöngéit bemutathassa.

Bizony, ugyanazok az arcok oitléte ha nem is, de a jelen alkalommal kizárólagos szereplésük minket, vidékieket nagyon elszomorított. Egyfelől azért, mert azt kell hinnünk, hogy közoktatásügyünk jelesei mind csak Budapesten találatnak, és másfelől azért, mivel arról, a mire számítottunk, hogy ott, az országos magyar nemzeti kongresszuson, a hazai oktatás-ügy terén szerzett tapasztalatokból levont tanulságokat fogunk hallani: egy árva szót sem hallottunk; hanem e helyett ránk zúditották az »egységes«, »nemzeti«, és »esztetikus« szellem szürke theoriájának egész özönét, egyedül üdvözítő, és mindent gyógyító hatalom gyanánt, a mire szorongó bámulatunkban tán meg is fulladtunk volna, ha egy kongresszusi tanítónő felfrissítő elragadtatással odáig nem csigázza előadása logikáját, hogy az internátusok rendjében, étkezésben és alvásban szintén a nemzeti szellem érvényesülését kereste.

Nem lehetetlen azonban, hogy benyomásaink elszomorító alapja nem is a kongresszus szereplőiben, hanem a mi egyéni dispoziciónk falusi, primitív, és önző voltában rejlik, a mért aztán

félő, hogy valamelyik kongresszusi tekintély, a dialektika csillogó fegyvereivel, heteges érzékenkedésből származtatván benyomásaink elszomorító hatásait: keményen rendre utasít bennünket. Azért nem is kívánunk velük bővebben foglalkozni. Megelégszünk azzal, hogy benyomásainknak hangot adhattunk.

Nagyobb baj az a politikai következetlenség, a melybe ugyanazok az arcok a közoktatásügyi irányeszmék, jelszavak, és szólamok alig öt év óta folyó vitatása, és alkalmazása közben beléestek. A ki a kongresszusnak kétségtelenül jól rendezett, s a közoktatás államosításában kicsúcsosodó beszédeit, és felolvasásait végig hallgatta, legott észre vehette a felfogásbeli különbséget, a mely Csáky minisztersége óta ugyanazon arcok elméjében lábra kapott a korábbi jelszavak megtartása mellett is. Pedig ugyanazok az arcok gr. Csáky Albin alatt is ugyanazok az arcok voltak, mint most dr. Wlassics Gyula alatt. Csodálatos változása az időnek, és embereknek!

A tanügy terén esztendőök óta nem hallunk egyebet panasznál. Tanár, és társadalom panaszkodik az iskolák rosasága, és a tanítás sikertelensége miatt.

Ez a kölcsönös panasz, és vádaskodás nyilván arra vall, hogy az iskola, és az élet nem értik egymást. Elszakadtak egymástól, s a közöttük tátongó ürt nincs a mi áthidalja, mert hisz ma iskoláztatásunk egész rendszere a nyelvek tanítására van alapítva. Iskolázási rendszerünk gyilkoló mérge abban áll, hogy ma is úgy akarunk tanítani, a mint azt a skolasztikusok kilencszáz esztendővel ez előtt megállapították. A mai gyermek szellemét úgy akarjuk fejleszteni, mint a hogy a barbárok gyermekeivel tették annyi évszáz előtt. Azt a fiút, a kinek ma tíz éves korában világosabb nézete van az élet felől, mint amabban a korban a megöszült professzo-

roknak, olyan szellemi kosztón akárjuk tartani, a minő a civilizáció első derengésekor megfelelt.

Ezeket a bajokat segíteni akartak, s megcsinálták a reáliskolákat. Ezek se váltak be teljesen, mert szintén a nyelvek tanítása teszi alapjukat. A gimnázium pedig nem lett az által jobb, hogy megszületett a reáliskola; sőt érezhetőbbek lettek hiányai. Nagy nehezen megtettük az első lépést a helyes út felé, kiküszöböltük a görög nyelv kötelező tanítását, meghozván az 1890. évi XXX. törvénycikkelyt a görögpótló tanfolyamról.

Ezek a tények. Ezeknek történetében ugyan azok az arcok nem csak véleményező, de aktív szerepet játsztak. S így mi, jámbor vidékiek, azt hittük, hogy a kongresszus az egységes középiskolával, vagy, a mi egyre megy, a humánizmus, és reálizmus összeolvasztó nagy gondolatával fog foglalkozni. Ezt annyival inkább gondolhattuk, és várhattuk, mivel közoktatásügyünk jelenlegi minisztere nem egy beszédjében határozottan kijelentette, hogy »a miniszteri helycsere nem azt jelenti, mint ha a tanügyi politikában már az előző kormány (főleg a Csáky!) által elfoglalt, és a párt által helyeselt eszme az új kormány által elejtetnék. Az egységes középiskolát nem lehet többé elejteni.«

S mégis, ugyan azok az arcok, dacára a múlt fejleményeinek, és dacára a miniszteri kijelentésnek, urbi et orbi proklamálták a kongresszuson, hogy térjünk vissza a régihez tanítsuk az ó-klasszikai nyelveket nagyobb szorgalommal, mint eddig; csináljunk egységes középiskolát oly módon, hogy a reáliskolákban is a latin nyelv tanítása játsza a főszerepet.

Meglepő módon magyarázták az egységes szellem biztosítékait, és hatalmát is. Tudniillik, egységes szellem fogja átlengeni hazai közoktatásunkat, ha minden vonalon minden rangú iskola államosítva lesz. Az adminisztrációból, meg a didaktikából adott leckék, mondjuk, előadások mind ide hegyeződtek ki. Az meg nem járta meg senki eszét, hogy ezzel a kongresszus hadat üzen az egyházi iskolának, és hogy a kultúrtörténetben való tájékozatlanságát árulja el, nem tudva azt, hogy hazánkban a közoktatás terén a legfontosabb tényező nem az állam, hanem az egyházak voltak, és hogy a decentralizált központoknak a gyökerében soha meg nem romlott társadalmi elemeknek köszönhattuk nemzetünk életben maradását, magát állami életünket is.

Szintén bántó hatást gyakorolt ránk a nem-

zeti szellemre és a magyar Géniuszra való sűrű hivatkozás. Ugy jött nekünk, mint ha e tetszetős jelszavak hangoztatásával, mint egy zsinoros dolmánynyal, el akarnák felejtetni az embert.

Most, a mikor annyira vágyódunk fedhetetlen emberek után; mikor a jellem, az önmehtagadásra termett akarát látszik az egyetlen kivezető útnak a szélhámosság, a stréberség, a más kontójára, élés okozta bajokból: éppen most akarnák tarkogatni az egész emberré képző intézet sebeit szemfényvesztő jelszavakkal.

Mert szemfényvesztő az iskolára nézve az amolyan nemzeti szellem, s magyar Géniusz-féle jelszó, melyért kényelmesebbnek látták az iskolát tenni felelőssé, miután előbb tényleg vitte a politikusokat, azokat tudniillik, kik a hatalmon ülve, meg nem adták ennek a nemzetnek a létfenntartásra, az egészséges fejlődésre szükséges föltételeket. S a pedagógusok oly bárgyuk voltak, hogy rámentek erre a lépre. Ők forgatják most szemeiket, hogy majd az iskolával mentik meg a fogyatkozó nemzeti elemet. A politikusoknak volt eszük, hogy elhárítsák magukról a nemzeti szellem gyengüléseért a felelősséget, szidván a tanárokat, és tanítókat, hogy mért nem felelnek meg feladatuknak. Mintha bizony, sokkal nagyobb tényezők nem kellenének ahhoz, hogy a magyar Géniusz mély gyökeret verjen ebben a földben, s fája gazdag gyümölcsöket teremjen, mint a mennyivel a pedagogia rendelkezik.

Jó politika, egészséges közgazdaság, kifogástalan igazságszolgáltatás, ezek az első tényezők a nemzeti élet felvirágoztatásában. Ha e tényezők megvannak, akkor kerülhet az iskolára is a felelősség sora, de nem megfordítva.

Elvégre is, háládatlanok lennénk, ha el nem ismernők, hogy a kongresszuson nem csak hibáztatni, hanem követni valót is hallottunk. Álmélkodva hallgattuk az oly bölcseséget, mely egy órával többet, vagy kevesebbet követelt a német nyelvnek, a természettannak, a szépírásnak, és az idealizmus hajnalán sürgette a népies, magyaros, vagy inkább triviális stílust, az esztetikának tantárgykint való felvételét, kiemelte a füzetek egyenlő, és csinos külsejét, vitatkozott a játék, és a torna előnyei fölött, sat. sat.

Mit tehetnek arról ugyan azok az arcok, kik a kongresszus szellemvilágát oly ékes szövegekben tolmácsolták, hogy mi, jámbor vidékiek, nagy, és egyetemes principiumok után epedtünk,

és sóhajtoztunk? Ez a mi privát bajunk. Ők megtették kötelességüket, sőt többet tettek: költői képét rajzolták a képzelt jövő ideális gimnáziumának.

Minket pedig kísért, mint valami hazajáró lélek, a Csáky-féle egységes középiskola emléke!

Fiziofilus.

Értesítés.

A kolozsvári ev. ref. theologiai fakultáson a jövő 1896—97-iki tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 27-én d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének disztermében.

1. A felvételért való folyamodványok, érettségi bizonyítvánnyal, illetőleg, annak hitelesített másolatával, vagy leckekönyvvvel (index), és szegénységi bizonyítvánnyal felszerelve, a fakultás előjáróságához intézetten, de a fakultás igazgatójához címzetten folyó év augusztus hó 31-ig küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe. A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása, és utolsó postája.

A folyamodók mindenestre kellő időben fognak értesítettetni folyamodványaik miként történt elintézéséről.

A volt növendékeknek elég csak levélben jelentkezniök. A ki azonban augusztus 31-ig nem jelentkezik, mint eltávozott tekintetik, s helyére más ifju vétetik fel.

2. A bennlakásért (fűtéssel, és világítással), és konviktusért (reggeli, ebéd, vacsora) minden növendék egy iskolai évre 80 frtot fizet, a mely összeg három részletben előre fizetendő, és pedig akkint, hogy a beiratáskor fizet az illető 30 frtot. karácson után, illetőleg, január első felében, a szorgalomszak első öt napján ismét 30 frtot. és husvétkor, illetőleg, a husvétü szünidő után megkezdődő szorgalomszak első öt napján 20 frtot. A 80 frtnak esetleg havonkénti előleges részletekben való befizetését csak külön kérésre az igazgató engedheti meg, a mikor azonban minden hónap 1—5 napján teljesítendő a fizetés. A befizetéseknek a megjelölt időben való elmulasztása esetén az illető a konviktustól megfosztatik.

3. A 80 frt. évi díj a theologus ifjakra nézve, különös kedvezmény képpen, a költségvetés korlátai között mérsékelhető fél-, vagy negyed-dijra, vagy egészen is elengedhető. A kedvezmény azonban az illetők szorgalmától, és erkölcsi magaviseletétől tétetik függővé.

4. A felvett ifjak a felvételtől az igazgató által kellő időben értesítettvén, a beiratkozásra kitűzött időben jelentkeznek, s ez alkalommal az évi tartási díj részletét (30 frt.), továbbá, a központi nyugdíjalapra 3 frtot. felszerelési, és könyvtárdíj címen pedig 1—1 frtot (összesen 35 frtot.) tartoznak az igazgatónak befizetni; végül, leckekönyvet váltani (30 kr.), és az intézeti törvények egy példányáért 20 krt. fizetni.

A nyugdíj-alapra megjelölt személyenkénti 3—3 frt. valamint a felszerelési, és könyvtárdíj címen megszabott 1—1 forint minden tanév elején újra fizetendő, és nem egyszerismindenkorra.

E díjak lefizetése alól senki sem menthető fel.

5. A felvett növendékek kötelesek magukkal hozni a kellő mennyiségű felső ruhán (egy téli kabáton, s legalább két rend öltöző ruhán kívül, melyek közül az egyik fekete legyen) legalább hat-hat fehérneműt, három hálóinget, négy törülköző kendőt, hat pár harisnyát, vagy ugyanannyi kapcát, tizenkét zsebkendőt, három lepedőt, két vánkos cihát, egy fogkefét, egy fésűt, egy ruha-kefét, és három csizmakefét, u. m. egy fényesítő-, egy sár-, és egy mázoló-kefét.

6. A beiratások a jövő tanévre szept. 24. 25. és 26-ik napjain lesznek.

A benlakásra a növendékek szeptember 23-tól kezdve jöhetnek.

A tápintézetben a főzés szept. 24-én kezdődik.

Szept. 23-ika előtt senki benlakást, és szept. 24-ike előtt senki kosztot az intézetben nem kaphat még külön kérelemre sem.

A tudomány-egyetemre való beiratkozásra a növendékeknek ez időpontok megtartása mellett is elég idejük lesz, a mennyiben ott a beiratások szept. 21-től kezdődőleg okt. 1-ig tartanak.

7. A theologiai alap- és lelkész-képesítő vizsgák szeptember 28—30. napjain fognak megtartatni.

E vizsgákra a jelöltek szeptember 27-én tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányait (indexeiket, illetőleg, első papi vizsgai, és szolgálati bizonyítványaikat) bemutatni, és a képesítő-vizsgák jelöltjei vizsgálati díj címen személyenként 5—5 frtot lefizetni. (A kiállítandó bizonyítvány külön 2 frt. és a bélyeg.)

8. A javító- és pótvizsgálatok a beiratások ideje alatt, szept. 24—26. napjain lesznek. Az ezen határidőt elmulasztók csak a tanári kartól külön kért, és teljesen indokolt kérelemre nyert engedély mellett tehetnek szigorlatot; de a mig szigorlataikat sikeresen le nem tették, semmiféle intézeti kedvezményes jótéteményben nem részesülhetnek.

Kolozsvártt, július 25. 1896.

Kenessey Béla,
az ev. ref. theol. fakultás igazgatója.

A görgényi ev. ref. egyházmegye iskolaügyi története.

(Folytatás.)

15. A mesternek minden gyermektől esztendőn által tiz pótra fog adatni.

16. Az iskola nyárban a mester házánál, télben pedig a tiszteletes ur házánál tartassék.

17. Végezetre, a jó szülőknek lelkek ismeretében áll, hogy a megirt mód szerint, gyermekeik oktatásáról gondoskodjanak, a kik rosz szülők, ezt nem cselekszik, hogy pedig a rosz szülők rosz emberek és rosz jobbágyok, annál bizonyosabb nincs.

A mesternek is pedig a kiadott regulamentumnak megtartása szívére köttetik, kötelességévé tétetik és parancsoltatik.

18. Az udvari tisztnek pedig szoros kötelességében fóg állani, hogy ezen regulamentum megtartására keményen vigyázzon és benne semmi fogyatkozást meg ne szenvedjen.

Kiadatott a mélt. földes uraságnak parancsolatjára, a tisztelt mélt. uraság pecsétjével megerősítve.

Szükségesnek tartottam, a nagyon is kevés írott emlékből ezen regulamentumot egész terjedelmében közölni, mely élénk világot vet a mult századvégi tanítás mikéntjére.

Hasonló okmányt közöltem volt a »Prot. Közlöny« 1893. évfolyama 32. és 33. számaiban a geryeszegi gr. Teleki-iskoláról, s így arra most csak hivatkozni kívánok.

Ezen okmányokból, legalább részben, felvilágosítást nyerhetünk az az időbeli tananyag, tan módszer iránt. Külön iskolaszoba, úgy látszik, még az ilyen udvar által pártfogolt községekben sem volt.

Másutt még úgy se. Legtöbb helyen a tanító hátsó szobája volt az iskola, más helyen fogadott ház, sőt még korcsoma is. Beresztelkén 1865-ig az iskolaház korcsoma is volt, Nagy-Fülpöson pedig egy abból a korból való tanfelügyelő ezeket írja a látogatási naplóba:

»Bementem az iskolába, mely különben is törpe, és nem elég világos, hat gyermek ült egy nagyjából kifaragott hosszú fán, mely az ülőpadokat képviselte, kezükben tartottak többen naptárt, és debreceni Ábc-ét, miből a kihagyott leckét tanulták. Az iskola délnyugoti szögletében volt egy hatalmas pálinkafőző katlan, mellette egy kétcsővű kád, melyen keresztül akkor is folyt a pálinka. Semmi taneszköz az iskolában nem találtatott.«

Köbölkuton 1877-ig fogadott házban foly a tanítás, mely szobában a tulajdonos is benne lakott s ott főzött. Körtefáján 1875-ig a harangozó szobája volt a tudmányok csarnoka. Szabó István, m.-régényi tanító panasolja, hogy 1837-től egy roskadozott háznak tapaszos szobájában tanított, hol kereken a falak mellett lócák voltak elhelyezve, de asztal hiányában, mikor írni kellett, a gyermekeket mindig szobájába kellett vinnie páronkint

Ilyen hajlékokból indult ki a felvilágosodás s mint a mai »Nemzeti«, »Nép« és »Operaszínház« korszakában is, az irodalom dicsérettel említi azokat a szegényes hajlékokat, hol felzendült a magyar nyelv: úgy a mai zsalukáteres, pádimentumos s az akkorihoz mérve, ajtónál is nagyobb ablakos állami iskolák idejében is, hálával kell megemlékezzünk azon kezdetleges iskolákról, hol vészben és viharban falhangzott a magyar nyelv.

Hogy a tanítási módszer is kezdetleges volt, a dolog természetéből következik. Kóós Ferenc »Életem és emlékeim«-ben az akkori gör. kath. iskola tan módszeréről ezeket írja: Előbb megtanították a 25 nagy betűt, A, B(é), C(é), sat. Előbb előre, aztán vissza hátulról, egymás utáni sorban, végül szöktetve. A nagy betűk után a kis betűk, aztán következett a szótagolás, vagy silabizálás: a + b(é) = ab, e + b(é) = eb, sat. b(é) + a + b(é) = bab, sat. Latinos szavaknál volt ez még furcsa: c(é) + (e)l + a = kla. Íráshoz senki sem fogott addig, a míg folyékonyan nem olvasott, erre pedig legalább három tél kivántatott.

Modernebb tanítás volt a m.-régényi iskolánkban, Szabó István alatt, (1837.) ki az írva-olvasás tanításá-

hoz nem értett ugyan, de a tömeges tanítást már akkor alkalmazta az olvasásnál és írásnál, több osztályba sorozván tanítványait, azok képessége szerint. Első osztályba tette a kezdőket, kik a betűket tanulták és ezeket a nagyobb tanulók egyszerre tanították a fali olvasóablakról s csak azután az Abc-ből (Lankaster tanmódsszere.) A másodikba a szótagolókat, kikkel az eljárás ugyanaz volt. A harmadikba, a kik olvastak s az Abc-ből könyv nélkül tanultak. Ezekkel kezdette meg az írástanítást is, plajbászszal görgényi papirosra mintabetűket rajzolva, melyeket a növendékek ludtollal utánrajzoltak.

Az olvasás-tanításhoz, a mai mozgóbetűk rendszeréhez hasonló gépje volt. Sajátkezűleg készített egy körülbelül egy méter hosszú deszkát, végigfurta lyukakkal és azokba kis lapockákat faragott, arra a betűket leírta és a gyermekekkel azokból szokat rakatott egybe.

Ercse Mihály, vajdaszentiványi tanító, ki 1846-ban Szabó Istvánnal együtt Kolozsvártt járt, az u. n. »Kölcsönös tanítási módszer« elsajátítására, nem szerette a silabizáló módszert, hanem előbb megtanította a magánhangzó betűket, azután elővette pl. a b. betűt s addig mondogatta a gyermekeknek, míg megtanulták, hogy azt annyi kétféleképpen lehet kimondani, a hány magánhangzó van: ba-ab, be-eb, sat.

Voltak bizony uttörők, töprengők, kiknek lelke sóvárgott a jó, a helyes tan módszer után. Iskoláink gyarlók, kezdetlegesek voltak, de a hajnalt képviselték, mely után jött a biboros virradat. S kacagjuk-e fényes délben a hajnali félhomályt? Nem. Emlegessük tisztelettel azokat a tapaszos, vályogos házikókat, melyekben a népnevelés első fénye felcsillámlott; áldjuk emléküket azoknak az iskolamestereknek, kik jobb eszközök hiányában, az akkori legjobbakat használták.

Még nagyobb lesz tiszteletünk irántuk, ha meg gondoljuk, hogy voltak lelkes egyének, kik csupán a népnevelés iránti buzgóságból, mint műkedvelők tanítottak. Így Balában, 1841-ben, a m.-vásárhelyi főtanodából hazakerült Keresztesi Sámuel, mint a község lelkesülő fia, iskola hiányában, a maga házában kezdett önként jelenkezőket, igen jutányos tandíj mellett, (mint pl. egy pár tenyeres napszám, egy szekér fahozás, sat.) tanítani; tanítványaival nyilvános vizsgat is tétetett, ott lakó főbíró, Wiski Ferenc házában, (1849-ig.)

1852—1865 ig Zöldi József tanítgatott ugyan csak a maga házában és a fentebbi tandíjért, a községben ma is írni, olvasni tudó egyének ezektől tanultak. Így segítettek magukon a mi szegény kalvinistáink. Zöldi Sándor, hasonlólag műkedvelő tanítót Benkő János esperes elküldötte egy télire Beresztelkére, tanulni a tanítóhoz. (képesítésre.)

Az 1868. évi népoktatási törvény sok kész, csak éppen rendezni való anyagot talált egyházmegyénkben, főképp a kötelező népoktatás kimondása által a »fejsze a fáknak gyökerekre vettetett«, s bár egyházkerületünkben az 1868. évi XXXVIII. és az 1876. évi XXVIII. t.-c. után csak 1878-ban adatik ki a »Tanterv, Utasítás és Rendszabályok, a tanítás mégis mindjárt a törvényhozás után a rendes kerékvágásba indult és foly egészen a mai napig.

Az 1868. évi XXXVIII. t. c 42 iskolát talált egyházmegyénkben u. m. Abafája, Beresztelke, M. Bölkény, E.-Csinád, K.-Ilye, Disznajó, N.-Ercse, Unoka, Felfalu, K.-Fülpös, N.-Fülpös, Gernyeszeg, Holtmaros, P.-Keresztur, Toldalag, Komlód, Sz.-Erked, Köbölkut, Körtvefája, Magyaró, Oroszfája, N.-Ölyves, M.-Péterlaka, Póka, Radnótfája, M.-Régen, Sz.-Régen, Sáromberke, E.-Szenygel, Sárpatok, Görgényszentimre, Görgényüvegcsür, Vajdaszentiván, Uzdiszentpéter, Tuson, Dedrászéplak, Sz.-Ludvég, Tancs, Teke, M.-Ujlak, M.-Jára, és M.-V cs,

Ezek közül paptanítóság: Komlód, N.-Ercse, Oroszfája és M.-Ujlak.

Levita-tanítóság: K.-Ilye, Unoka, Toldalag (akkor P.-Keresztur filiája), Sz.-Erked, Üvegcsür, Tuson, Sz.-Ludvég.

A többi helyeken rendes kántor-tanítóság.

Idők folytán Kis-Fülpös is pap tanítósággá, most, csak ez évben pedig levitasággá lett, állami iskolával. Oroszfáján szintén levitaság lett, úgy, hogy jelenben pap-tanítóság csak: N.-Ercse, Komlód és M.-Ujlak.

Teljesen megszűnt 1868 óta Sz.-Erked, egészen új iskola állott fel 1890-ben M.-Pagocsán.

Állami iskolává lettek: Üvegcsür 1882, N.-Ölyves 1879, M.-Vécs 1877, K.-Fülpös 1895, Sz.-Ludvég 1895, Állami iskola felállítása iránt törvényes lépéseket tettek: Vajda-Szentiván, N.-Fülpös, Gernyeszeg, M.-Jára.

Építkezés tekintetében is korszakalkotónak mondható az 1868. év utáni idő. Diszes és még a mai kor kívánalmainak is teljesen megfelelő iskola azelőtt csak Gernyeszegen volt az egész traktusban, hol gr. Teleki Domokos, főkurátor-patronsus »a népért a néppel«, már 1862-ben diszes iskolát és tanítói lakást építtetett.

Gernyeszeg gazdag földesura, gr. Teleki Domokos nagy lelkének sok nemes tényeit hagyta hátra maga után. Jobbágyait a törvényhozás előtt már 1846-ban felszabadítja, 1862-ben, az akkori viszonyok szerint, fényes palotát emel a népnevelésnek s mielőtt az állami gondviselés még csak gondolt volna is rá, községi óvodát állít fel a saját költségén Gernyeszegen a nép gyermekeinek számára. A 60—70-es években a tanítói gyűlések vitatételeinek jutalmazására 10—10 frtot adott. Legyen e kis történetkékben is neve áldva emlegetve.

(Folytatása következik.)

Csekme Ferenc.

Az egyházmegyékből.

A görgényi egyházmegyéből.

A görgényi egyházmegye rendes közgyűlését Szász-Régenben tartotta meg jun. 26-án, melynek a mindennapias felül álló, mondhatnám, ezredéves innepi tárgysorozata helyet kér munkájának megörökítésére e lap hasábjain.

Előkészítő gyűlések, tanácsulés, bizottságok működései és Papi Értekezlet, megelőző napon történtek, hogy megkönnyítsék az ügymenetet.

A gyűlést megelőzőleg, Csekme Ferenc emlékbeszédet olvasott fel néhai lécfalvi Gyárfás Domokos, volt görgényi egyházmegyei főgondnokról, egyházas érzelmeiről, vallásához való vonzalmáról, magyar kálvinistaságáról, munkaszeretetről, hazafiasságáról, ékitve előadását, az egyszerűséget mindenben szerető, »ezredéves nemesember« jellemének kiszínezésével.

A templomban vallásos, a gyülesteremben hazafias énekekkel ez órát Benedek Árpád tanítók-kara zománcolta.

Lénárt József, esperes, »ezredéves innepi« megnyitójában szép eszméket hangoztatott. Nemzetünket, így szól: isten államalkotásra hívta, kegyelmével őrizte. Népünk szabadságszeretét a vén Európa elismerte. Attila ugart szántott, hogy a hét magyar vezér a vetést a honalkotás által elhínthesse. A lét és kulturharcban a keresztyénség szellemével áramló nyugati civilizációnak megnyitója volt a magyar; de bástya is, a kelet könnyelmű elpuhulása ellen. Nemzeti és állami létünk fejlődésére, a sok setét zivatarok árjai után, sokat tett a reformáció. Türellem, mégis védelem. Népjog és alkotmány. Szabadság, egyenlőség, testvériség. Mindezek lelki gyönyör, hit és remény, mely alapokon kérhetjük istentől hazánk számára, magyar nemzetünk fennmaradására a második, sőt több ezerévet. E beszéd, Horváth Mihály, nyug. főispán és m. főgondnok ajánlatára, jegyzőkönyvben lesz megörökítve.

Tavaszy József főjegyzői jelentésében egyházkerületünk veszteségéről, néhai dr. Kovács Ödönről emlékezett meg. Esperesi s főjegyzői jelentésekből örömmel hallottuk, hogy egyházmegyénkben 2160 frt. államsegély adatott a kántor tanítóknak, mint fizetés-kiegészítés. Rég érzett sebre gyógyír ez is. Abafáját a Szabó-alap, M.-Régent Éltető Albert, algondnok háromezer frtos mivelete, Nagy-Ölyvest Deesi Zoltán, orszgy. képviselő 100 frtos templomi segélye, Komlódot Putnoki Domokos, egyházmegyei képviselő anyagi pártfogása, a felfalusi templomépítés ügyét a Gyárfás-család ezer frtot érő erdő-adománya, az egyházmegye egész területét az angol biblia-terjesztő társulat 65 frt. értékű biblia-adománya gazdagították szent céljai elérésére, anyagi és szellemi kincsekben, melyekért legyen meleg elismerés kifejezve.

Az egyházmegye építkezésbeli és szervezkedési haladása is nagy volt. Abafájának papi háza, Balának iskolája épült. Beresztelke tornyot emelt, papi, tanítói fizetéseit emelte. Gernyeszeg, Bölkény, Tuson, kepe és stólaváltságot eszközölt. Beresztelke, M.-Régen, N.-Fülpös, Szengyel, Vajda-Szentivány államiskolát nyernek. M. Péterlakán templomjavítás volt az ezer évet befejező munka. Ó-Toplica erdő-eladásával, Kis-Fülpös, Köbölkut, birtokvásárral, Póka-Keresztur és Dedrászéplak pereivel, Kis-Ilye a papi kepe megváltásával, Sárpatok a kepe pénzzé változtatásával rendezkednek. Árnyfoltok: pár helyen nem akarnak az új házasok eskünni, közmunkát tenni, buzgólnodni.

Az egyházmegye tanácsa tizenhárom ülésben 199 ügydarabot látott el. A közigazgatás öt ülésén a legfárasztóbb munka M.-Jára ügye volt, hol a vizsgálatilag megállapított 2660 frt. hiány mellé, még 1000 frt. biztosítatlan kár merült fel, a kepeváltó-alap kárára. E helyen a kepe nek, bár felerészben való megváltása, létkérdésének megmentése volna, mert itt periculum in mora.

A számvizsgáló bizottság Gergely Lajos pénztárosnak elismerést szavaz, lemondását el nem fogadja; a közbizalom parancs.

A Benkő- és Szabó-féle alapokból a Benkő fiuk, Tavasz, ifj. Ercse, képezdész, és Kis Jenő, 7. oszt. tanuló nyertek javadalmakat.

Fénypontnak tekintendő az, hogy ez évben egyházmegyénk főpásztorának tiz éves jubileumára 200 frtot tett

le. Fénypont, hogy megalakítottuk a papok, sőt a papnők és tanítók temetkezési intézetét is, mely valóban a kor kívánalma volt. Fénypont volt tanügyi előadó rövid, tartalmas jelentése is, mely lassu, de fokozatos haladást mutat. Néhol tanítóhiány van és még mutatkozik. Kiemeli, hogy az ezredévi iskolai innepélyek, minden másféle innepélyeknél lelkesütbbe módon és díszesen, hazafias szavallatokkal, énekekkel voltak megtartva iskolában és templomban, sőt mindenütt kirándulással volt rendezve, a község egy-egy emelkedett pontján, nemzeti zászló alatt, hazafias énekléssel fűszerezve, sőt pár helyen két-három szomszédos község találkozó adva egymásnak. Fénypont, hogy ez évben a hazai történettudománynak tüzetesebb s kivált a honfog-

lalás idője tekintettel való tanításáért, a tanítóságot dicséret illeti s a hálaadó innepélyek lélekemelő rendezéseért is elismerés jutalmazhatja a tanítói kart. Határozotunk a sok évtizeden át várva-várt országos gyámintézet járulékaiknak befizetéséről is. Fénypont volt a mi határozatunk saját gyámintézetünkre nézve, mely a húszezer frtot megközelíti. Egészen, épen hagytuk mindaddig, mig valaki tagja óhajt lenni. Nem szüntettük meg ezt kivált azért, hogy egyik pontja szerint, nemcsak özvegyet, árvaakat van hivatva gyámolítani, hanem azon szolgálatra képtelen papokat is, a kik önhibájukon kívül szorulnak segélyezésre.

Bőjtbe Ödön,
ref. pap.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(A *Kalotaszeg magyar lakosu falvai, templomai a közép-korban, és némi további adatok a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye történetéhez*.)

Második közlemény.

Kalota-Szentkirály-Zentelke.

1288-ban a m.-gyerő-monostori Mikola fiainak birtoka (Fehér Gy. codex dipl. V. 3. 434. l.) Zentelkelével már akkor is társ-egyház annyiban, a mennyiben egy templomot használtak.

A bécsi codex Zentelkelét hét kepe püspöki tizeddel említi, a pápai tized-jegyzék szerint pedig 1337-ben K.-Szt.-Király lelkésze, Pál két garas pápai szeretet-adományt fizet. (N.-Váradai püsp. tört. III. 246. l.) Zentelkét tisztán jobbágyok, K.-Szt.-Királyt pedig nemes családok lakták, s egész valószínűséggel a templomot is az ők vallásos buzgósága építette, s miután Zentelkén helyt lakó földes úr, a ki jobbágysága számára templomot építhetett volna, nem volt, befogadták a zentelkieket is, s mint hitbéli testvérek, századok folytán békésen tudtak együtt élni.

E benső békére nagy szükségük is volt, mert későbbre nehéz idők következtek rájuk: jöttek a tatárok, törökök, labanc-németek hadai, s falujokat porrá égették, kirabolták, 1848-ban e kalotaszegi két falut az oláh csordák vad kegyetlenséggel felégették, kirabolták, s lakóit legyilkolták, (lásd az 1871-iki Névkönyvben az oláhok dúlása leírását) s eljött a lélekvásárlási kísérletek kora is.

Mig Zentelkét a Kalota-nemből kiágazott Mikola-Valkai családok bírták, ezeknek védelme alatt békében voltak; majd későbbben, mikor a birtok a Bánfiakra szállt, ezek sem zavarták a velük egy hitű és nyelvű jobbágyaikat, sőt közülök különösen Bánfi Farkas, thesaurarius, ki Zentelkén nyaralt, mint különben is az erdélyi reformátusok státuskurátora a két egyesült egyházat sokban segítette, s pap és kántor tarthatás végett a felső malom szombati vámját ezek javadalmazására át engedte. Igyekeztek is a k.-szt.-királyiak a zentelki udvarnak mindenekben kedvét megnyerni, s előzékenységük által az udvart, és jobbágyait magukhoz édesgetni, kapcsolni, s még az ur asztalánál való megjelenésnél is elsőséget engedtek nekik.

Nem így a másik nagyobb birtokos.

A Valkai-családnak 1731-ben történt magva-szakadásával minden javai a fiskusra szálltak, a melytől inskripcio

utján azt a Jósika-család nyerte el. Ezen katolikus családnak tagjai mindent elkövettek jobbágyaik megtérítésére; udvari kath. papot hozattak, harangokat öntettek, s jobbágyaikat büntetés terhe alatt kápolnájukba jární erőltették, s a magyaró-kereki hiveket is ígéretekkel behálózták. Hogy a zentelki, és magyaró-kereki hivek a ref. hitben megmaradtak, egyedül a k.-szt.-királyi birtokos nemességnek, kik közül többen befolyásos megyei hivatalnokok, alispánok, szolgabírák, pénztárnokok, assesorok voltak, köszönhető, a kik a hitben meggyengült zentelki hitrokonokat bátorították, oltalmazták, s érdekükben a hatalmas Jósikákkal is szembe mertek szállani. A magyaró-kerekiek tömegesen avertáltak, s csak a különben is csekély papi bérnek felére való csökkentése által tudta őket ismét egy szent-királyi nemes, Zámbo, a ref. hitben megtartani.

A Bánfi-udvar birtokosai Boncidán laktak, s zentelki jobbágyaikkal keveset gondoltak, sőt egy közbe jött incidens, a melyben a kedvük elleni Szőnyi József állandósított, indokul felhasználva, minden patronusi beneficiumot paptól, rectortól megvontak, s ma sem fizetnek semmit. Egyedül gr. Bánfi Miklós ő excellenciája mutatott a társ-egyházhoz némi jó indulatot, a mennyiben az 1848-ban az oláhok által leégetett templom felépítéséhez faanyagokat, s egy 100 frtos. urbéri papírt adott, s a szószék feletti koronát is önköltségén megcsináltatta.

A templom első építetési ideje a b-hunyadival egy időre, 1483-ra tehető. Erre mutat góthikus csúcsíves művelete; »tengelye, mint Bunyitai leírja, a szentély keleti végéni szögletbe esik, mert a szentély a tiz szög négy oldalával záródik. Nyugati, és déli oldalán egy-egy kő béléttű csúcsíves ajtó áll, kettős horonnyal; diadalív, valamint kőboltozata hiányzik, ablakai átalakítvák, kivéve a hajó legnyugatibb végén állót, melynek csúcsíves mérművei megmaradtak. Északi oldalán nincs ablak, de itt valamely kápolnának, vagy ossariumnak nyomai látszanak.« (N.-Váradai püsp. tört. III. 246. l.)

Régi harangjai az 1848-beli nagy pusztuláskor leolvadtak. Gyarmathy Sándor, és Dési István urak hathatós közbejárására a magyar kormány az ágyuknak beadott harangok közül két kisebbet ajándékozott volt, de ezeknek egyikét az oklosi gör. cath. eccla. visszavitte, a másik, a melyet a n.-váradai püsp. tört. III. 246. lapján Bunyitai leír, 1481-ben öntetett ugyan, de nem a k.-sz.-királyi eccla számára. Az oklosi oláh eccla által elvitt helyébe Gyarmathy Sándor

mathi Miklós úr, alispán, most színházi intendáns, az általa, többek közreműködésével Kolozsvártt tartatott hangverseny jövedelméből 1863-ban egy új nagy harangot öntetett, s így az eccla. mindkét harangját a Gyarmathy-családnak köszönheti.

Szóhagyományként hallottam fölemlíteni, hogy Zentelkén hajdanta templarius barátok székelték, s tőlük nyerte volna »szent telek« nevét. Ez csak mese-beszéd; a fenn maradt történeti emlékek alapján e társegyház története 1288-ig felvihető, de zentelki semmiféle szízet zárdájáról emlékezet nincs, s a Kalotaszegen az Almás monostora, és Gyerő-Monostoron kívül, más nem is volt, az az előtti idők alatt pedig a keresztyénség honunkban csecsemő korát élte, s nem volt annyira megerősödve, hogy e félre eső havasalyi helyre zárdát építettek volna, annyival inkább, mert a Kalotaszeget birtokló »Kalota« nemnek ott volt a két zárdája Almáson, és Monostoron. Templárius lovag rendű barátok Erdélyben csak a széleken, a Barcaságon, a kúnok, es besenyők beütései ellen voltak telepítve.

A helynév keletkezéséről Szamosközi István, 1500-beli történész »Apróbb töredékei« 462. lapján ezt írja: »Mikor a Góthok Dáciában laktak, Zamolx nevű bámulatos philosophus miveltségű királyuk volt: ab hoc denominatum fluvium Zamos. Ennek paeceptora volt Zentes: inde pagus Zentestelke et Zentes.« Sajátságos leszármaztatás, de a baráturalmat teljesen kizárja.

Bökény.

Ennek neve már a XIII-ik században előfordul a pápai dézmák lajstromában, a mikor is tizenöt kepe püspöki tizedet fizet, tehát tekintélyes egyház volt. (Váradi püsp. tört. III. köt. 148. lap.)

A Valkó, Kalota, és Bökényi határok össze-szögellésénél való kerek hegyen egy Vársza nevű földváracska, s alatta falu volt, innen iratta magát a Várszai nemes Vajda-család. E község egyházilag a valkói ref. egyház filiája volt, s mint ilyen, egyházmegyénk legrégebb, 1601-beli konskripciójában is bent foglaltatik. (Lásd a m.-valkói egyházmegyei levéltár 80. sz. okmányát.)

E váracska 1601—1607 közötti években Básta hadai elfoglalták, s rácz nemzetségű őrizőket helyeztek belé, s »tönnek akkora dúlást, hogy az helyen kő-köven nem maradna«. (Valkói egyházm. jkv. leírását lásd az 1871. évi Névkönyvben.) Egész bizonyossággal e váracska vívása, és védelme közben lefolyt csaták semmisítették meg Bökény magyar lakóit is, kiknek megmaradt része a várszaiakkal együtt a hegyek közé eldugott Incselbe menekültek, hol még századunk elején, 1813-ban tizenöt magyar család lakott, mint ezt az akkori ref. pap, Szakács János részére kiadott konvencio tanusítja.

Feltűnő e papi díjlevélben a sok szláv eredetre mutató ics-vics tulajdon név, mely körülmény csalhatatlanul bizonyítja, hogy a várszai rácz őrség katonái közül is vagy házasság, vagy más úton valamennyien visszamaradtak. A rácz nevéek, sőt a magyarok közül is a Vajda, Herceg, Senyei, Kyndék ma mind oláhul beszélnek, s csupán két uri család tartja fenn a magyarságot. Bökénynek jelenben egyetlen magyar lakója sincs, régi templomának még helyét sem tudják megmutatni.

Magyar-Valkórúl.

mint egyházközségről, a XIII. század végén van említés, midőn húsz kepe püspöki tizedet fizetett. majd 1337-ben

feltűnik egyetlen középkori lelkészének, Gergelynek neve, kinek pápai szeretet-adománya nem ment többre két garasnál. Klastromárúl, melynek egykori létezését a szóhagyomány fentartja, nem csak, de helye, alapfalai a föld színéig maig is jól látszanak, sem a pápai tized-jegyzék, sem a bécsi codexben elő nem fordul. Hihetőleg későbbi keletkezésű volt, mi onnan is következtethető, hogy különben alapfalai oly soká fenn nem maradtak volna. (N.-Váradi püsp. tört. III, 439. l.)

(Folytatása következik)

Miháltz Elek,
m.-valkói ev. ref. pap.

Különfélék.

— **Szives kérelem.** A kolozs-kalotai egyházmegyében fekvő, teljesen ref. vallású Szobok községet folyó hó 23-án oly nagy mérvű jégverés, és pusztító árvíz sujtotta, mely a lakosságnak minden mezei, és kerti termését teljesen tönkre tette. A tojás nagyságu jég hullás, rettenetes felhőszakadástól kísérve, összezúzott, és elsepert mindent, mit útjában talált, magával sodorta az apróbb házi állatokat, kerítéseket, épületeket. A község buzgó ref. lelkésze, mint vagyontalan ember. hat tagu családjával kétségbe eséssel néz a jövő elé, mert a tönkrement hívektől egyetlen morzsa kepére sem számíthat, és pedig ez képezi egész fizetését.

Szivesen kérem azért tiszteletes paptársaimat, az egyházközségek előljáróit, s mindazokat, kiket isten megóvott a csapástól, sziveskedjenek, könyör-adományaikkal enyhíteni a csapás sujtotta paptársunk családját. A könyör-adományokat kérem hozzám juttatni. (Gyaluba, posta helytt.)

Magam részéről az aláírást 5 frttal nyitottam meg. Gyalu, 1896. jul. 27-én. Deési Gyula, ev. ref. esperes.

A magunk részéről készséggel csatlakozunk a szives kérelemhez, megtoldva még azzal is, hogy Lapunk is szivesen fogad el adományokat, és azokat nyugtázva, rendeltetési helyére juttatjuk. A magunk részéről 5 frttal járulunk a nyomor enyhítéséhez. Kolozsvár, júl. 28. 1896. Szász Gerő.

— **Gyászhir.** Dézsi egyházmegyénk főgondnokát, a minden ismerői által nagyra becsült, és őszintén szeretett Szacs v a y Sándor, aát. oly vesztesség érte, melyben minden nemesebb szív osztozik; oly gyász, melynek hordozásából részt kér egész anyaszentegyházunk. Nője, br. Wesselényi Jozéfa, folyó hó 27-én meghalt Ördög-Kereszturon. A nemes törzsnek e nemes sarja, a kiváló szellemi tulajdonokon kívül, meg volt áldva a nőiség legmagasztosabb diszével, az igazán vallásos szív buzgóságával, mely elő hitben, a könyörületesség cselekedeteiben, az áldozatkészségben, és minden isten szerint való jó dolognak odaadó szeretetében, és támogatásában nyilvánult. Áldó kezei titkon cselekedték bár a jótéteményeket, lapunk is nem egyszer vallotta magát szerencsésnek, hogy példát adó nemes neve előtt meghajtott a zászlóját. A tisztelet, és övéinek szeretete, azoknak őszinte könnyei, kik tárgyai voltak jótetteinek, nem tarthatták meg a földnek. Meghalt. Az Igazgató Tanács nevében, püspök aa. vezetése alatt, küldöttség fog megjeleneni a folyó hó 30-án végbe menő temetésen, és koszorut tesz a mindenki által eléggé meg nem siratható ravatalra. Emlékezete áldott lesz; neve élni fog mindörökké!

— **Egyházi alapítvány.** Özvegy Dacó Gergelyné urasszony a sepsi-szentgyörgyi ev. ref. egyház részére 1000 forintos alapítványt tett, 1862. évben elhalt leánya: Dacó Eszter emlékére. Az alapítvány részben kepeváltságra van szánva, részben pedig a Révay Pál-féle alapítvány gyarapítására, és az egyházközség által a régi Dacó-féle kripta helyébe az ódon templomkastély várfala mellé telepített sirbolt fentartására van szánva.

— **Megjelent a »Protestáns Pap« VII. száma** olyan tartalommal, mint rendesen, alkalmazkodva az idő,

és évszakhoz. Előfizetési ára egy évre 4 frt. félévre 2 frt. negyedévre 1 frt. Nemkülönb, megjelent »Köznap Imádságok«. Templomi használatra. Készítette Hetesy Viktor, ómoravicai ref. lelkész. Ára egy forint. Majd, ha elolvastuk, bővebben fogunk róla szólni; most egy kis maliciával csak azt kérjük Hetesy Viktor barátunktól, a ki pennás ember: hogyan készítette imádságait? Dehogy is hivalkodunk holmi arisztokratikus allűrökkel: de hát, a földmives szántvet, a kőmives épít, az író eddig írt; lehet, hogy ezután készíteni fog imádságot, drámát, regényt, költeményt; szóval, a teremtés magasságából leszáll a mesterség műhelyébe, és készít.

= **Halálozás. Nagy Dániel**, kozárvári nyugalmazott lelkész, folyó hó 23-án életének 91-ik, papságának 62-ik esztendejében meghalt. A halál fájdalmát, minden kétségen kívül, rá nézve enyhítette az urnak ama szeretete, mely ilyen hosszú életkorral áldotta meg; övéit vigasztalhatja, hogy mint megérett gabona tért meg atyáihoz, és hogy ők is majdnem öregekül állottak koporsója körül; mi mindannyian áldjuk emlékezetét, és azt őrizzük meg kegyelettel. Béke a kiszenvedett porokon!

= **Nyilvános köszönet.** Az ér-kávési ev. ref. egyház f. hó 18-án táncmulatságot rendezett paplakásának befejezése céljából. A mulatság úgy anyagilag, mint erkölcsileg fényesen sikerült. A jótékony célra felülfizettek a következők: Cell Lőrincné, Kovács Ágnes 5 frt. dr. Berger János 2 frt. K. Nagy Kálmán 2 frt. Kovács István 2 frt. Huszár Lajosné 2 frt. Récsy János 1 frt. Récsy Károly 1 frt. Kovács Endre 1 frt. Kávásy Sándor 2 frt. Dr. Veress Sándor 1 frt. Gere Kálmán 1 frt. Bölöni Bálint 1 frt. Mihály Károly 1 frt. Kovács Miklós 7 frt. Györfy József 7 frt. Telis Kornél 2 frt. Janicky Albert 7 frt. Dr. Horváth Zoltán 1 frt. Szarka András 1 frt. Sziszek Sándor 1 frt. Id. Özv. Kávásy Sándorné 2 frt. Molnár Lajos 1 frt. Nagy Albert 20 kr. Veres Gyula 50 kr.

Huszár Klára 50 kr. Kovács Imre 3 frt. Kovács Boriska és K. Nagy Erzsike (virágcsokrok árulásával) 11 frt. 35 kr. Jeney István 2 frt. Veres Károly 1 frt. Ernst 50 kr. Feldman Mór 50 kr. Feldman Ödön 1 frt. Récsy Antal 5 frt. Kovács Lajos 10 frt. Dr. Herman Lipót 1 frt. Fogadják az illetők, nemes áldozatkészésé. gükért egyházam nevében is. meleg köszönetemet. G. Diószeghy Mór, ev. ref. lelkész.

= **Nyilvános köszönet.** Szókefalván Lőrinci Anna és Hegyi Ágnes, konfirmálásuk emlékéül, 15—15 frt. értékű urasztali és szószéktafarút ajándékoztak templomunk számára. K. Nagy Pálné, Ujfalvi Katinka és br. Rottenthal Henrikné, br. Wesselényi Margit pedig maguk által adományozott és ismerőseiktől gyűjtött tárgyakat, egy nyári táncmulatság alkalmával, kisorsolták a szerencsesorból befolyó összeget, 26 frt 50 krt, „urasztali-alapra“ szintén egyházunknak adományozták. Fogadják a nemes szívű nők e helyen is szegény egyházam nevében szíves köszönetemet. Szókefalva, 1896. júl. Orbán József, ev. ref. lelkész.

Szerkesztői nyiltposta.

= **A »Prot. Egyh. és Isk. Lapnak« Budapest.** Önök a »Prot. Közl. szerkesztőjét legközelebből ismét vádolják, hogy a evangéliumi legszebb elv, a királyi papság és szent nép elve ellen foglalt állást; vádolják, hogy isten szent országának ügyét veszélyezteti, holott az ő szavai és cselekedetei is mutatnak némi-nemű hiányokat a keresztyén szentség és kegyesség mértékével szemben, sat. Egv néhány sorban annyi arrogancia, pöffleszkedő szemforgatás, betanult hivalkodás az áhitattal és istenfélelemmel, hogy míg eddig csak szánalomra voltak méltók, most már nevetéssé kezdenek válni. Csak tovább ezen az uton, és országos hahota fogja önöket elkísérni megérdemelt helyükre, a feledésbe; vagy ennél is szomorubb helyre. Megbecsüljük önmagunkat, és hallgatni fogunk önökről.

= **»Válasz Kádár János urnak.«** Ha meg tud győzni arról, hogy e »Válasz« közlésével használunk az emberiségnek, a hazának, az egyházkerületnek, az egyházmegyének, paptársainknak, vagy legalább is egy cserebogárnak: azonnal közölni fogjuk, addig azonban félretesszük.

HIVATALOS RÉSZ.

1020—1896

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a romániai egyházmegyébe kebelezett bukaresti egyházközség segéd-tanítói, esetleg, tanítónői állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: egy bútorozott szobából álló lakás, agynemű nélkül, továbbá az egyházközség pénztárából havonként 90 frank, utólagosan fizetve.

Kötelessége: hetenkint 25—28 órán, a megállapított tanterv szerint tanítani. Ha tanítóval töltetnék be az állomás, a kántor betegsége esetén kötelessége vasár- és ünneppnapokon a templomban, orgonakiséret mellett, énekelni, valamint a temetések alkalmával is, mely esetben a stóla jövedelmére tarthat igényt.

Pályázhatnak okleveles nőtlen tanítók és magános tanítónők. Az állomás azonnal elfoglalandó.

Pályázati határidő: 1896. aug. hó 20. Folyamodványok nt. Bartalus János, esperes aához küldendők, Bukarestbe. (Str. Luterana 8. sz.)

Kolozsvárt, 1896. júl. 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1012—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz. szolnoki egyházmegyébe kebelezett péteri kántor-fitanítói, vagy az előléptetés folytán ennek betöltése által esetleg üresedésbe jöhető leánytanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma a kántor-tanítónak: 5 kat. hold kanonika-porción. Kézpénz 8 frt. 16 négyszögméter tűzifa, az egyháztárgoktól vegyes buza 35 hl. = 138 frt. tandij .90 frt. ismétlőktől 20 frt. stóla 25 frt. lakás, kerttel.

A leánytanító fizetése: lakás, 1500 négyszögöl kanonika-porción. 12 frt. kézpénz, 8 négyszögméter tűzifa, 18 hl. buza = 65 frt. 178 frt. tandij és 135 frt. államsegély.

A fitanító kötelessége, a tanítói teendőken kívül, a kántori teendők teljesítése, a leánytanítóé a tanítás és a fitanító akadályoztatása esetén, a kántori teendőben való segédkezés.

Pályázati határidő: 1896. augusztus 20. Oklevéllel is felszerelt pályázati kérvények nt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1896. júl. 26. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1016—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett mènesi leány-egyházközség levitakántor-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakás, melléképületekkel, kerttel, kepe, temetési stóla, failletmény és 18 hold kanonika-porción hasznélvezete: pénzürtékben összesen 153 frt. melyhez évenként 247 frt. államsegély járul.

Pályázati határidő: 1896. aug. hó 31. Folyamodványok nt. Ravasz János, esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1896. júl. 22. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1015—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs kalotai egyházmegyébe kebelezett kőrösfői egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel, és gazdasági épületekkel, és 399 frt. 67 kr. fizetés, melyből 156 forint kézpénz, az államsegélyből kiutalva.

Pályázati határidő: aug. 26. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1896. júl. 26. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**